

EVA TANIİA

Çağdaş Abaza Edebiyatı

Fen Edebiyat Fakültesi
Kafkas Dilleri ve Kùltürleri Bölümü
Abaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Doç. Dr. Eva Taniia

Çağdaş Abaza Edebiyatı

Düzce – 2025

Published by
Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.
Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep
☎ +90.850 260 09 97
📞 +90.532 289 82 15
🖱 www.ozguryayinlari.com
✉ info@ozguryayinlari.com

Çağdaş Abaza Edebiyatı

Doç. Dr. Eva Taniia
Editör: Hüsnü Gerelegiz

Language: Turkish
Publication Date: 2025
Cover design by Mehmet Çakır
Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0
Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-625-8554-18-2

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub1014>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Taniia, E., Gerelegiz, H. (ed) (2025). *Çağdaş Abaza Edebiyatı*. Özgür Publications.
DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub1014>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozguryayinlari.com/>

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Hüsnü GERELEGİZ

Çevirmen: Atanur AKSOY (AKUSBA)

Her hakkı saklıdır. Kaynak belirtilmeden kullanılamaz.

Bilim kurulu komisyon onayı ile yayınlanmıştır.

Komisyon üyeleri:

Prof. Dr. Timur MAİSAK

Doç. Dr. Sibel BAYRAM

Dr. Öğr. Üyesi Fehmi ALTIN (Böl. Başk.)

Dr. Öğr. Üyesi Jale KARTAL

Düzeltilmen: Doç. Dr. Ritsa OTYRBA

Dizgi: Arş. Gör. Semra YILMAZ

Kapak tasarım: Sharytkhua TANIİA

EDİTÖR NOTU

Bu çalışma, Düzce Üniversitesi'nde Fen Edebiyat Fakültesi içerisindeki Kafkas Dilleri ve Kùltürleri bölümü çatısı altında yer alan Abaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı III-IV. yarıyıllarda öğrenim gören öğrenciler için hazırlanmış çağdaş Abaza edebiyatına yönelik iki dilli (bilingva) ilk ders kitabı niteliğindedir.

Ders kitabının giriş bölümleri, edebiyat biliminin temel kavram ve terimlerini tanıtmaktadır. Bu kapsamda edebî tür ve biçimler, edebî türler, eserin teması ve düşüncesi ile edebî anlatım araçları ele alınmaktadır.

Kitap içerisinde Abaza edebiyatının en çok bilinen 24 yazarına ait düzyazı eserleri yer almaktadır. Her bir yazarın ele alındığı ders ünitesi yazarın kısa biyografisini, eserlerinden uyarlanmış bir metin parçasını içermektedir. Konunun pekiştirilmesi amacıyla söz varlığı çalışmalarına yönelik materyaller ile metinle ilgili sorular sunulmuştur.

Materyal, metinlerin daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla görsel unsurlarla desteklenmiş biçimde sunulmuştur. Tüm metinler ve alıştırmalar Türkçe çevirileriyle birlikte verilmiştir. Yayın, aşağıda yer alan özel komisyonu tarafından onaylanmıştır:

Prof. Dr. Maisak Timur – Rusya Bilimler Akademisi Dilbilim Enstitüsü Kafkas Dilleri Bölümü'nde baş araştırmacı;

Doç. Dr. Sibel Bayram – Düzce Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Fehmi Altın – Düzce Üniversitesi, Kafkasya Dilleri ve Kùltürleri Bölümü Başkanı.

Dr. Öğr. Üyesi Jale Kartal – Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü.

FROM THE EDITOR

This textbook is the first experience of a bilingual textbook on Modern Abaza Literature, designed to teach students of the III-IV courses of the Faculty of "Abaza Language and Literature" of the Dyuzdzha University.

The introductory chapters of the textbook introduce the basic concepts and terms of literary criticism: genera and genres of fiction, literary genres, themes, ideas, works, and means of artistic expression.

The textbook contains prose works by 24 of the most famous Abaza writers.

The material of each lesson dedicated to the writer includes a short biography of the author, an adapted excerpt from his work. To consolidate the topic, materials for studying the dictionary and questions to the text are provided.

The material is presented visually using images that facilitate the perception of the text. All texts and assignments are accompanied by a translation into Turkish.

The publication has been approved by a field-specific academic committee consisting of:

Prof. Dr. Maisak Timur, Principal Researcher at the Department of Caucasian Languages, Institute of Linguistics, Russian Academy of Sciences;

Assoc. Prof. Dr. Sibel Bayram, Department of Turkish Language and Literature, Düzce University;

Assistant Professor Fehmi Altın, Head of the Department of Caucasian Languages and Cultures, Düzce University;

Assistant Professor Jale Kartal, Department of Russian Language and Literature, Ağrı İbrahim Çeçen University.

ОТ РЕДАКТОРА

Данное представляет собой первый учебник-билингва по современной абхазской литературе, предназначенный для обучения студентов бакалавриата специальности «Абхазский язык и литература» Университета Дзюдже в III - IV семестрах.

Вводные разделы учебника знакомят с основными литературоведческими понятиями и терминами: роды и виды художественной литературы, литературные жанры, тема, идея произведения, средства художественной выразительности.

В учебнике представлены прозаические произведения 24 наиболее известных абхазских писателей.

Материал каждого занятия, посвященного одному автору, включает краткую биографию писателя, адаптированный отрывок из его произведения. На закрепление темы даны материалы для словарной работы, вопросы к тексту.

Материал представлен наглядно, с использованием иллюстраций, что облегчает восприятие текстов. Все тексты и задания сопровождаются переводом на турецкий язык.

Издание одобрено специальной профильной комиссией в составе:

Майсак Тимур Анатольевич – доктор филологических наук, профессор, ведущий научный сотрудник отдела кавказских языков Института языкознания Российской академии наук;

Сибел Байрам – доктор филологических наук, доцент кафедры турецкого языка и литературы Университета Дзюдже;

Фехми Алтын – доктор социологических наук, заведующий кафедрой «Языки и культуры Кавказа» Университета Дзюдже.

Жале Картал – доктор филологических наук, преподаватель кафедры русского языка и литературы Университета Агры имени Ибрагима Чечена.

Önsöz

Bu ders kitabı, Düzce Üniversitesi'nde Fen Edebiyat Fakültesi içerisindeki Kafkas Dilleri ve Kùltürleri bölümü çatısı altında yer alan Abaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğrencileri için hazırlanmış çağdaş Abaza edebiyatına yönelik iki dilli (bilingval) ilk ders kitabı denemesidir. Ders kitabı, III-IV. yarıyıllarda toplam 56 saatlık öğretim için tasarlanmıştır.

Giriş konuları, edebiyat biliminin temel kavram ve terimleriyle tanıştırmaktadır: edebî türler ve biçimler, edebî türler (janrlar), tema, fikir, edebî eserin karakterleri. Ayrıca farklı bir yaklaşımla Abaza edebî sanatının oluşum sürecine de yer verilmiştir.

Ders kitabı, sözlü ve yazılı edebî dilin öğretilmesini, Abaza edebî sanatının gelişim süreci hakkında ilk temel bilgilerin kazandırılmasını amaçlayan tanıtıcı bir kurs içermektedir. Kitapta, en çok bilinen 24 Abaza yazarının özgün düzyazı eserleri yer almaktadır. Bunlardan ilk beşi, Abaza edebiyatının kurucuları arasında sayılmaktadır. Diğerleri ise, çağdaş Abaza edebiyatının yetkinlik dönemini (XX. yüzyılın 60'lı yıllarından XXI. yüzyılın 10'lu yıllarına kadar) temsil etmektedir.

Her dersin materyali bir yazara ayrılmış olup şu bölümleri içermektedir: yazarın kısa biyografisi, eserinden uyarlanmış bir bölüm ya da kısaltılmış biçimde sunulan bir eser, sözlük çalışmaları için materyaller, metne yönelik sorular.

Biyografiyle birlikte kitapta yazarın fotoğrafı da verilmiştir. Bunun nedeni, metin ile görselin birlikte sunulmasının biyografik bilgilerin daha iyi hatırlanmasını sağlamaktır. Edebî metinlerin hacmi 120-200 kelime arasındadır. Metinler, dil yeterlilik düzeyi dikkate alınarak uyarlanmıştır.

Metinlerin seçiminde şu ilkeler esas alınmıştır: metin yapısı, üslup, tür, eserin fikrinin anlaşılabilirliği, metinlerde hazır iletişimsel formüllerin bulunması, Abaza ulusal etik anlayışının ve günlük yaşam özelliklerinin yansıtılması. Metinlere yönelik sorular, öğrenilen kelime haznesinin ve konuşma kalıplarının pekiştirilmesine yöneliktir.

Kitap resimlerle zenginleştirilmiştir, bu da materyalin algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Tüm metinler ve alıştırmalar Türkçe çeviriyle birlikte sunulmuştur.

ДИУЗЦЬА АУНИВЕРСИТЕТ

**Ацсабарадырrei агуманитартә тцарадырrei
рфакультет**

**Кавказ абызшәақәei акультурақәei ркафедра
Ацсуа бызшәei алитературei акәша**

Адоц., афилол. тц. рк. Ева Таниа

Иахьатәи ацсуа литература

Диузцәа – 2025

Аредактор: афилол. ттц. рк. Герелегиз Хусну

Аиҗагаф: Акәсба (Аксои) Аҗанур

Ашәкәы зинла ихьчоуп. Ахытхырҗа арбамкәа ахархәара залшазом.

Атҗаарадырратә комиссиа ишьақәнарғәғәеит.

Акомиссиа аилазаара:

апроф., афилол. ттц. рдок. Маисак Тимур

адоц., афилол. ттц. рдок. Баирам Сибел

асоц. ттц. рдок. Алтын Феҳми (акафедра аиҳабы)

афилол. ттц. рдок. Жале Картал

Акорректор: адоц., афилол. ттц. рк. Отырба Ритца

Акьыпхьфы: асс. Семра Илмаз

Аграфикатә дизаин: амагистрант җаниа Шарытхәа

Ацхьажэа

Ари артцага шэкэы, Диузцъатэи ахэынтқарратэ университет акны, "Ацсуа бызшэеи алитературеи" азанаат ала атцара зтцо астудентцэа рзы, амацэар "Иахъатэи ацсуа литература" иазку, 6-бызшэак рыла еикэыршэоу, рацхъазатэи артцага шэкэы ауп. Артцага шэкэы III - IV асеместрқэа рзы иазцтэоу 56 саат ирықэшэоит.

Алагалатэ темақэа ихадоу алитературатэ хырхартақэеи атерминқэеи: асахъаркыратэ 6ымта ажэлақэеи ахкқэеи, атема, аидеиа, ацсуа сахъаркыратэ литература ашьақэгылашьа рызнагара ирызкуп.

Артцага шэкэы хықэкы хадас иамоу – ғырхэалатэи ғыралатэи асахъаркыратэ жэахэа артцара, ацсуа сахъаркыратэ литература ағиашъа арбара, насгы агэынкылара ауп.

Артцагағы, еицырдыруа ацсуа шэкэы66цэа иацыртцаз, апрозатэ 6ымтақэа 24 аагоуп. Урт рахъынтэ хэба, ацсуа литература ашьатакы66цэа рышка иаднакылоит. Егырт иахъатэи ацсуа литература иахэтакуп. Алитература ғыцза ари артцага шэкэағы иарбазам.

Лекциак авторк изкуп, иаднакылоит: ашэкэы66ы иаазыркыағу ибиография афотосахъа аццаны, избанзар атексти асахъеи анеицу, абиографиатэ фактқэа ргэынкылара иаха имариоуп; адаптация зызуу арғиамта ма иаазыркыағу авариант; азцаарақэа. Асахъаркыратэ текст ашэагаа 120 ажэа инадыркны 170-нза иназоит. Абызшэа адырра а6азара иаршэаны, атекстқэа адаптация рызууп.

Атекст алхраан иазхэыцын: астиль, ажанр, аидеиа, айфартэашъа, зхархэара тбаау ажэахэатэ «формула» хиақэа ралазаара, амилац хым6ацгара ачыдарақэа раарцшышьа, ацсуа цстазаара аайдкыланы арбашъа.

Атекстқэа ирыцу азцаарақэа ирдыруа, иртцаз алексикеи ажэахэатэ «формулақэеи» рышьақэыргэгэара иазкуп. Агэынкылара армариаразы, асахъақэа рыцууп.

2с.

№1. АЛАГÁЛА. АСАХЬАРКЫРАТЭ ЛИТЕРАТУРА

Giriş. Edebi Eserler

Асахьаркыратэ литературэ аkáзара иахкúp. Áжэа аkáзара, азkáзара áуп. Алитерату́ра ахафса́хьақэа сахьаркны́ ианарбо́ит. Уй ауафы́ ихэ́йцра, ицэа́ны́рра, ицста́заара зегьы́ áжэа сахьаркы́ áла ианарбо́ит. Иааго́зар: *Да́ара дгэ́йргъоит – Игэ́йргъара ҳа́аак áмам, áжэ́аан дңыру́а дхуп.*

Асахьаркыратэ литературэ:

- адунéи на́ртбааны иаанарцшуéит, ауафы́ иды́рра, йлацшхэ́аа еитцна́хуеит;
- áазаратэ́ цакы́ áмоуп, абзы́еи áцэгъеи уéилнаркаауеит, адоуха́ мчы уна́тоит;
- адунéи áцшзара уны́руа у́канатцо́ит.

Алитерату́ра áцхьара áдагъы иты́ртцаауеит. Уй **алитерату́радырра** áхьзуп. Уáхь иа́днакылоит: алитерату́ра атео́риа, алитерату́ра атоуры́х, алитерату́ра акры́тика.

Алитерату́ра атео́риа – ахкы́ (ажáнр), афы́мта áифартэашы́а атцо́ит.

Алитерату́ра атоуры́х – адунéи зегьы́ алитерату́ра, амила́тқэа рлитерату́ра атцо́ит.

Алитерату́ратэ кры́тика – арфе́иáмтақэа рыхэ́ ашы́бит.

Игэ́ынкы́латэу ажэ́ақэа, áжэ́еидхэ́алақэа:
(ихфы́лаатэуп, ицатэу́п)

асахьаркы́ратэ литературэ
аkáзара ахкы́
áжэа азkáзара
исахьаркы́ áжэа
алитерату́радырра
атео́риа
атоуры́х
акры́тика

Ажэар: Ахкы (ажанр) – афранцыз бызшэахынтэ «*generis*», ахкы аанагоит.

Акρίтика – абырзэн бызшэахынтэ «*kritike* – акáзара áилыргара, áзбара», агхéи абзйареи рéилкааразы áхэшьяра áтара.

Атеóриа – «*theory* – áхэацшра, атцаарá», áилыргара, ана́лиз азура́, áмѡақәтцара.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак ѡырала инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Изакәүзеи асахьаркыратә литературұра?
- 2) Ианарбóзеи иарá?
- 3) Изахьзұзеи алитератұрадырра?
- 4) Иáднакылозеи алитератұрадырра?
- 5) Изахьзұзеи алитератұра атеóриа?
- 6) Изахьзұзеи алитератұра атоурых?
- 7) Изахьзұзеи алитератұра акрйтика?

Edebi eserler sanatsaldır. Sanat sözcüğü beceri anlamına gelir. Edebiyattaki karakterler canlı ve etkili kelimelerle betimlenir. Bir insanın düşünceleri, duyguları ve yaşamı sözcüklerin estetiğiyle aktarılır. Örneğin “çok seviyor” cümlesi, edebi bir ifadeyle “sevincine sınır yok, sanki gökyüzünde süzülüyor” şeklinde anlatılır.

Edebi eser:

- Dünyayı, bilgiyi ve ufku genişletir
- Eğiticidir, doğruyu yanlıştan ayırmayı sağlar ve manevi güç kazandırır;

·Dünyanın güzelliklerini hissettirmeye yardımcı olur.

Edebiyat, okunmanın yanında ayrıca incelenir. Buna edebiyat bilimi veya edebi inceleme denir. Bu alanda şu dallar bulunur: edebiyat teorisi, edebiyat tarihi ve edebiyat eleştirisi.

Edebiyat teorisi, bir eserin türünü ve yapısal özelliklerini inceler.

Edebiyat tarihi, dünya edebiyatının ve milletlerin edebi birikimlerinin gelişimini araştırır.

Edebiyat eleştirisi ise edebi eserlerin değerlendirilmesidir.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

edebi eser
sanat başlığı
söz sanatı (becerisi)
sanatsal kelime
edebi çalışmalar
teori
tarih
eleştiri (kritik)

Sözlük: Tür – anlamına gelen Fransızca “generis” kelimesinden gelir.

Eleştiri – Yunanca “kritike” kelimesinden gelen eleştiri ve analiz, anlamına gelir.

Teori – Edebiyatı anlamak, yorumlamak analiz etmek için kullanılan kavram.

Ödev: 1) Edebi eser edebiyat nedir?

2) Neyi temsil ediyor?

3) Edebiyat araştırmaları nedir?

4) Edebiyat araştırmaları hangi alanları içerir?

5) Edebiyat teorisi nedir?

6) Edebiyat tarihi nedir?

7) Edebi eleştiri nedir?

№2. АЛИТЕРАТУРАТӘ ЖӘЛАҚӘҒИ АХКҚӘҒИ

Edebiyat türleri ve çeşitleri

Алитерату́ратә жәлақәа ы́коуп х́ца: а́епос, а́ли́рика, а́дра́ма.

А́епос – ауаа́ рыцста́заара́ғы ы́кало ахты́сқәа, урт ры́ғиашы́а анарбо́ит.

А́ли́рика – ауаа́бы ицәаны́ррақәа, игәты́ха аанарцшу́ейт.

А́дра́ма – ауаа́ рыбжьа́ра ы́кало а́ймак-а́иҕак анарбо́ит. Иры́ҕуейт ейх́ара́к атеа́тр азы́.

Алитерату́ратә жәлақәа́ иры́моуп ахкқәа́.

А́епос ахкқәа́ – аромáн, апо́вест, а́жәабжь.

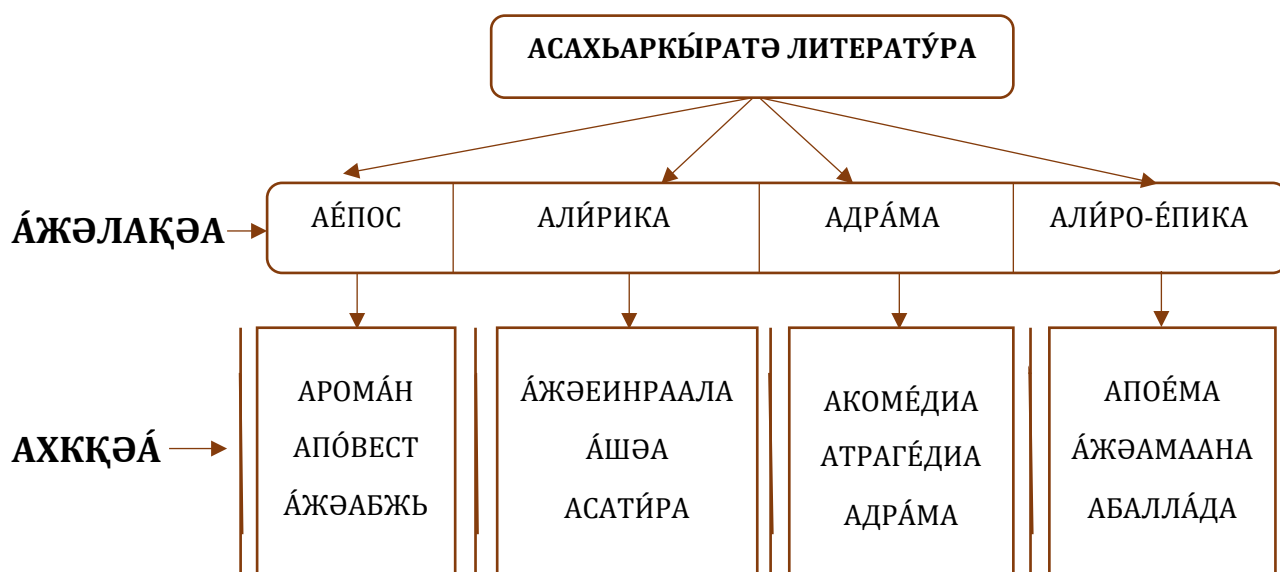
А́ли́рика ахкқәа́ – а́жәеинраала́, а́шәа, асати́ра ухәа́.

А́дра́ма – атрагедиа́, акомедиа́, а́дра́ма.

Хазы́ ы́коуп а́лиро-э́пикатә́ хкы́. **А́лиро-э́пикатә́ хкы́** иа́днакылоит: апо́ема, абалла́да, а́жәамаана́, иа́жәеинраалоу́ аромáн.

Алитерату́ратә рғиáмта́ жәеинраа́ла ф́ормала́ иҕы́зар кáлобит ма́ иа́жәеинраала́мкәа. Иа́жәеинраалоу́ аф́орма́ апо́эзиа́ а́хьзуп. Иа́жәеинраала́м – апро́за.

Апро́зеи апо́эзи́еи алитерату́ра ахкы́ хадақәа́ ро́уп.

Игэынкылатәу ажәақәа, ажәеидхәалақәа:
(ихѳылаатәуп, итцатәуп)

аéпос
али́рика
адрáма
аéпос ахкқәа
али́рика ахкқәа
аромán
али́ро-éпикатә хкы
апрóза
апоéзиа

Ажәár: **Аéпос** – ажәытә бырзэн бызшәа «*ἔπος*» áхынтәи иаауэит,
ажәа, ажәабжьхәара аánaгоит, ауаá рыцстáзаарафы й́кало
ахты́сқәа, урт рыѳиáшьа анарбóит.

Али́рика – абырзэн бызшәа «*λυρικός*» áхынтәи иаауэит,
али́ра (аму́зыкатә мыру́га) иáцырхәо аánaгоит.

Адрáма – ажәытә бырзэн бызшәа «*δρᾶμα*» áхынтәи иаауэит,
арѳиарá, áкатцара аánaгоит.

Апрóза – алаты́н бызшәа «*prosa*» áхынтәи иаауэит,
ахыкэкы́ а́нагзаратә жәахәá аánaгоит.

Апоéзиа – абырзэн бызшәа «*ποίησις*» áхынтәи иаауэит,
арѳиáмтá, ацтáмтá аánaгоит.

Асати́ра – алаты́н бызшәаáхынтә «*satire* – итәу́», кáзарала
али́терату́рафы иччáрхәу áарцшра, амцхә ахы́ччара.

Абаллáда – аиталиáн бызшәаáхынтә «*ballare* – áкәашара»,
ажәабжь тцáкы змóу апоéзиа ахкы́.

АДЦА́. Ödev.

Азцаáрақәа ртак ѳы́рала инагзатәу́п.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Али́терату́ратә жәлақәá árбақәану?
- 2) Али́терату́ра ахкқәá árбақәану?

- 3) Изакеўзеи аёпос?
- 4) Изакеўзеи алірыка?
- 5) Изакеўзеи адрáма?
- 6) Изакеўзеи апрóза?
- 7) Изакеўзеи апоéзиа?

Üç tür edebi tür vardır: Epik, lirik ve dram.
 Epik (Destan) – İnsanların hayatlarındaki olayların gelişimlerini anlatır.
 Lirik – İnsanın duygu ve düşüncelerini dile getirir.
 Dram – İnsanların çatışmalarını anlatır çoğunlukla tiyatro için yazılır.
 Edebiyat çeşitlerinin başlıkları şunlardır.
 Epik Destan türleri – roman, öykü, kısa hikâye.
 Lirik şiirin türleri – şiir, şarkı, hiciv ve diğer.
 Dram – trajedi, komedi, dram.
 Ayrıca lirik-epik türü vardır. Lirik-epik türü şunlar içerir: Şiir, balad, atasözü, manzum roman.
 Edebi bir eser manzum veya manzum olmayan bir şekilde yazılabilir. Şiirsel biçime “Poezia” yani şiir denir. Şiirsel olmayan – düzyazı denir.
 Edebiyatın başlıca türleri düzyazı ve şiirdir.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
 (yeniden yazın, öğrenin)

destansı
 lirik
 dram
 destansı türler
 lirik türleri
 roman
 liro-epik tür
 nesir
 şiir

Sözlük: Destan – Antik Yunanca “ἔπος” kelimesinden, gelen, insanların hayatlarında olup bitenleri, olayların nasıl geliştiğini anlatır.

Lirik – Yunanca “λυρικός” kelimesinden, arp benzeri telli çalgı kelimesinden türemiştir.

Drama – Bir şeyi yapmak anlamına gelen eski Yunanca “δρῶμα” kelimesinden türemiştir.

Nesir – Latince “prosa” kelimesinden gelir, amaca yönelik konuşma düz yazı anlamına gelir.

Şiir – Yunanca “poiesis” kelimesinden gelir, yapmak, yaratmak ve üretmek anlamına gelir.

Hiciv – Latince “satire” kelimesinden gelen kişilerin kusurlarını mizah, ironi ve bazen öfke kullanarak edebi bir dille eleştiren bir türdür.

Balad – İtalyanca “ballate–dans etmek” kelimesinden, gelen halk hikayesi içerikli bir şiir türü.

Ödev: 1) Edebiyatın çeşitleri nelerdir?
2) Edebiyatın türleri nelerdir?
3) Destan nedir?
4) Lirik nedir?
5) Drama nedir?
6) Nesir nedir?
7) Şiir nedir?

2с.

№3. АҦСУА ЛИТЕРАТУРА АШЫАҚӘГЫЛАРА

Abhaz edebiyatının oluşumu

Ғажәтәи ашәышықәса алағамтазы, афәратә литературә аҦсуа бызшәала ашыақәгыларә иалагеит. Артқаратә литературә ағиарә иахә зәа иалағахьан. Уй зәижәтәи ашәышықәса афбатәи азбжа иаднакылоит (XIX).

Жәабрән ғажәә (20), зқьи жәшәи жәәға шықәсә рзы (1912) итәйтцит Дырмйт Гәліа йфыз «Ажәеинраалақәеи ахьзыртәрақәеи».

Ари рәцхьазатәи ажәеинраалақәа рәизга әуп. Иарәуп аҦсуа сахьаркыратә литературә аира иадыргоу. АҦсуа литературәтә бызшәа ағиарә иарәла ахы акит.

Афбатәи ишәкәы тәйтцит зқьи жәшәи жәәха шықәсазы (1913). Иахьзын «Арцызбеи ацхәызбеи рышәкәы. Даеа хьзыртәрақәаки жәеинраалақәаки».

Рәцхьазатәи аҦсуа газет «АҦсны» захьзыз, зқьи жәшәи зәижә шықәсә (1919) инаркны, атәйттра иалагеит. Арә ҕыц афрә иалағаз рәжәеинраалақәа анылон.

Ари агазет шәкы (100) инареиханы аҦсуа жәеинраалақәа анылеит. «Ари агазет мызкы ала фынтә итәйтцуа икалоит, хамч змырхаша цырхагак хазцәырымтцазар, – ифуан Дырмйт Гәліа. – Агазет ағы ажәлар ирыгу, ирыбзәу зегьы анылоит, асаркьа ағы еипш, жәлары рәанырбаало икалоит»[1].

Рәцхьатәи арәиамтақәа аихәрак шыатас ирзышьтан афольклор.

**Игэынкылатэу áжэидхэалақэа:
(ихѡылаатэуп, итцатэуп)**

ра́цхьазатэи áжэеинраала
ра́цхьазатэи áизга
алитерату́ратэ бызшэа́
áцсуа газе́т
артца́ратэ литерату́ра
асахьаркы́ратэ литерату́ра
áцсуа жэеинраа́лақэа

Ажэа́р: Аѡы́ратэ литерату́ра – ауаѡы́ ихэы́цра иарѡеи́аз, ѡы́рала
иарбо́у антца́мта.

Арцара́тэ литерату́ра – атца́ра артца́ра́ иазку́, иа́днакылоит
артца́га шэ́кэ́қэа, аха́рхэага́қэа.

Агазе́т – áжэабжьы́ ѡы́цқэа, ахты́сқэа азырбо́ акы́ы́цхь бгы́ыц,
аиха́ра есе́ны иты́тцуеит.

Асахьаркы́ратэ литерату́ра – ака́зара ахкы́, áвтор ихэы́цра,
ихшы́ѡтцак áжэа са́хьарк а́ла иахья́аирцшуа.

Áвтор – арѡеи́амта ацы́зтцаз ауаѡы́.

Афольклóр (англы́з бызшэа́хьынтэ «*folk-lore*» áжэлар
рды́ррақэа аа́нагоит) – áжэлар рѡа́цы́ц рѡеи́амта́қэа.

АДЦА́. Ödev.

Азцаа́рақэа ртак ѡы́рала инагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Áцсуа ѡы́ратэ литерату́ра áшьа́қэгы́лара ианба́лага?
- 2) Ианба́тытц ра́цхьазатэи áжэеинраала́қэа ре́изга? Иа́хьзузеи?
- 3) Ианба́тытц áѡбатэи ашэ́кэы́? Иа́хьзузеи?
- 4) Ианба́тытц ра́цхьазатэи áцсуа газе́т?
- 5) Иа́хьзузеи ра́цхьазатэи áцсуа газе́т?

Abhaz yazılı edebiyatı yirminci yüzyılın
başlarında gelişmeye başladı. Eğitim

literatürünün geliştirilmesi daha önce başlamıştı. Bu 19. yüzyılın ikinci yarısını ifade eder.

20 Şubat 1912 de Dirmit Guliya'nın yazdığı "Şiirler ve hicivler" yayınlandı.

Bu ilk şiir derlemesidir ve Abhaz edebiyatının doğuşunun sembolüdür. Abhaz edebiyatının gelişiminin başlangıcıdır. İkinci kitap 1913'te "Delikanlı ve genç kızın yazışmaları" başka hicivler ve şiirler" adıyla yayınlandı.

İlk Abhaz gazetesi "Apsnı" 1919 yılından itibaren yayınlanmaya başladı. Burada yazmaya yeni başlayanların şiirleri yer alıyordu.

Gazete de 100'den fazla Abhaz şiiri yer aldı. "Aşamayacağımız bir engel olmadıkça bu gazete ayda iki kez yayınlanacak, – diyordu Dirmit Guliya. – Gazetede insanların tüm ihtiyaç ve istekleri olduğu gibi yansıtılacak, insanlar yansımalarını görecekler", – diye yazmıştı Dimitry Guliya [1].

İlk çalışmalar genel olarak folklorla dayanıyordu.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

ilk şiir
ilk derleme
edebi dil
apsuva gazetesi
eğitim literatürü
edebi eserler
apsuva şiirleri

Sözlük: Yazılı edebiyat – insan düşüncesinin yazılı biçimde yaratılmasıdır.

Eğitim literatürü – öğretme ve öğrenme amacıyla ders kitaplarını içerir.

Gazete – genellikle her gün çıkan haberleri ve olayları kapsayan bir haber bültenidir.

Edebi – yazarın düşüncelerini ve fikirlerini sanatsal sözlerle ifade ettiği bir sanat biçimidir.

Yazar – Eseri yaratan kişidir.

Folklor (halk bilgisi anlamına gelen ingilizce "folklor" kelimesinden türemiştir) – sözlü halk sanatını inceler.

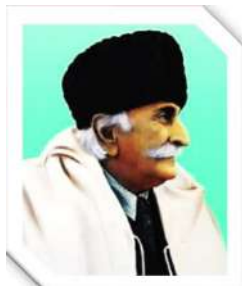
- Ödev: 1) Abhaz yazılı edebiyatı ne zaman gelişmeye başladı?
2) İlk şiir kitabı ne zaman yayımlandı? Adı nedir?
3) İkinci kitap ne zaman yayımlandı? Adı nedir?
4) İlk Abhaz gazetesi ne zaman yayımlandı?
5) İlk Abhaz gazetesinin adı nedir?

2с.

№4. РАЦХЪАТӘИ АЦСУА ШӘКӘЫԠԠЦӘА

Abhaz edebiyatının gelişim yolu

ДЫРМЫТ ГЭЛІА
(1874-1960)

Ацсуа сахьаркыратә литературә ахы зкыз, Ацсны Жәлар рпоёт. Дийт Уарча ақытан. Зқы жәшәи зәижә шықсә рзы (1919), ифит рацхъазатәи ацсуа жәабжъ «Атәым жәџан аҗақа».

Агазёт «Ацсны» редакторс даман. Дҗарауаџын. Ихъз ахұп Ацсуатҗааратә институт. Иарә уә, ацсуа бызшәеи, алитератуҗеи, аҗоурыхи ринститут акны, иҗстазаара далҗаанза аус иуән.

Ацсны аҗтнықалақь Акәа, ибака аҗақа, анышә дамадоуп.

Ацыҗтәахә бжы тҗала иацхъатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖӘАБЖЪ «АТӘЫМ ЖӘџАН АҗАҚА»

(ацыҗтәахә)

Дасу иҗсәдгьыл Шьам еиҗш иббит

Елкан иҗаацәа рылабара имоуцызт. Абәр уажәы, иацхъа игылоушәа ибó далагеит. Ихы рыцха, амцашоура аҗыр-җырхәа иацран. Иән ацахә ырбаазаны иақәылҗозшәа ибон. «Нан, уән дызшыуада, ас сыла уамбар, анапы уҗханы умҗсуаз, нан, сызкәыхшаша с-Елкан», – лхәбшәа, иән лыбжыы игәы йқәыџуан.

Убры аамҗаз, аматџоҗхәыс акы лыманы дааџнашылт. Елкан даархан:

– Сан, сан, бысҗырымҗын, убас ацахә ырбаазаны

схы иақәтцала! Азбагы́ сынтә́бит, зы́кгы́ снархә́, амáрца! – ихә́н, а́тцә́цала азы́ иза́алго цы́шьа, ихы́ дѳа́хеит.

Апхә́ыс ларá лбызшә́ала:

– Уабáцои уáхь? – лхә́н, днеигә́тáсын, ицә́ртá дны́лаха́ит, ихгы́ы а́фыгә́хә́а акаруáт иѳанкь́еит.

– Сан, быст, быст, ари́ а́тцә́ца сымх, азы́ сы́қә́тәарц егы́сы́гымхеит! – ихә́еит.

Мары́тхә́агы́, рзы́хь а́кы́нтә́ айры́з áла, Ел́кán ижә́ып хә́а, азы́ ааигáзшә́а иб́еит. Иáн лахь́ ихы́ ааирх́еит:

– Сан, саб́ иáаѳнеигалаз азы́хь́ шаасб́ыржә́ра, сѳа́жә́кит, бымб́ои, – ихә́еит.

Зымч зылзаахьáз инáп ры́цхә́а ааизны́мкылакә́а, аматцуѳцхә́ыс иаалгáз ачана́х иана́хлан, уá иаанхáлт. «Азы́! Азы́!» – ихә́обижь́теи, абáр хы́мшуп, ахá зык иқь́ышә́ йқә́ызкуазгы́ димóуит.

**Игә́ынкы́латә́у áжә́акә́а, áжә́еидхә́алакә́а:
(ихѳы́лаатә́уп, итцатә́уп)**

áцсуа жә́абжь́
атцарáуаѳ
ámцашоура
ацахá
иáн лыбжь́ы
аматцуѳцхә́ыс
айры́з

Ажә́ар: Арעדáктор – афранцы́з бызшә́а «*redacteur*», алаты́н бызшә́а «*redactus* – еиѳекаау» – атéкст еиѳы́зкаауа, еиқә́зыршә́б, изыриáшо ауаѳы́.

Атéкст – алаты́н бызшә́а «*textus* – еиқә́ыршә́оу, еибарку», иант́оу, иарб́оу ауаѳы́ ихә́ыцра.

Áжә́абжь́ – хты́ск аазырцшуá, идúцә́ам арѳеиáмта.

Атцарáуаѳ – ат́цаарады́рра акә́шáк азанаáтуаѳы́.

Апоёт – áжә́еинраалакә́а зыѳуá ауаѳы́.

Ашәкәыџџы – арџиамтақәа апызтџо ауаџы.

Аинститут – алатын бызшәа «*institutum* – аусбарта, ашьақәыргылара», ирейхау атцарайурта, иарá убас атцаарадырратә усбарта ахыз.

Атцааратә институт – абызшәа, алитература, атоурых ухәа ирызкү атцаарақәа ахьымџацырго аҳәынтқарратә усбарта.

Ацыцтәаха – џымтак ма ажәахәак иалхны иаагәу ахәтә.

Амарца – абжыткәа, акы адцара иазкү, аихарак агәынамзара атцакы амоуп.

Аирыз – анышәапшь иалхны йкартџо, амаа змәу, азы ма аџы зтартәо.

Дасү ицсәдгьыл Шьам еицш ибәит – әжәацка.

Шьам – ақалақь Мәкка.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак џыралә инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызүстада Дырмит Гәлиа?
- 2) Ихьз зху арбан?
- 3) Иаагәу әжәабжь иахьзузеи?
- 4) Амцашоура инарбәзеи Елқан?
- 5) Иан лыбжьы шцәиахауаз?
- 6) Йихәзеи Елқан ацхәыс данәаџнашыла?
- 7) Йкалтцазеи ларә?
- 8) Икаләзшәа йибазеи?
- 9) Иан лахь ихы рханы йихәзеи?
- 10) Йхьзеи Елқан?

Dırmıt Gulia

Abhaz edebiyatının kurucusu, halk şairidir. Uarça köyünde doğdu. 1919'da ilk Abhazca kısa öyküsü "Başkasının Gökyüzü Altında" yı yazdı.

Apsnı gazetesinin editörlüğünü yaptı. O bir akademisyendi. Adını taşıyan Abhaz Araştırma Enstitüsü olarak da adlandırılan enstitüde ölümüne kadar Abhaz Dili, Edebiyatı ve Tarihi üzerine çalıştı.

Abhazya'nın başkenti Sohum'da bulunan anıtının altına gömüldü.

Hikâye "Başkasının gökyüzü altında"

(Bölüm)

Herkes vatanını Şam olarak görür

Elkan ailesini bir daha hiç görmemişti. Şimdi karşısındalarmış gibi görmeye başladı. Zavallı, ateşler içerisinde yanıyordu. "Annesini ıslatılmış bir bez parçasını başına koyuyormuş gibi görüyordu. "Annen öleydi de, seni gözüm böyle çaresiz görmeyeydi, kurban olduğum Elkan'ım", – diye söylüyormuş gibi annesinin sesi kalbinde yankılanıyordu.

Bu sırada bir hizmetçi kız bir şeyle geldi ve içeri girdi. Elkan irkildi:

– Anne, anne, beni bırakma, ıslak bezi başıma koy! Çok susadım, su da içir bana, lütfen! – dedi, ona bardakta su getirdiğini düşünerek başını yukarı kaldırdı.

Kadının kendi diliyle:

– Nereye gidiyorsun? – diye sorarak, onu ittirdi ve yatağına düştü, başı da karyolaya çarptı.

– Anne, lütfen, lütfen, şu bardağı benden al, neredeyse üzerime su döküyordum! – dedi.

Marıtkhua'yı da Elkan'a içmek için bir sürahi su getiriyor gibi gördü. Başını Annesine çevirerek:

– Anne, babamın getirdiği soğuk sudan içir susadım görüyorsun, – dedi.

Güçsüz elini kayıverdi , hizmetçinin getirdiği tepsiye düştü orada öylece kaldı. "Su! Su!" – diyeli üç gün olmuştu dudağına su verecek kimsesi olmamıştı.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Apsuva haberleri
bilim insanı
vücut ısı
kumaş parçası
annesinin sesi
hizmetçi
testi

Sözlük: Redaktör – Fransızca "redacteur" – Latince "redactus",
"düzenlenmiş" – metni düzenleyen ve düzelden kişi.
Metin – Latince "textus – düzenlenmiş ", yazılı metin, yazar
kişinin düşünceleri.
Hikaye – Bir olayı anlatan kısa çalışmadır.
Bilim adamı – Bilim alanında çalışan bir kişidir.
Şair – Şiir yazar kişidir.
Yazar – Yazılı eserleri otaya çıkaran kişidir.
Enstitü – Latince "institutum – kurum" yüksek öğrenim ve
araştırma kurumunun adı.
Araştırma Enstitüsü – Dil, edebiyat, tarih alanında
araştırmaların yapıldığı bir devlet kurumu.
Bölüm – bir metin veya cümlelerin seçilmiş bir parçası.
Amardja – Seslenme, bir gayret talebi, memnuniyetsizlik
anlamına gelir.
Testi – içine su veya şarabın döküldüğü bir tür toprak kap.
Herkes anavatanını Şam olarak görür (atasözü) – Herkesin
vatanını güzel görmesi anlamında kullanılan eski bir söz.
Şam – Mekke şehri.

- Ödev: 1) Dimitry Gulya kimdir?
2) Onun adına ne vardır?
3) Hikayenin adı nedir?
4) Ateş Elkana'ya ne gösteriyor?
5) Annesinin sesini nasıl duyuyordu?
6) Bir kadın içeri girdiğinde Elkana ne dedi?
7) Kadın ne yaptı?
8) Olmuş gibi neler gördü?
9) Başını kaldırarak annesine ne dedi?
10) Elkana'ya ne oldu?

2с.

№5. САМСОН ЧАНБА
(1886-1937)

Дийт А́тара ақы́тан. А́цсуа шәкә́бѣѣы, апоёт, адрамату́рг. А́цсны́ ахэ́ынтқарратә те́атр ихьз аху́п. А́цсуа милáт драматурги́а ирѣиáмтáқәа ры́ла ахы́ акит. Зқы́и жәшәи зéижә шықәсá рзы (1919) иѣ́йт апо́ема «А́шьха ты́цхá».

Ра́цхьатәи а́цсуа дра́ма «Амха́цьбыр» иѣ́йт зқы́и жәшәи ѡажә́а шықәсá рзы (1920). Зқы́и жәшәи ѡажә́и х́ца шықәсá рзы (1923), иты́тцит апи́еса «А́цсны́ Ханы́м». Йо́ууп апо́вест «Сеиды́к».

Зқы́и жәшәи ѡажә́и жә́ба шықәсá рзы (1929), а́цсуа те́атр еиѣ́йкааит. Зқы́и жәшәи ѡажә́и жә́йбыжъ шықәсá рзы (1937), х́арада ах́ара й́дтцаны, дшы́ын.

Ацы́цтәа́хá бжы́и т́гáла иáцхьатәу́п.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

А́ЖӘАБЖЪ «САБДУ́ ИХЭ́ЫШТААРА́ АХА́ХӘ»
(ацы́цтәа́хá)

А́хэ́ылбыгехарахь инеихе́ит. А́мра амшы́н инзáа́леит. Имца́бызха, амшы́н инахы́тцәеит. Акэ́ытқә́а карка́руан. Ры́бжакы́ акэ́ты́тцрахь инеихе́ит. Ры́бжакы́ ал ду иқә́ло иáлагеит.

Иаа́хэлéит. Абга́хэычқә́а, ѣ́ынла зыгезаны́ й́каз, алашьцара анро́у, а́кыу-сы́ухә́а иааибархә́хә́еит. Алақә́а а́хыухә́а иааилáлт.

– Ума́а́иуеи, уара́, абы́ста кнах́т! – ама́тцұ́рта ашә́ лхы́ ны́лакны, лы́бжы́и аалы́ргéит Ка́чбéи и́цхэ́ыс.

– Сне́иуеит! – ибжы́и абóурахьтә́ иаагéит.

Качбѣи амѣқѣа шытахька дларыхан, амца аафѣихѣеит. Дышьтáлт, ахá áцѣа йла ихымлеит.

Атцх лашьцазá ирхатѣán. Áмза кыдын. Илашóн.

Ашáра кыр áгын. Качбѣи иáрбагъ ал иахьықѣтѣаз, икáмхарц, ақыркы акы кылахазшѣа, аѣтрá иáлагеит.

Иаацѣылашеит. Еитá árбагъ абжыы аагѣит. Даафѣихѣит Качбѣи.

– Ёи, барá! Ишѣит, ишѣит! – ихѣán, налықѣѣитит.

– Макъáна имшазáцтеи, узыргѣáкуазеи, мшѣан! – лхѣан, даагъйт ицхѣыс.

– Имшáкѣа, ибмахауѣи, хáрбагъ ал иахьықѣтѣоу ахьѣнатýа! – ихѣѣит.

Иѣаáилеихѣеит. Днѣин ахѣыштáарá дныѣхѣатѣеит. Áмца áиқѣтцара дáлагеит.

**Игѣынкылатѣу áжѣақѣа, áжѣеидхѣалақѣа:
(ихѣылаатѣуп, итцатѣуп)**

ахѣынтьқáрратѣ театр
амилáт драматургýа
аматцýрта
акѣтытцра
абóура
ахѣыштáарá

Ажѣár: Ахѣынтьқáрратѣ театр – адрáматѣ рѣиáмтáқѣа

ахьықѣдыргыло ахѣынтьқáрра иатѣу ахыбра.

Амилáт драматургýа – амилáт ýртѣу адрáматѣ кáзара.

Апиѣса – афранцыз бызшѣáхьынтѣ «*piese*» – ацытцѣахá, ахѣтá аáнагоит, асцѣнаѣы áхѣмарра иазкý арѣиáмтá.

Апóвест – ахтыс рацѣá аазырцшуá, ýнеитцыху арѣиáмтá, áжѣабжъ áу.

Аматцýрта – хазы игылоу, ачыс ахьыкартѣо ахыбра.

Акѣтытцра – уахынла акѣытқѣá ахьтáло, иахьтáкý атыц.

Абóура – áрахѣ ахьтáркуа атыц.

**Ахэыштара – чыдала аонаргэы афы
ыкоу амцеикэттарта.**

АДЦА. Ödev.

Азтаарақа ртак ыырал анагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызустада Самсон Чанба?
- 2) Ихъз зху арбан?
- 3) Избан уй ихъз заху?
- 4) Иахъзузеи наагбу ажаабжь?
- 5) Иканатцазеи амра?
- 6) Илхэазеи Качбеи ипхэыс?
- 7) Иканатцазеи Качбеи иарбагы?
- 8) Икаитцазеи Качбеи данфыха?

Samson Çanba

Atara köyünde doğdu. Abhaz yazar, şair ve oyun yazarıdır. Abhaz Devlet Tiyatrosu onun adını taşır. Abhaz ulusal drama tiyatrosu onun çalışmalarıyla başladı. 1919 yılında "Dağ Kızı" şiirini yazdı.

İlk Abhaz tiyatrosu "Mahajir" 1920 yılında yazdı. 1923'te "Apsnı Hanım" adlı piyesi yayınlandı. "Seyidık" adlı bir romanı var.

1929'da Abhaz Tiyatrosu'nu kurdu. 1937 yılında haksız yere suçlanarak öldürüldü.

Hikâye "Büyükbabamın ocağının taşı"
(Bölüm)

Gün akşamüstüne yönelmişti. Güneş denize daldı. Alev topu ahlinde denizi geçti. Tavuklar kıdaklıyordu. Yarısı kümese gelmişti. Yarısıda kızıl ağaca çıkmaya başladı.

Akşam oldu. Gündüzleri saklanan tilkiler, hava kararınca birbirlerine bağırdılar. Köpekler havlayarak birbirlerine girdi.

– Gelsene artık abıstayı askıdan aldık, – diye mutfak kapısından başını uzatarak haykırdı Kaç'by'nin karısı.

– Geliyorum! – diye ahırdan sesi geldi.

Kaç'bey odunları arkaya iterek, ateşten ayırdı. Yattı ama gözüne uyku girmedi.

Gece karalığı üzerlerine çökmüştü. Ay gökyüzünü aydınlatıyordu. Parlıyordu.

Sabaha çok vardı. Kızılağacın dalında oturan Kaç'bey'nin horozu düşmemek için gırtlığında bir şey kalmış gibi ötmeye başladı.

Gün hafiften aydınlandı. Horozun sesi tekrar geldi. Kacebey uyındı.

– Hey, kadın! Sabah oldu, sabah oldu! – diye karısına seslendi.

– Daha sabah olmadı, acelen ne, endişelenme? – diyerek kalktı karısı.

– Horozumuzun oturduğu kıızılağaçtan bağırışını duymuyor musun? – dedi.

Giyinerek. Gitti ve ocağın başına oturdu. Ateş yakmaya başladı.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Devlet Tiyatrosu
Ulusal Dramaturji
mutfak-kiler
kümes
ahır
şömine

Sözlük: Devlet Tiyatrosu –tiyatral eserlerin sahnelendiği bir devlet binasıdır.

Milli dramaturji – ulusal drama sanatı.

Piyes – Fransızca "piece" kelimesinden türemiştir parça, oyun, sahnedeki performans çalışmalarını ifade eder.

Uzun hikaye – birçok olayı anlatan uzun bir eserdir.

Mutfak – yemeklerin hazırlandığı alan.
Kümes – tavukların geceleri tutulduğu yer.
Ahır – sığırların tutulduğu yer.
Şömine – evin içerisinde ateş yakılan yer (Ocak).

- Ödev: 1) Samson Çanba kimdir?
2) Onun adı ne taşıyor?
3) Niçin bu isim verildi?
4) Hikayenin adı nedir?
5) Güneş ne yaptı?
6) Kaç'bey'nin karısı ne yaptı?
7) Kaç'bey'nin horozu ne yaptı?
8) Kaç'bey uyanınca ne yaptı?

2с.

№6. МІХА ЛАКРБА
(1901-1965)

Дийт Мархьяул ақытан. Ашәкәбѣѣ, апоёт, адраматүрг, ажурналист. Акáзара зәацсáзтәыз аўсуѣ. Зқьи жәшәи ѡынѡажәи жәйбыжъ шықәсá рзы (1957), иѡымтақәа рәизга «Ацсуа новеллақәа», урысшәала итýтцит. Иарá ацсышәала «Аламыс» хәа

хъзыс иáманы, зқьи жәшәи ѡынѡажәи зәижә шықәсá рзы (1959) итýтцит.

Ацсуа литературәѣ «Аламыс азышәахәаѣ» хәа йшьтоуп. Акәа ашьхараѣ, ашәкәбѣѣцәа реихәараѣк анышә иахьáмадоу, дышьтóуп.

Иаазыркьяѣу áжәабжъ бжъы тгáла иáцхьатәуп.

Kısaltılmış versiyonu açıkça yüksek sesle okuyun.

АЖӘАБЖЪ «А́САС» (иаазыркьяѣны)

А́тахмада Цыгә Ханáшә, ашәшьы́ра дýтцатәаны, áжәцәеимаакәа изахуáн. Арцýиск дыццакуá, áштá даатáлт. Ханáшә áсас дниецýлеит.

– Бзýала уаабейт, дад! Улѣи аѡны́ка!

– Бзýа убáаит! Сыршьразы́ исышьтоуп, стцәахы́ ламы́с ýмазар! – ихәейт áсас.

– Уаáи а́рахь! – ихәейт Ханáшә. – Атýан ахь ухáл!

Изýстада, дад, узыхдыркьóзеи?

– Ауаѡы́ дысшьйт.

– Кох! Ауаѡы́ дысшьйт ухәбу?! Дзыхуркья́зеи?

– Сеы́желаны сшы́хәмаруаз, сеы́ дáсит и́камчáла. Уй сарá дсы́сыр иаѡы́зан, – ихәейт áсас.

– Убызшә́ хәánчашә́ избóит. Уашә́уоума, дад?

– Аáи, сашә́уоуп.

– Изды́рит уцэ́ажэашьала. Ёушьда?

– Дсызды́руам дызу́стоу. Иахьа́даггы дсымба́цт.

Ус ала́шыбжь го иа́лагеит.

– Сишь! Иаа́ит хэа сы́коуп! – ихэ́ан, дындэ́ылтцит Хана́шэ.

А́штэ иаа́талеит ауа́а ма́чфымкэа. Хана́шэ даа́йдгылт Баз Хабы́б, ёуа бзы́а, игэ́ыла.

– Уеы́ргэге́а, Хана́шэ, зэи́цш ка́мла́ц ы́кам рхэ́бит. Уца́ затэ́ Темы́р дыршы́йт иахьа́.

– Сызфа́да? Дызшы́йда сы́чкэ́ын?

– Ашэ́уаки иаре́и ае́қе́а шды́рхэмаруа́з, акы́ ааимаркы́н, икьяра́хэ аатпа́аны, дхы́сит а́шэуа, – ихэ́еит азэ́ы.

Ха́ха–хымш а́цсы́ дыртэ́ыуон. Азэ́гыы́ имы́рба́кэа, а́фатэ́и азы́ ха́галаны́ ийтон́ Хана́шэ́ йсас.

– А́мџа́қеа́ х́кит, й́цша́ара ха́еу́п, дхам́цшаа́рггы хуа́м, – рхэ́ан, ице́ит Темы́р иџы́зцеа́.

Хана́шэ ама́кэ́ан иртэ́йт фатэ́ыла. Ё́сас дылба́аигеит.

– Иаанкы́л, сы́сас, амџа́ныфа́! Абры́ амџа́хэа́ста уа́нымт́кэа уца́! Ё́мџа́ бзы́аз!

Дла́кэ́ын, Хана́шэ икэ́ымжэ́ы ака́лт днагэ́зы́т а́сас. Уа́ха мхэ́акэа, иирба́з амџа́хэа́стала, ие́неи́теит а́лашьца́ра ...

**Игэ́ынкы́латэу́ а́жэеидхэ́алақеа́:
(ихџы́лаатэу́п, ит́атэу́п)**

ака́зара зеа́цса́зтэ́ыз
а́цсуа́ новэ́ллақеа́
ауа́а ма́чфымкэа́
зэи́цш ка́мла́ц ы́кам
а́фатэ́и азы́
азэ́гыы́ имы́рба́кэа

Ажэ́ар: Ановэ́лла – аита́лиа́н бызшэ́а «*novella* – а́жэабжь́ ҫы́ц»,
а́жэабжь́ кья́е аа́нагоит.

Аламыс – ауаа рѣацхъа иахэтѳу ахымѳацгашъа адѳрра.

Ашәуа – тапантá адиалéкт ны́кәызго абáза.

Акьарáхә – ажәйтә ины́кәыргоз атапáнча жәла.

Атапáнча – згәыщә кьáѳу, иааигәаны́ ахы́сра иазкú абцъар.

АДЦА. Ödev.

Азцаáрақәа ртак ѳы́рала инагзатәу́п.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызúстада Мíха Лáкрба?
- 2) Ишцáишьтѳу иарá а́цсуа литератýраѳы?
- 3) Иáхъзузеи иаагѳу áжәабжь?
- 4) Дызѳы́зеи áтаҳмада ашәшьы́раѳы?
- 5) Иаáида? Ёихә́зеи иаáиз?
- 6) Дабáига áтаҳмада ё́сас?
- 7) Дзыхиркьá́зеи áсас ёишьы́з?
- 8) Дызúстадаз иарá?
- 9) Ёихә́зеи Баз Хабы́б?
- 10) Дышцáнаскъеигеи Хана́шә ё́сас?
- 11) Ё́каитца́зеи áсас данцѳ́з?

Mikha Lakrba

Markhiaul köyünde doğdu. Yazar, şair, oyun yazarı ve gazetecidir. Sanata adanmış biridir. 1957'de "Apsuva Romanları" adlı eseri Rusça olarak yayınladı. 1959'da "Alamıs" adıyla Abazaca yayımlandı.

Abhaz edebiyatında "Alamıs Şarkıcısı" olarak anılır. Çoğu yazarın gömülü olduğu Sohum'da dağın eteklerinde gömülüdür.

Hikâye “Misafir”
(Kısa)

Yaşlı Tsıgu Hanaşü gölgede oturmuş deri ayakkabı dikiyordu. Genç bir adam aceleyle avluya girdi. Hanaşü misafiri karşıladı.

– Hoş geldin, evlat! Eve buyur!

– Hoş bulduk! Beni öldürmek istiyorlar, lütfen sakla beni! – dedi konuk.

– Bu tararafa gel! – dedi Hanaşü. – Tavana çık! Sen kimsin genç, hangi sebeple peşindeler?

– Adam öldürdüm.

– Ne! Adamı mı öldürdüm dedin?! Neden kıydın adama?

– Atımla oynuyordum ve o da kamçısıyla atıma vurdu. Bu bana vurmasıyla eşdeğerdir, – dedi konuk.

– Aksaanın biraz kalınca. Aşuvamısın, dad?

– Evet, Aşuvayım.

– Konuşma tarzından anladım. Kimi öldürdün?

– Kim olduğunu bilmiyorum. Bugüne kadarda görmedim.

Köpekler havlamaya başladılar.

– Sessiz! Sanırım geldiler! – dedi Hanaşü ve çıktı.

Avluya birçok kişi girdi. Yakın arkadaşı ve komşusu Baz Habıb Hanaşü’n yanına gelerek.

– Güçlü ol Hanaşü, benzeri olmayan hiçbir şey yoktur diye söylerler. Tek oğlun Timur bugün öldürüldü.

– Kim beni yiyen? Oğlumu kim öldürdü?

– Aşuva biri ile atlarla oynarken tartıştılar ve silahını çekip onu vurdu, Aşuva, – dedi içlerinden biri.

Üç gün üç gece yas tuttular. Hanaşü kimseye gözükmekten misafirine su ve yiyecek çıkararak verdi.

– Yollara kapattık, onu arıyoruz ve aramaya devam edeceğiz, – dediler Timur'un arkadaşları ve gittiler.

Hanaşü bir çıkını yiyecek ile doldurdu. Misafirini aşağı indirdi.

– Al bunu yolluk olarak misafirim! Şu patikadan ayrılmadan git! Hayırlı yolculuklar!

Misafiri eğildi ve Hanaşü'nün çerkeski'nin ucundan öptü. Başka bir şey söylemeden, ona gösterdiği yolu izleyerek karanlığa daldı ...

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

sanata adanmış
Abhaz romanları
birçok insan
eşi görülmemiş şey yok
yiyecek ve su
kimse görmeden

Sözlük: Novella – İtalyancada “*novella* – yeni hikaye” anlamına gelir, kısa hikaye anlamındadır.

Vicdan – içsel ahlaki yargı sistemi.

Aşua – tapanta lehçesini konuşan Abaza.

Akiaraoğ – kullanılan bir silah türü.

Tabanca – yakın mesafe atışları için tasarlanmış kısa namlulu bir silah.

Ödev: 1) Mikha Lakrba kimdir?

2) Abhaz edebiyatında hangi isimle anılır?

3) Hikâyenin adı nedir?

4) Yaşlı adam gölgede ne yapıyor?

5) Kim geldi? Ne dedi?

6) Yaşlı adam misafirini nereye götürdü?

7) Misafir neden adam öldürdü?

8) O kimdi?

9) Baz Habıb ne dedi?

10) Hanasu misafirini nasıl yolcu etti?

11) Misafir ayrılırken ne yaptı?

2с.

№7. ЗАЗ ДАРСАЛИА (1898-1977)

Дийт Гэыц ақытан. Аңсуа шәкәбиҗы, адраматүрг, ажурналист. Инапы алакын айтагара аус. Ёицырдыруа ирҗиамтақәа иреиуоуп адрәма «Ажәбитәра иагәз»; аповестқәа «Азыблара», «Амхаңбыр Қәабча»; әжәабжықәа «Абзәгә», «Хамыжә уедыр» ухәа.

Ақәа ашьхарағ, ашәкәбиҗықәа реиҳараҗык анышә иахьамадоу, дышьтәоуп.

Иаазыркыаҗу әжәабжы бжыы тгәла иаңхьатәуп.

Kısaltılmış versiyonu açıkça yüksek sesle okuyun.

АЖӘАБЖЬ «ХАМЫЖӘ УЕДЫР» (иаазыркыаҗыны)

Къымпәл Кыпәғ уаҗ ғарк иәкәын. Адәби къантәз дықәтәан. Быста фәык иңынта иахьаатасуаз, дымфәхытцуан.

Зны иарә дбәиахеит. Цәса иңхраауаз зегьы ихәштит.

Җнак еизәрак ықан. Кыпәғғы уа дықан. Ус дааит игәыла Зазәла.

– Зазәла, уаргыы аизаразы иуәрхәоу, ус уаау? – ғәаитит Кыпәғ.

– Иансахә сааит, саргыы әжәлар среиуоуп, – ихәэит иаарымчны Зазәла.

Кыпәғ ақыркырхәа дааччәит. Әжәақәа ааимәрkit.

– Уарә ууәпажә қацшьзә, сарә усацәажәома, – ихәэит Кыпәғ.

– Ари умхәәкәа, уцсыр иахә иузәиҗын. Сәиқәажә уахәаны иануҗозгы здыруеит, – ғәаитит Зазәла.

Кыпәғ иахәз әжәақәа дырхәәйит. Иааигәәлашәеит зегьы. Игәәлашәеит ихамыжә. Уахә акгыы изымхәеит. Даара дархәыцт иахәз әжәа. Афны данааи, ихамыжә цәыригеит. Инаҗаны инхишьит. Зазәла иҗы днәит.

Еидтэ́алейт. Еицэ́ажэейт. Акры́рфе́йт, акры́ржэ́йт.

– Шь́та сцала́п, шэ́йтцх аабз́и́ахаа́йт, – ихэ́ан дѳагы́лейт.

Заза́ла ицхэ́йс ари́ и́казшы́ақэ́а уамашэ́а илбо́н.
«Абри́ а́уаѳ ма ицсра́ а́аит, ма уахо́уп данкэ́ы́шха», –
аалгэ́ахэ́йт.

– Уаха́рнахыс, цы́хьатэ́и Кы́апáѳ со́уп сара́, –
ихэ́ейт данцо́з.

Аѳны́ дша́аиз: «Ха́мыжэ́, уеды́р, ха́мыжэ́!», – ихэ́ан, илаба́ рхха,
иха́мыжэ́ днас-на́сит. А́нахыс, аца́гы́ара ани́заало́з, илаба́ рхха, иха́мыжэ́
днас-на́суа, ѳа́аитуан: «Ха́мыжэ́, уеды́р, ха́мыжэ́!»

**Игэ́ынкы́латэу́ а́жэа́қэа, а́жэейдхэ́алақэа:
(ихѳы́лаатэуп, итцатэ́уп)**

адрама́ту́рг
а́уаѳ ґар
адэ́ы кьанта́з
а́жэа а́имакра
а́казшы́ақэ́а
уамашэ́а абара́

Ажэ́ар: А́уаѳ ґар – егы́змáм, зхы аны́кэ́гара злы́мшо.

Адэ́ы кьанта́з – икьа́кьаза, акгы́ы ы́қэгы́лазамкэ́а ы́нашьту.

Аха́мыжэ́ – аце́а иа́лху, иажэ́хьо́у хыхьтэ́й ашэ́тцатэ́ы.

АДЦА́. Ödev.

Азца́арақэа р́так ѳы́рала ина́гзатэ́уп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызы́стадаз За́з Дарса́лиа?
- 2) Иа́хьзузеи иаа́гоу а́жэабжэ́?
- 3) Дызы́стадаз Кы́апáѳ? Дышца́нхоз?
- 4) Иаа́ида а́изараѳы́?
- 5) Иа́ихэ́азеи Кы́апáѳ За́зала?
- 6) Иа́хаз а́та́кс ы́ихэ́азеи За́зала?

- 7) Иаҳáz áшьтахь Къапáѣ дышпáкала?
8) Ы́каи́тцазеи Къапáѣ а́у́ха?
9) Ихы́ мѡа́пýго дышпáлага Къапáѣ а́на́ѡс?

Dzadz Darsalia

Gup köyünde doğdu. Abhaz yazar, oyun yazarı ve gazetecidir. Çeviri çalışmaları ile uğraştı. En ünlü eserleri arasında draması "Geçmişin Götürdükleri"; uzun hikayeler: "Şelale", "Muhacir Kuabça"; hikayeler: "Abzagu", "Kendini gel, eski kürk manto" ve diğer.

Çoğu, yazarların gömüldüğü Sohum dağlarının eteğinde gömülmüştür.

Hikâye "Kendini gel, eski kürk manto"

(Kısa)

Kiimpal Kiapatc fakir bir adamdı. Dışarıda yaşıyordu. Abısta kokusunun burnuna geldiği yere giderdi.

Bir gün zengin oldu. Geçmişte kendisine yardım eden herkesi unutmuştu.

Bir gün bir cemiyet vardı. Kiapatc da oradaydı. Sonra komşusu Dzadzala geldi.

– Dzdzala, kendin mi geldin yoksa sen de toplantıya mı çağrıldın? – dedi Kiapatc.

– Duydum da geldim ben de halktan biriyim, – dedi sertçe Dzadzala.

Kiapatc kahkahalarla güldü. Sözlü kavgaya başladılar.

– Benimle kırmızı burkanın içinde konuşuyorsun, – dedi Kiapatc.

– Bunu söyleyeceğine ölsen daha iyiydi. Eski pantolonumu yalvararak istediğin günleri de biliyorum, – dedi Dzadzala.

Kiapatc'ı duyduğu bu sözler düşündürdü. Her şeyi hatırladı. Eski kürk mantosunu hatırladı. Ve bir daha konuşmadı. Duyduklarını derinden düşündü. Eve döndüğünde eski kürk mantosunu çıkardı. Onu aldı ve astı. Dzadzala'ya gitti.

Oturdular. Konuştular. Yediler ve içtiler.

– Artık kalkayım size yi geceler, – dedi ve kalktı.

Dzadzala'nın karısı onun bu halini farklı buldu. "Bu adamın ya ölümü yaklaştı ya da bu akşam akıllandı", – diye düşündü.

– Bu geceden itibaren eki Kiapatc'ım, – dedi ayrılırken.

Eve gelince, dedi ki: "Kendini gel, eski kürk manto", – dedi, sopasını sertce mantoya vurdu. Sonralarda nefsi kabarınca sopasını alıp eski paltosuna vurarak söylenirdi: "Eski kürk manto, haddini bil, eski kürk manto!"

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin

oyun yazarı
zavallı adam
çıprak alan
tartışmak
karakter özellikleri
şaşmak

Sözlük: Fakir – hiçbir şeyi olmayan ve geçimini sağlayamayan kişidir.

Çıplak alan – boş düzlük.

Eski kürk manto – giyilen deriden yapılmış modası geçmiş bir dış giysidir.

Ödev: 1) Dzadz Darsalia kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) K'iapatc kimdir? Nasıl yaşadı?

4) Toplantıya kimler katıldı?

5) K'iapatc Dzadzala ne dedi?

6) Dzadzala nasıl tepki verdi?

7) K'iapatc bunu duyduktan sonra ne hissetti?

8) K'iapatc o gece ne yaptı?

9) K'iapatc sonrasında nasıl davrandı?

2с.

№8. ИВАН ПАПАСҚЫЙ (1902-1980)

Дийт Кәтөл ақытан. Аңсны жәлар рышәкәбѣѣы.
Зқы жәшәи ѡажәй жәйбыжъ шықәсá рзы (1937),
раңхьатәи аңсуа ромán «Темыр» иѡйт.

Ймоуп: аепопѣиа (аитахәа ду) «Аңхәйс лыпату»;
ажәабжъқәа «Акаруál шәақъ», «Кәнач» ухәá. Анышә

дáмадоуп иқыта Кәтол.

Ацыцтәахá бжы тгáла иáцхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖӘАБЖЪ «АКАРУАЛ ШӘАҚЪ» (ацыцтәахá)

Иңшзазá, ишәтны́ игылан атамақә́и
ахәасақә́и. Áацын ахаскы́н аагáга ақәацсатá
ауны́ иаахкә́йт. Áмра гә́ыргъа-гә́ыргъо, аңсаба́ра
иаáқәңхейт. Áшәацы́цаң ґы́хейт.

Зегы́й áацын цшза, áацын гә́азырхáга ина́ңылт.

Хы́кәы́р лматц́урта ашә нкы́дылтґейт. Лхә́ыцқә́á лы́маны а́у́траґы
да́аит.

– Ара́ шә́ыхә́марла, нан, сара́ а́ус зула́п, – лхә́ан, хә́маргақә́ак ры́лтґейт.

А́у́тра дтáлан, абáхара да́лагеит. Ран
а́у́тра дахьтáз илхы́мтґә́уеит ахә́ыцқә́á.
Áхә́марра иша́ґы́з, ибажә́гә́алáмуа,
иаакы́лсит бз́иа йрбоз, ран Хы́кәы́р
йлаа́аз, аласба́ цшқа.

Уй анырба, игыргъатцэа иаакалеит. Рыхамаргакэа наф инкарцсеит.
Пытрак исыкэнакып, лхэан, Хьыкэыр лгэы иаахэеит аласба ахьырзааиз.

Лхэычкэа ахьымтэыуо лхы иархэаны, дымтэа, лыцсы мшыа,
ажэжэахэа аус луйт. Пытрак сыцсы ааитакны сааип лхэан, аутра дтытцит.
Ахэычкэа рфы дааин, игэатаны афныка лфаалхеит.

**Игэынкылатэу ажэакэа, ажэеидхэалакэа:
(ихфылаатэуп, итцатэуп)**

ацсуа жэабжъ
ашэкэыффы
ароман

Ажэар: Ароман – хтыск инеиханы иаазырцшуа, йнеитцыху
асахьаркыратэ рфамта.

Ашэапыцъац – атцааа, атцла, тыцк акны изызхауа.

Абажэгэаламра – аарлахэа, цкъа еилгамкэа аныкэара.

Акаруал – ашьантца шэакъ хкы.

Ашьантца – ахахэ хкы, еихышны амца зларкуаз.

АДЦА. Ödev.

Азцааракэа ртак фырала инагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызустада Иван Папаскыыр?
- 2) Иахьзузеи иаагэу ажэабжъ?
- 3) Йканатцазеи амра?
- 4) Йкалцазеи Хьыкэыр?
- 5) Ирэлхэазеи Хьыкэыр ахэычкэа?
- 6) Дызлагэзеи Хьыкэыр?
- 7) Иааизеи ахэычкэа ахьыхэмаруаз?
- 8) Йкарцазеи ахэычкэа?

İvan Papaskiir

Kutol köyünde doğdu. Abhazya halk yazarıdır. 1937 yılında ilk Abhaz romanı "Temur"u yazdı.

"Kadının Onuru" destanı (büyük hikaye) vardır, hikayeleri "Akarual tüfeği", "Kunaç" ve diğer. Memleketi Kutol köyüne gömülüdür.

Hikâye "Akarual tüfeği" (Bölüm)

Güzelce çiçek açmış duruyordu şeftali ve erik ağaçları. İlkbahar yağmuru çimlere çiseleyip kesildi. Güneş neşeyle doğanın üzerine parladı. Doğa uyandı.

Herkes güzel bir baharı sevinçle karşıladı.

Khiikur işyerinin kapısını kapattı. Çocuklarıyla birlikte tarlaya geldi.

– Nan, siz burada oynayın ben çalışayım, – dedi ve onlara birkaç oyuncak verdi.

Tarlaya girip ekmeye başladı. Anneleri bahçedeyken çocukları ağlamıyordu. Oynarlarken, aniden anneleri Khiikur'un baktığı küçük köpekleri geldi.

Onu gördüklerine çok sevindiler. Oyuncaklarını bir tarafa attılar. Khiikur da bir müddet onları oyalar diye köpeğin gelmesine sevindi.

Çocukların ağlamamasından yararlanarak dur durak bilmeden harıl harıl çalıştı. Biraz dinlenip geleyim diye tarladan çıktı. Çocukların yanına gelerek, onları kontrol etti ve evine yöneldi.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Apsua hikâyesi
yazar
roman

Sözlük: Roman – bir veya birkaç olayı genişçe anlatan edebi eser.

Bitki örtüsü – bir yerde yetişen bir bitki, ağaç bitkidir.

Abajugalamra – zorlu, belirsiz yavaş bir yürüyüş.

Akarual – akmaklı silahın görünümü.
Çakmaktaşı - ateş yakmak için bir tür taş.

- Ödev: 1) İvan Pap'askir kimdir?
2) Hikâyenin adı nedir?
3) Güneş ne yaptı?
4) Khiikur ne yaptı?
5) Khiikur çocuklara ne söyledi?
6) Khiikur neye başladı?
7) Çocukların yanına ne geldi?
8) Çocuklar ne yaptı?

№9. ИАХЪАТЭЙ АЛИТЕРАТУРА

Çağdaş edebiyat

Иахъатэй алитерату́ра ѡажэ́атэи, ѡажэ́и акáтэи ашэ́бышықэсақэа (XX-XXI) ирыбжъанакуэит. Хынѡажэ́атэи áшықэсқэа (1960) ѡажэ́атэи (XX) ашэ́бышықэса инаркны́ иáлагоит.

Ари́ áамтахь иáднакылоит Дырми́т Гэли́а ипоэ́ма «Сара́ схэыш́таара́». Арфе́иáмта фе́йцқэа ацы́ртцеит ра́цхъатэи áцсуа шэ́кэбыѡэцэа: Заз Дарса́лиа, Ми́ха Ла́крба, Му́шьни Áхашба.

Дара́ иры́шьтáнеиуеит: Шьáлуа Цэ́быцъба, Багра́т Шьы́нкэба, Ива́н Тáрба, Чи́чико́ Цьóнуа, Алы́къса Цьóнуа.

Арт́ áшықэсқэа ра́ан аѡра́ иáлагеит: Алы́къса Лашэ́риа, Кэ́ымф Ло́миа. А́наѡс ицэ́ыртцит: Гьаргь́ Гэ́ыблиа, Алы́къса Цьéниа, Влади́мир Анқэ́аб, Алы́къса Го́гэуа, Анато́ли Áцъынцъал, Шьало́диа Áцъынцъал, Шо́та Чка́дуа, Му́шьни Миқа́иа, Не́ли Тарц́ха́, Плато́н Бе́биа, Бори́с Гэ́ыргэ́блиа, Никэ́ала Кэы́тцни́а, Ру́шьни Цьóпуа.

Дара́ иры́вагылеит: Му́шьни Лашэ́риа, Цьу́ма Áхэба, Вита́ли Амарш́бан, Тайф́ Áцъба, Сарио́н Таркы́ыл.

Асахьаркы́ратэ еи́та́гақэа ра́цэахо́ иáлагеит. Уй́ рнапы́ áлакын: Дырми́т Гэли́а, Андре́и Чо́чуа, Му́шьни Áхашба, Багра́т Шьы́нкэба, Му́шьни Лашэ́риа, Кэ́ымф Ло́миа, Бори́с Гэ́ыргэ́блиа, Тайф́ Áцъба ухэ́а.

**Игэ́ынкы́латэу áжэ́еидхэ́алақэа:
(ихѡы́лаатэуп, и́цатэу́п)**

иахъатэй алитерату́ра
ѡажэ́атэи ашэ́бышықэса
ѡажэ́и акáтэи ашэ́бышықэса
ари́ áамта
арфе́иáмта фе́йцқэа
асахьаркы́ратэ еи́та́гақэа

Ажээр: Иахьатэй алитература – зқыи жэшәи хынџажәатәи

áшықәс (1960) инаркны, џажәи акәтәи ашәышықәса (21),
ажәабатәи áшықәсанза (2010) иаднакыло алитература.

Ашәышықәса – шәышықәса иртәзә амта.

Арџиамта – иадтәбу, аусура иалтәшәбу.

Аиҟага – бызшәак ахьынтәи даеа бызшәак ахь ииагоу.

Асахьаркыратә еиҟага – алитературатә кәзара иазәаигәоу,
зхы иакәитны еиҟагоу атәкст.

АДЦА. Ödev.

Азҟаарақәа рҟак џырала инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Иәрбан аамтәбу издызкыло ҳаамтазтәи алитература?
- 2) Ианбалага ҳаамтазтәи алитература?
- 3) Изакәүзеи аиҟага?
- 4) Изакәүзеи асахьаркыратә еиҟага?

Çağdaş edebiyat

Yirminci ve yirmi birinci yüzyıllar (XX-XXI) arasını kapsar. Altmışlar (1960) dönemi, yirminci (XX) yüzyılın başlangıcıdır.

Dimit Gulia'nın "Benim Ocağım" şiiri bu döneme aittir. İlk Abhaz yazarları Dzadz Darsalia, Mikha Lakrba, Muşni Ahaşba tarafından yeni eserler ortaya çıkarılmıştır.

Bunları Şalua Tcuicba, Bagrat Şinkuba, İvan Tarba, Çıçıkua Conua ve Alıkisa Conua takip eder.

Bu yıllarda Alıkisa Laşuria ve Kuımf Lomia yazmaya başlamıştır. Sonrasında: Giargi Guıblia, Alıkisa Cenıa, Vladimir Ankuab, Alıkisa Goguua, Anatoli Acıncal, Şalodia Acıncal, Şota Çkadua, Muşni Mikaia, Neli Tarıpha, Platon Bebia, Boris Guırgulia, Nikuala Kuitznia ve Ruşni Copua geldi.

Onlara Muşni Laşuria, Cuma Ahüba, Vitali Amarşan, Taif Acba ve Sarion Tarkiıl eşlik etti.

Kurgusal çeviriler çoğalmaya başladı. Öncülük yapanlar ise: Dırmıt Gulia, Andrei Çoçua, Muşni Ahaşba, Bagrat Şinkuba, Muşni Laşuria, Kuımf Lomia, Boris Guirgulia, Taif Acba ve diğerleri.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

çağdaş edebiyat
yirminci yüzyıl
yirmi birinci yüzyıl
şimdiki dönem
yeni eserler
edebi çeviriler

Sözlük: Çağdaş edebiyat – bin dokuz yüz altmış
(1960'tan beri) ve yirmi birinci yüzyıl
(21), onuncu yıla (2010) kadar kabul
görmüş edebiyat.

Bir yüzyıl – yüz yıllık zaman dilimidir.

Üretim – emeğin sonucu.

Çeviri – bir dilden diğerine yapılan çeviridir.

Edebi çeviri – edebi esere yakın, serbestçe
çevrilmiş metin.

- Ödev: 1) Çağdaş edebiyat hangi dönemi kapsar?
2) Günümüz edebiyatı ne zaman başladı?
3) Çeviri nedir?
4) Edebi çeviri nedir?

2с.

№10. ШЫАЛУА ЦЭБЦЫБА (1912-1987)

Дийт Тамшь ақытан. Зқы жәшәи җажәй жәаҗа
шықәсá рзы (1932) итýжыын рáпхьатәи ишәкәы,
апóвест «Áмат зýбга пүтәóу».

Ифуán: áжәеинраалақәа, апоёмақәа, áжәабжьқәа,
апóвестқәа. Ахәыцқәá ирызкны́ арҗиámтақәа ацýтцон. Урт ирәиуоуп:
«Áхьчала Вулкán», «Áцшәма хәычы́», «Амóтацәа».

Áкәа áшьхараф, ашәкәыџџцәа реиҳараџык анышә иахьáмадоу,
дышьтóуп.

Ацыцтәахá бжы тгáла иáцхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun

ÁЖӘАБЖЬ «ÁХЬЧАЛА ВУЛКÁN» (ацыцтәахá)

Азýас ихыцшы́лоз Нárба Денуáри
иарá ипá хәычы́ Рýшьеи рáкәын. Алабá
зфýтцакны, изсó дарá рахь иаáиуаз, рла ду
Вулкán áкәын.

– Аферýм, Вулкán! – ихә́йт Денуáр, алá аазхýтцны, алабá иáцхьа
ианышьтанатцá.

Денуáр алá ахы́ инапы́ аáқәишьит. Вулкán уй гәáхәа дус иканатц́йт.
Иџáцан, áшьтахьтәи ашьапқәá иры́қәгыланы, áцхьатәиқәа ижәџахýр
ины́қәнатцеит.

– Вулкán! Вулкán! – ина́қәиргеит ибжы́ Рýшьа, алá атцýхәаггы́ кны
днáхеит. – Вулкán! Вулкán, уццакы́, утáл азы!

Алеи Рұшья хэычй, рхы рдыруа икалеижьтеи, ѿнатáк иáазон. Рұшья цшы́шықэса ихы́тцуан, иáб аласба́ анааигáз. Рұшья гáахэа дус икаитцéит аласба́. Игэ́бдиҳэхэалт, ахá уй áкны мацáра дааным́фаст, ақы́шэгы днагэ́йт.

Аласба́ бажэгáлeиуа, абри́ áкара бз́иá избáз, иаргы́ бз́иá дшабóз ады́рра йна́теит. Абз хэыч́ы аатна́хын, иқы́шэ инахьнашы́т. Абáс áуп ахэыч́и аласбéи рáцхьаза ишéицылаз. Убри́ инаркны́ урт еса́ира еишы́цылон, ирызхауáн.

Алақáа бз́иá избóз Денуáр, аласба́ азы́каитцон, ибжьóн. Ицéит абáр шы́та хэы́шықэса. Иазхáит, идúхеит аласба́. Вулкáн хэагы́ хьзыс иáртéит. Изхáит, ддúхеит Рұшьягы́. Иарá ихы́тцуеит шы́та жэы́шықэса.

Иазхáит, игэгáахéит Рұшьеи Вулкáни ирыбжьóу абз́иáбарагы́.

**Игэынкы́латэу áжэеидхэалақáа:
(ихѿ́ылаатэуп, итцатэ́уп)**

аз́иáс ихы́цшы́лоз
дарá рахь иáа́иуаз
гáахэа дус
ѿнатáк иáазон
цшы́шықэса ихы́тцуан
алақáа бз́иá избóз

Ажэ́ар: Áхьчала – акы́ áхьчара здыртáз алá.

Аз́иáс – йиасны ицó азы́ ду.

Вулкáн – алá ахьз (áжэа áдгы́л ихэ́ытцкьо́ áмца аánaгоит).

Денуáр – ахáтца хьзы.

Рұшья – ахáтца хьзы.

Агáахэа ду – агэ́ы аáхэара, агэ́ыргъара ду.

Еса́ира – иах́á-иах́á.

Абажэгáлeи́ра – аáрлахэа аны́кэара.

Áбжьара – ауаѿ́ы дзыркэ́ышуа áжэа ахэара́.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак фыра́ла инагзатәу́п.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызұстада Шь́алуа Цэ́ыцба?
- 2) Рфе́амтақәас ймоузеи?
- 3) Азы́ ихыцшы́лодаз?
- 4) Изсо́ иаау́аз а́рбан?
- 5) Й́канатцазеи ала́ анаа́и?
- 6) Дену́ар й́каитцазеи?
- 7) Ала́ ахы́ шца́мџацнага?
- 8) Й́ихәазеи Ру́шьа?
- 9) Итцу́азеи але́и Ру́шьеи еибады́руеижьтеи?
- 10) Й́канатцазеи аласба́ анаарга́?
- 11) Дену́ар аласба́ ибжьо́зма?
- 12) Хьзы́с иа́ртцазеи ала́?

Şalua Tcuicba

Tamş köyünde doğdu. 1932 yılında Uzun hikaye türündeki ilk kitabı "Sırtı Kırık Yılan"ı yayınladı.

Şiirler, manzum hikayeler, kısa öyküler ve büyük hikayeler yazdı. Çocuklar için eserler kaleme aldı. Bunlar: "Bekçi köpeği Vulkan", "Küçük ev sahibi" ve "Torunlar" dır.

Çoğu yazarın gömülü olduğu Sohum'da dağın eteklerinde gömülüdür.

Hikaye "Bekçi köpeği Vulkan"

(Bölüm)

Narba Denuari ve küçük oğlu Ruşa nehri izliyorlardı. Ağzında bir sopayla onlara doğru yüzen büyük köpekleri Vulkan'dı.

– Aferin, Vulkan! – dedi Denuar, köpek sudan çıkıp sopayı önüne koyunca.

Denuar eliyle köpeğin başı okşadı. Bu Vulkan'ı çok mutlu etti. Köpek sıçrayıp, arka ayakları üzerinde durarak ön ayaklarını Denuar'ın omuzlarına koydu.

– Vulk'an! Vulk'an! – diye seslendi Ruşa, köpeğin kuyruğunu tutarak çekti. – Vulkan! Vulkan, acele et ve suya gir!

Köpek ve küçük Ruşa kendileri bildiklerinden beri aynı evde büyümüşlerdi. Babası ona bir köpek yavrusu getirdiğinde Ruşa dört yaşındaydı. Yavru köpek Ruşa'yı çok mutlu etti. Ona sarılmakla kalmadı dudaklarından da öptü.

Yavru köpek oyunlar yaparak, onu sevdiğini hissettirdi. Küçük dilini çıkarıp dudaklarını yaladı. Çocukla köpek ilk kez böyle tanıştı. O zamandan beri birbirlerine alıştılar ve birlikte büyüdüler.

Köpekleri çok seven Denuar, köpeği eğitip terbiye etti. Beş yıl geçti. Yavru köpek büyüdü ve kocaman oldu. Ona Vulkan adını verdiler. Büyüdü, gelişti. Ruşa da şimdi dokuz yaşında.

Ruşa ve Vulkan arasındaki sevgi büyüdü güçlendi.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

nehre kim bakıyordu
onlara yaklaşıyordu
büyük mutluluk
bir evde yetiştiriyorlar
dört yaşındaydı
köpekleri seven

Sözlük: bekçi köpeği – korumak için eğitilmiş bir köpektir.

Nehir – akarsu.

Vulkan – köpeğin adıdır (bu kelime yerden yükselen ateş anlamına gelir).

Denuar – erkek isimi.

Ruşa – erkek isimi.

Büyük sevinç – mutlu olamak, büyük sevinç.

Her seferinde – devamlı.

Zar zor – yavaş aheste yürümek.

Öğretmek – eğitmek.

- Ödev: 1) Şalua Tcuıcba kimdir?
2) Eserleri nelerdir?
3) Suyu kim bakıyordu?
4) Yüzerek gelen neydi?
5) Köpek gelince ne yaptı?
6) Denuar ne yaptı?
7) Köpek nasıl tepki verdi?
8) Ruşa ne dedi?
9) Köpek ve Ruşa ne zamandır birbirlerini tanıyorlar?
10) Yavru köpek getirildiğinde ne yaptı?
11) Denuar bir köpeği eğitiyormuydu?
12) Köpeğe hangi ismi verdiler?

№11. БАГРАТ ШЫЫНҚӘБА (1917-2004)

Дийт Члоу ақытан. Адсны жэләр рпоёт. Зқы жәшәи
өажәй жәаа шықәса рзы (1938), рацхьазатәи иеизга
«Радхьатәи ашәақәа» тьтцит.

Ифйт: аповест «Чанта дааит»; ароманқәа «Ахәхә
еиәса», «Ацынтцәарәх». Ақәа, ихьз зху апәрк афь, анышә
дамадоуп.

Ароман «Ацынтцәарәх» афырхәтца хадә,
аубых бызшәа нагзаны издыруаз,
атдыхәтәантәи ауафь Тевфик Есәнч йла
даарцшуп. Датәын иарә Тьркәтәыла, Хәцьы-
Осман ақыта.

Ацынтцәахә бжыы тгәла иацхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АРОМАН «АЦЫНЦӘАРӘХ» (ацынтцәахә)

Харт аублаақәа, хадсәдгьыл иааннакылоз атыц иабзоураны,
иахьымариан абызшәақәа рцарә. Иухоумырштын, дад, абызшәа,
иузыртцәзи, ианутцәзи, иахьутцәзи, даара акратцәанакуа ишыкоу.

Санду аедыга бызшәа сльртцон. Алакәқәа
сзәиталхәон. Зны хашнәиуаз, ашышкамсқәа
сльрбәит. Урт амәахәаста еихьртцәон.

– Иулшару, нан, арт рәипқьара? –
дсәзтцааит ларә.

– Ишцáсылымшо, ибсырбáп б́тахы́зар? – с́хэ́еит.

Сшы́апы́ ф́ышы́тысхит, ах́а санду́ сааны́лкылт.

– Ашы́шкамсқ́а ушы́риа́иуа сурб́арц́ áума́ йута́ху? Мап, у́й х́атц́арам!
Абырж́абы́ шьюу́кы́ нах́аж́еланы́ иах́иа́аир, ишц́обу́барыз?! Их́ақ́зам́ áѓэѓға
х́арада́ ацсы́е дыцсы́еуп́ х́аа́ дишы́уа́зар! Зны́-зынла́ггы́ ика́лалóит,
дх́аыч́ны́, дыцсы́ены́, ахшы́ф́ ду́ йманы́.

Абри́ инах́ыл́х́аан, санду́ исáлх́е́еит ла́кэк.

Ды́кан́ адунéи́ абызш́аақ́а́ зеѓы́ зды́руаз́ азэ́ы. Зны́ дышн́еиуаз́,
изѓа́мт́аза́кэа́ шы́шкамсќ дна́грагы́лт.

– Уабатэ́й уаф́а́гоу, ушы́апы́ ах́ургы́ло узы́мды́руа́ áмф́а́ иану́? – агэ́ы́
нырханы́ ицэ́аж́е́еит ашы́шкамс.

Иах́а́з иах́а́ит. Иа́ашы́тхын, дна́х́аа́цшит:

– Мшэ́ан, ара́хь ух́аыч́ны́, ухы́ за́ка́ икэ́а́зузеи? – их́е́еит.

– Йкоуп, нас, у́й зыртэ́ы́ша ахшы́ф́гы́!

– Уз́арагы́ за́ка́ ипóузеи, акры́фара́ уа́кэ́ыт́ма зынз́а?

– Исф́о́заргы́, сызха́ра́ áуп́ йсфо́!

– Шы́қэсы́к за́ка́ узы́фары́зеи?

– Ча́ рыц́ затэ́ы́к áда́ сзы́фом́ шы́қэсы́к!

– Иаабáп, нас, ус́ áкэ́зар! – их́а́н, чары́цќ áбжа́ на́мтца́иршэ́ын, кэ́ала́цќ
инт́ахы́ф́еит.

Их́аш́тит. Шы́қэсы́к н́иасит. Зны́ ианиѓа́лашэ́а, акэ́ала́ц дыл́та́цшы́т.
Ашы́шкамс́ ачары́ц́ áбжа́ áуп́ иа́фаз.

– Уа́ха шц́о́узы́мфеи? – дт́а́а́ит ани́ áуаф́.

– Уа́ха цсы́хэ́а́ кáмлéит, – ах́е́еит, – шы́қэсы́к
х́арада́ абáхта́ ст́аршэ́ын, са́гьуѓа́ламш́е́еит. Да́еа́
шы́қэсы́кгы́ суѓа́ламш́е́ар кáлóн, áбжа́ нсы́жы́ит.

Ах́а́чх́ара, амч́ ѓэѓға́ рóуп́ ацсы́ ф́ы́зхуа́!

**Игэынкылатэу áжэеидхэалақәа:
(ихы́блаатэуп, итцатэуп)**

Ацсны́ жәлар рпоёт
áжэеинраалақәа рéизга
абызшәақә́а ртцарá
ахшы́ѿ ду
ауаѿы́ ицсы́ ґы́зхуа
адунéи абызшәақә́а

Ажә́ар: Áжәлар рпоёт – амилáт литератýра еихáзхауа, áжәлар
ирызкý áжэеинраалақәа зыѿуá, ирхýртцо ахыз ҳаракы́.

Ацынтцәарáх – ицáз рáхьынтэи атцыхәтәантэй.

Алáкә – афольклóр ма асахъркы́ратә литератýра иахкý,
ихытхәа́у арґеиáмта.

АДЦА́. Ödev.

Азтца́арақәа ртак ѿ́рала инагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызúстада Багрáт Шьы́нкәба?
- 2) Рґеиáмтақәас ýмоузеи?
- 3) Изахьзúзеи аромáн?
- 4) Иаáнагозеи áжәа ацынтцәарáх?
- 5) Илыртцóзи иандý?
- 6) Изéиталхәози иандý?
- 7) Ýрбазеи ґенак?
- 8) Зтца́арас ýлтáзеи иандý?
- 9) Ýкаитцáзеи иарá?
- 10) Иáлхәазеи ларá нас?
- 11) Ýхьзеи абызшәақә́а здýруаз?
- 12) Иахә́азеи ашы́шкамс?
- 13) Иазýузеи ашы́шкамс?
- 14) Шықәсы́к áшьтахь éибырхәазеи?

Bagrat Şinkuba

Çlou köyünde doğdu. Abhazya halk şairidir. 1938 yılında ilk kitabı "Önceki Şarkılar" yayımlandı.

Uzun hikaye türünde "Çanta geldi"; "İkiz taş", "Gidenlerin sonuncusu" adlı romanlarını yazdı. Sohum'da kendi adını taşıyan bir parka gömülüdür.

"Gidenlerin Sonuncusu" romanının kahramanı, Ubıh dilini akıcı bir şekilde konuşan son kişi Tefik Eşenç'tir. Eşenç, aslen Türkiye'nin Hacı Osman köyündendir.

"Gidenlerin sonuncusu" romanı (Bölüm)

Biz Ubıhl'ar için, vatanımızın konumu nedeniyle dil öğrenmek kolaydı. O dili, sana öğretene, ne öğrettiğini ve nerede öğrendiğinin önemini unutma yavrum.

Büyükannem bana Adıgece öğretiyordu. Bana hikâyeler anlattırdı. Bir keresinde yürürken bana karıncaları gösterdi. Yolun karşısına geçiyorlardı.

– Bunları dağıtmaya gücün yetermi yavrum? – diye sordu.

– Nasıl yetmez istersen göstereyim? – dedim.

Ayağımı kaldırdım ama büyükannem beni durdurdu.

– Bana karıncaları nasıl yeneceğimi göstermek istiyorsun? Hayır, bu mertlik değil! Şimdi birileri bize saldırıp bizi yenerse ne düşünürdün?! Güçlü bir adamın sebepsiz yere zayıf bir adamı sırf zayıf diye öldürmesi yanlış! Bazen çocuk ve zayıf olup ama akıl sahibi olabilir.

Buna istinaden büyükannem bana bir hikâye anlattı.

Dünyanın tüm dillerini bilen bir adam varmış. Bir keresinde yürürken yanlışlıkla bir karıncaya basmış.

– Nerelisin, basacağı yeri bilmeden yürüyen kişi? – diye gönül koyarak konuştu karınca.

Duyacağını duyarak karıncayı kaldırıp ona baktı:

– Şaşırtıcı bir şekilde, bu kadar küçükken kafan ne kadar büyük? – dedi.

– Öyleyse, onu dolduracak bir beynimde var!
– Belin ne kadar ince? Yemek yemeyi bıraktın mı?
– Yesem bile, yeterince yiyorum!
– Bir yılda ne kadar yersin?
– Bir buğday tanesinden başka şey yemem bir yıl!
– Görelim öyleyse! – deyip, bir buğday tanesinin yarısını önüne bırakıverip bir kutunun içerisine koydu.

Unuttu. Bir yıl geçti. Hatırlayınca kutunun içine baktı.
Karınca koyduğu buğdayın sadece yarısını yemiş.

– Nasıl daha fazla yemedin? – diye sordu adam.
– Başka seçeneğim yoktu, – dedi, – bir yıl boyunca suçsuz yere hapisteydim. Beni bir yıl daha hatırlamayabilirdin, bu yüzden yarısını bıraktım.

Dayanıklılıktır, güçtür hayat kurtarır!

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Abhazya'nın milli şairi
şiir derlemesi
dillerin öğrenimi
büyük bir zihin
insan canını kurtaran
dünya dilleri

Sözlük: Halk şairi – ulusal edebiyatın
geliştiricisi, halk hakkında
şiirler yazan ve onlara verilen isim.
Göçenlerin sonuncusu – son giden.
Masal – folklor veya edebi bir eser.

- Ödev: 1) Bagrat Şinkuba kimdir?
2) Eserleri nelerdir?
3) Romanın adı nedir?
4) "Gidenlerin sonuncusu" kelimesi ne anlama geliyor?
5) Büyükannesi ona ne öğretiyor?
6) Büyükannesi ona ne anlatıyor?
7) Bir gün ne gördüler?
8) Büyükannesi ona hangi soruyu sordu?
9) O ne yaptı?

- 10) Sonra ona ne dedi?
- 11) Dilleri bilene oldu?
- 12) Karınca ne dedi?
- 13) Karıncaya ne yaptı?
- 14) Bir yıl sonra ne konuştular?

2с.

№12. ГЭБІШЬКА ПАПАСҚЫБІР
(1914-1999)

Дийт Кэтол ақытан. Апысны зеапсазтэыз акультура аусзуы. Рапхьатэи ацсуа пхэыс шэкэыффы. Зқы жэшэи фажэй жэафа (1932) шықса рзы итытцит лажэабжыкэа реизга «Кэчыр дышпионэрхаз».

Илыфуан: ажэабжыкэа, апиесақэа ахэычкэа рзы. Илымоуп аповесткэа. Жэабá инареиханы лышэкэкэа тытцит. Аизгакэа: «Аапынтэи ашэткэа», «Аифызца хэычкэа, «Гэдым асáхьатыхы», «Атытцындракэа» ухэа. Анышэ дамадоуп лқыта Кэтол.

Ацыптэахá бжыы тгáла иáцхьатэуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖЭАБЖЬ «АЧХЭАРА»
(ацыптэахá)

Шьасиэи сарэи хайфызцэан. Мышкы хайбамбар хзычхауамызт хара. Хшеихэмаруа, ихамбазакэа, амра анташэбзгы ыкан.

Ларá казшьá чыдак лыман. Бзйá илбон ахырехэарá. Сарá слáбжьахьан, ахá дысзакэыхуамызт. Ачхэара данáлагалак, даеá ажэák бжыáгаланы, илхасырштуан. Ларá уй дацэгэаауа дáлагеит. Сарá чемырхá кастон.

– Барá, – лхээит, – бхы дубеиá иббóит, сбáтэабшьом.

Чнак акэáрахь хцэит. Сыцшызар, Шьасиэи хфыза Кэычэи, ашэшыыра йтатэоуп. Ларá акы лхэбит, иарá дылзызырфэуеит. «Изакэызеишь, эибырхэо?» – сгэáхэын, уáхь сфынасхеит.

– Кэакэа улáзтааи, íсхэо мцýзар убáп! Аматэаркэа зегýй рзы ацхьагылара сýмоуп. Зегýй рáтцкыс исыцааиуеит áхасабра, ус áуми, барá, – лхы насýкэылкит.

Íсхэара сфáмшэеит. Сарá сáкэзами, уй аматэар азы илыцхраауа?! Ларá дафýн:

– Аонгýй, сшаáилак, сан снaлывагылоит. Зны сызэзэбит, зны азы аазгóит, зны аонý сыцссóит, имáчума йкоутцаша!

Ицýасшьеит. Лан жэахá дгэáмцуан: «Акý баасýхэар атэýла бгóма, есымшá áхэмарра áда ус ýказами?» – хэа. Шýасиéи сарéи ххáла ханáаизынха, фáастит:

– Áехэара рхэéит хэа, ас уафý ибахýоума, быцхамшьазои, иаабýтихыр, шыбзóу цсразáми?

– Барá ибымхэбзар, иазхэбда, – лхэéит лееикэýрцс.

– Сарá исхэарýм, ахá исзéилкаауам, бáлаказамкэа абаскáк бзыгехэо.

– Сзыгехэои бымбóи, истáхúп, убáрт зегýй срылакоушэа ргэы иаáнагарц.

Игэынкýлатэу áжэакэа, áжэеидхэалакэа:
(ихфýлаатэуп, итцатэуп)

аказшьá чýда
ахýрехэарá
дýбеиа
аматэаркэа

Ажэар: Апионёр – афранцýз бызшэá «*pionnier* – асолдáт шыáкáуаф», ахэычтэý коммунист еилáзаара иáлахэу.

Фмырхá – иумахауáшэа áкатцара.

Дýбеиа – ауафý ихý дýны, ихаракзанý ианибо.

АДЦÁ. Ödev.

Азцаáракэа ртак фýрала инагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызўстадаз Гэышька Папаскьыр?
- 2) Лышэкэкэа зака тьтцхьоузеи?
- 3) Иахьзузеи иаагóу ажэабжь?
- 4) Казшьа чьидас илымази Шьасиá?
- 5) Иабáказ Шьасиéи Кэы́чеи?
- 6) Ёлхэазеи Шьасиá лóыза даньылба?
- 7) Иéибырхэазеи рхáла ианéизынха?

Guşka Papaskir

Kutol köyünde doğdu. Abhazya'nın kültür devlet sanatçısıdır. İlk Abhaz kadın yazarıdır. 1932 yılında "Kuçır nasıl öncü oldu" adlı kısa öykülerden oluşan bir koleksiyon yayınladı.

Çocuklar için hikayeler, oyunlar yazdı. Uzun hikayeleri var. Ondan fazla kitabı yayınlandı. Eserleri: "Bahar Çiçekleri", "Küçük Arkadaşlar", "Ressam Gudım", "Çilekler" ve diğerleri. Mezarı Memleketi Kutol köyündedir.

Hikâye "Övünme" (Bölüm)

Şasia ve ben arkadaştık. Bir gün bile birbirimizi görmemeye dayanamazdık. Birlikte oynarken bazen güneşin haberimiz olmadan battığı olurdu.

Onun farklı bir kişiliği vardı. Övünmeyi severdi. Onu uyarmıştım ama bıraktıramamıştım. Övünmeye başladığında, araya başka bir cümle sokup unuttururdum. Bu yüzden darılmaya başladı. Ben duymamazlıktan geliyordum.

– Sen, – dedi, – kendini üstün görüyorsun beni kendine yakıştırmıyorsun.

Bir gün dereye gittik. Baktıysam Şasia ve arkadaşımız Kuça gölgede oturuyorlardı. Şasia bir şey söylüyor, o da dinliyordu. "Ne anlatıyorlar ki?" – diye düşündüm ve oraya yöneldim.

– Kuakua'ya sor bakalım yalanımı söylüyorum görürsün! Her derste birinciyim. Matematikte herkesten daha başarılıyım öyle değil mi kız? – diye başını bana çevirdi.

Ne diyeceğimi şaşırdım. Ona o ders için yardım eden ben değil miyim? O devam ediyordu:

– Eve döndüğümde annemin yardımına koşuyorum. Bazen çamaşır yıkıyorum, bazen su getiriyorum, bazen evi süpürüyorum, az mı yapılacak işler!

Şaşırmıştım. Annesi geçenlerde kızılıyordu: "Bana biraz yardım etsen memleket mi yıkılır, hep oyundan başka bir şey yok mu?" – Şasia'yla yalnız kaldığımızda dedim ki:

– Hiç böyle bir kendini övme görülmüş mü? Gerçeği bir öğrenirse bu yaşarken ölmek değil mi?

– Sen söylemezsen kim söyleyecek? – dedi kaşlarını çatarak.

– Ben söylemem ama anlamıyorum olmadığın halde neden bu kadar övündüğünü.

– Neden övündüğümü görmüyor musun? Beni öyle biri sansınlar istiyorum.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

farklı kişilik
övünmek
zenginlik
dersler

Sözlük: Öncü – Fransızca "*pionner*", öncü veya öncülük eden.

Tçimırha – duymazdan gelme.

Büyüklik duygusu – bir insan kendisinin herkesten üstün olduğunu düşündüğü zaman.

Ödev: 1) Guşka Papaskiir kimdir?

2) Kaç kitap yayınlandı?

3) Hikayenin adı nedir?

4) Şasia'nın farklı özelliği neydi?

5) Şasia ve Kuça neredeydi?

6) Şasia arkadaşını görünce ne dedi?

7) Yalnız kaldıklarında ne dediler?

2с.

№13. ГЪАРГЪ ГЭЫБЛИА (1928-2019)

Дийт Кэланыхэа ақытан. Дтцарáуафын. Аус иухáн ажурнал «Áлашара» аредáктор хадáс. Ашэкэтыжырта «Áлашара» дирéкторс дáман. Ауниверситét афýи аус иуáн.

Ифуáн áжэеинраалакэа, апоéмакэа, адрáмакэа, áжэабжъ кýафэзакэа (аминиатиуракэа). Ифйт: апóвесткэа «Арá ду ахыгылаз», «Ахышь áгага»; аромán: «Áдгыл ахáк». Áкэа анышэ дáмадоуп.

Áжэабжъ кýафэкэа бжыи тгáла ирыцхьатэуп.

Kısa hikayeleri açıkça yüksek sesle okuyun.

НАНГЭА ДБААЗАР ХЭА ДШЭАН

Нáнгэа игэыла Пыча икны цэáжэара днэит. Даанхацэéит. Уй áамтазы, áхыр-хырхэа ақэоурá иáлагеит.

Атцх лашьцáн. Ацгэы цсытцэкýа дэбылганы адэахыы иузкаршэуамызт.

– Ас уабáцои ары амш цэгъахá, уахá уахтáз, – ихэáн, áцшэма дындэбылтцит. Уй íрахэ ртыц íқэтцаны афны данаái, íсас ды́казамызт.

– Ары дабáцеи, барá?

– Дындэбылтцаап.

Цыттрак áшьтахь, Нáнгэа деилабааза, азцсы ифыкэкэá ашэ даалагылт.

– Уабáказ, уáнацýалбеит, уеиқэыбааза? – ссыршэа ицхьазéит ары áцшэма.

– Суáпа аазгáп хэа афнынза сныбжыысын. Ақэá хымкэазар сызлацóзеи, арá стэáмзаауазар! – ихэéит иарá.

АШЬЫЦФЫ

Уаф дук дыцсын, дызтáz акэ́йба шэ́тыла итáлаха, ифы́зцаа уй акы́рта рибамто, áштa инты́тит. А́ус ахы́уаз а́усхэарта ианáавала, акэ́йба шы́тырхзеит, ацсы́ ихы́-ифы́ уáхь ирхó.

Убри́ áамтазы, Шьяабáн акаху́ажэырта даафны́цын, амфаду́ даваланы днэ́иуан. Ацáр иа́иуаз ани́ба, даанф́асит. Ылацш на́кэшэеит ихáртцтала иааргóз акэ́йба. Ихы́лца ааихи́хит.

Акы́раамта уй де́илаханы да́хэацшуан акэ́йба архиáшьа. Ылацш изры́кэгóмызт ашэ́т шы́тыцэра́кэа. Урт рыфóыгы́ы лах́а-лахау́а инеи́фачы́т.

– Ех, шы́ри, сыхэхэ́азá снáганы, уажэ́ы, уй акэ́йба стáндаз! – ихэ́еит даашы́цны иарá.

● **Игэынкы́латэу áжэа́кэа, áжэеидхэ́алакэа:**
(ихфы́лаатэуп, итцатэ́уп)

атцарáуаф
ауниверситет а́фы
áжэабжы́ кы́афэза
атцх лашы́ца
шэ́тыла итáлаха
а́усхэарта
ашэ́т шы́тыцэра

Ажэ́ар: Аминиатиу́ра – алаты́н бызшэ́а «*minium* – анапы́лафыра шэкэ́кэа злáрфычо, излады́рцшзо ашэ́ыга ка́цшы́кэа», иаазыркы́афэу а́ка́зара ахкы́.

Ацáр – áжэлар.

А́усхэарта – ус хкык знапы́ а́лаку ауа́а рзэ́ипш у́сурта аты́ц.

АДЦА́. Ödev.

Азца́ара́кэа ртак фы́рала инагзатэ́уп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызўстада Гьаргь Гэ́блиа?
- 2) Иаагóу áжэабжь кьáеқэа ирыхьзузеи?
- 3) Дабáказ Нáнгэа?
- 4) Амш зеипшрáзи?
- 5) Ы́каитцазеи Нáнгэа?
- 6) Дабáказ Шьаабáн?
- 7) Ы́ибазеи Шьаабáн амѡадý аѣ́ы?
- 8) Ы́ихэазеи Шьаабáн?

Giargi Guiblia

Kulanyrkhua köyünde doğdu. O bir bilim adamıydı. «Alashara» dergisinin baş editörüydü. Aynı zamanda «Alashara» yayınevinin müdürüydü. Üniversitede çalıştı.

Şiirler, oyunlar yazdı, dramlar, kısa öyküler (hikayeler) yazdı. "Büyük Ceviz ağacının Durduğu Yer" ve "Şahinin Gölgesi" uzun hikayelerini; "Toprağın Hakkı" romanını yazdı. Mezarı Sohum dadır.

Nangua ıslanırım diye korkuyordu

Nangua komşusu Pıça ile konuşmaya gitti. Orada oyalandı. Bu sırada şiddetli yağmur yağmaya başladı.

Gece karanlıktı. Bir kediye bile sokağa çıkarmak mümkün değildi.

– Bu kötü havada nereye gidiyorsun, bizde kal ağırlayalım seni, – dedi ev sahibi ve dışarı çıktı. Hayvanlarını yerine götürüp eve döndüğünde misafiri yoktu.

– Bu nereye gitti?

– Dışarı çıkmış olmalı.

Bir süre sonra Nangua sırlıslıkla kapıdaydı, üzerinden yağmur suları damlıyordu.

– Neredeydin, böyle sırlıslıkla? – dedi ev sahibi tuhafına gitti.

– Abamı almak için eve kadar gittim. Yağmur kesilmezse neyle giderim! Tabi burada kalmayacaksam! – dedi.

Kıskanç

Büyük bir adam ölmüştü tabutu çiçeklerle süslü, arkadaşları taşımak için adete birebirleriyle kavga ederek bahçeden çıktılar. Çalıştığı yerin ofis kısmının kenarından giderken tabutu kaldırdılar ve ölünün yüzünü oraya doğru çevirdiler.

Bu sırada Şaban kahvehaneden çıkıp caddenin kenarından yürüyordu. Kalabalığın geldiğini görünce durdu. Getirdikleri tabuta gözleri ilişti. Şapkasını çıkardı.

Bir süre tabutun düzenine özenerek baktı. Gözlerini güzel çiçeklerden ayıramıyordu. Çiçek kokularını mis gibi soludu.

– Ah be, şu anda bu tabutun içinde upuzun yatsaydım! – diye kıskanarak söyleyiverdi.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

bilim adamı
Üniversitede
kısık hikaye
karanlık gece
çiçeklerle süslenmiş
çalışma ofisi
çiçek buketi

Sözlük: Minyatür – Latince'den minyum - el yazması kitapların tasarımında kullanılan kırmızı boyalar, sanat formu.

Seyirciler – halk.

Kuruluş – aynı meslekten insanların iş yeri.

Ödev: 1) Giargi Guiblia kimdir?

2) Kısa öykülerin adları nelerdir?

3) Nangua neredeydi?

4) Hava nasıldı?

5) Nangua ne yaptı?

6) Şaaban neredeydi?

7) Şaaban yolda ne gördü?

8) Şaaban ne dedi?

2с.

№14. АЛЫҚЫСА ЦЫЭНИА (1930-1998)

Дийт Ачандара ақытан. Дыкан: журнал «Алашара»
аредактор хадас, Ацсны ашакэы абзйабаџца ргэыц
аихабыс.

Иџит ажэабжыкэа «Алмас», «Ацъра амца ацран»;
аповесткэа: «Ашэткэа кэахатэым», «Азы ацсра»;
ароманкэа: «Абна амаза», «Ацэакэа аабатэи ацштэы», «Анымирах – Ыыца
рынцэахэы».

Акэа ашьхараџ, ашакэыџца реихараџык анышэ иахыамадоу,
дышьтџуп.

Ацыцтэаха бжы тгала иацхьатџуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖЭАБЖЬ «АЗГАБ ИАХЫЛХЭАЗ ДЦОИТ» (ацыцтэаха)

– Нан, – лхээит Лад иан Мкыд, – азэы затэык дсымоуп, аха иамуит...

– Йкалеи? – стцааит сара.

– Йкалахи, Чатцаа хратэаршьом, шэыжэла ыкам, шэмал ыкам рхэан,
йнахашьтыз хтацаагацэа аарышьтит.

Минуткэак рышьтахь, аецэа срылагылан саргыы.
Илашьцахьан Чатца Мыстаабей иашта ханталоз.
Дцэажэеит хайхабы.

– Сара ысхэаз хэоуп, – даакэымтцзакэа ихэон.

Атцх ашарахь инеиуан. «Мап, абаагэарагы иазынкылом абзйабара!
Азгаб иахылхэаз дцоит!» – аатысхэааит сгэы.

– Уеы́жәыл! А́зҭаб ддәы́лтцит, уласы́, уласы́! – даасы́дххылт Хьы́мца. –
Ҷарá аџны́ ашьта́хь а́ла, ацџ́нцъыр аахарты́т. Анцџ́а йины́хәаша, ларгы́ы
дх́ацхрааит. Дшәон, ах́а абз́иабара а́баџ чы́да у́ланатцозаап.

– Уарá, лаб дх́ахьз́ар? –слы́мхә кы́дтцаны
сзырџу́а, стџа́аит сарá.

– Ҷарá и́тахы́зар дх́ахьз́ааит, ицх́а амџабж́ара
еиџы́лшахьеит.

Абры́ аамт́азы, х́ашьта́хька аќәақ-аќәақх́әа, џынтә ахы́сбжь ѓеит. Уй
иазыцшы́зшәа, аќаџх́әа «Рад́еда» аатдырќеит.

● **Игәынкы́латәу а́жәақәа, а́жәеидх́әалақәа:**
(ихџы́лаатәуп, итџатә́уп)

ашәкә́ы абз́иабәџцәа
а́зҭаб иахы́ылх́әаз дц́оит
ацџ́нцъыр а́артра
Анцџ́а йины́хәаша
а́баџ чы́да
аќаџх́әа

Ажә́ар: Рад́еда – а́т́аца данаарѓо йрх́әо а́шәа (а́тацаагарá).

АДЦ́А. Ödev.

Азџа́арақәа р́так џы́рала инагзатә́уп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дыз́устада Алы́қьса Ць́ения?
- 2) Иааѓоу а́жәабжь иа́хьзузеи?
- 3) Йлх́әазеи Мкы́д?
- 4) Йих́әазеи Хьы́мца?
- 5) Йрх́әоз а́шәа иа́хьзузеи?

Alıkisa Cenia

Achandra köyünde doğdu.“Alaşara” dergisinin baş
editörü ve Abhaz Kitap Severler Grubunun başkanıydı.

Hikayeleri: "Almas", "Meşelik korusu yanıyordu"; uzun hikayeleri "Çiçekler çiğnenmemeli", "Suyun Ölümü"; romanları: "Ormanın Sırrı", "Gökkuşağının Sekizinci Rengi" ve "Anımirah, iki kişilik Tanrı".

Yazarların çoğunun gömüldüğü yere, Sohum dağlarına gömüldü.

Hikaye "Kız dediği yere gidecek" (Bölüm)

– Nan, – dedi Lad'ın annesi Mkıd, – tek çocuğum var ama olmadı...

– Ne oldu? – diye sordum.

– Ne olsun, Çatcuua bizi beğenmiyorlar, ne soylusunuz ne de servetiniz var dediler, bu yüzden kız istemek için gönderdiğimiz heyeti geri gönderdiler.

Birkaç dakika sonra atların arasında duruyordum. Çaçü Mustaabay'in avlusuna girdiğimizde hava çoktan kararmıştı. Büyüğümüz konuştu.

– Benim dediğim söz, – diye sürekli tekrarladı.

Sabaha karşıydı. "Kale duvarı bile aşkı engelleyemez kız söylediği yere gidecek!" – diye içimden geçirdim.

– Ata bin! Kız dışarı çıktı, acele et, acele et! – dedi Khiimtsa, – biz evin arkasından pencereyi açtık. Tanrıya şükür o da bize yardım etti. Korkuyordu ama aşk her şeyi yaptırıyormuş.

– Babası yetişirse bize? – diye kulaklarımı açıp sordum.

– İsteddiği kadar yetişsin, kızı yolun yarısını geçti.

O anda arkamızdan iki el ateş sesi geldi. Sanki bunu bekliyorlarmış gibi "Radede" söyleyiverdiler.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Kitap severler
kız söylediği yere gider
pencereyi açmak
Allah'ın rahmetiyle
özel yetenek
net

Sözlük: Radede – gelin getirilirken söylenen şarkı.

- Ödev: 1) Alíkisa Jenia kimdir?
2) Hikayenin adı nedir?
3) Mkyd ne dedi?
4) Khiimtsa ne dedi?
5) Söyledikleri şarkının adı neydi?

! АИҢАХЫСПА

- 1) Иа́хьзузеи ра́цхьазатәи а́цсуа жәабжь?
- 2) Ианба́тытц ра́цхьазатәи а́цсуа жәабжь?
- 3) Иа́хьзузеи ра́цхьатәи а́цсуа дра́ма?
- 4) Ианба́тытц ра́цхьатәи а́цсуа дра́ма?
- 5) Ианбе́иҟкааз а́цсуа теа́тр?
- 6) Изышьта́да «А́ламыс азы́шәахәа» хәа?
- 7) Изҟы́да ра́цхьатәи а́цсуа рома́н?
- 8) Иа́хьзузеи ра́цхьатәи а́цсуа рома́н?
- 9) Ианба́лаго иахьатә́й али́терату́ра?

Tekrarlama

- 1) İlk Abhaz hikayesinin adı neydi?
- 2) İlk Abhazca hikaye ne zaman yayınlandı?
- 3) İlk Abhaz dramasının adı neydi?
- 4) İlk Abhaz draması ne zaman yayınlandı?
- 5) Abhaz tiyatrosu ne zaman kuruldu?
- 6) Kime "Vicdan Şarkıcısı" deniyor?
- 7) İlk Abhaz romanını kim yazdı?
- 8) İlk Abhaz romanının adı neydi?
- 9) Modern edebiyat ne zaman başladı?

II АСЕМЕСТР

2с.

№1. АЛЫҚЫСА ГОГӘУА (1932- 2025)

Дийт Гәыц ақытан. Аңсны Жәлар рышәкәыџы.
Аңсны ашәкәыџыца Рәидгыла аусбарта хантәаџыс
даман. Жәабә инареиханы апрозатә шәкәкәа ймоуп.

Иџуан: әжәабжыкәа: «Аеы́хәа», «Ела́на», апо́весткәа:
«Шьха-цшза», «Азы́ агъа́ма»; ароманкәа: «Асд́у»,
«Аеы́кәаха». А́кәа аны́шә да́мадоуп.

Ацыцтәахә бжыы тгәла иацхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖӘАБЖЬ «АЕЫ́ХӘА» (ацыцтәахә)

Арсана аеы́ дашьтан. Йлацш на́кәшәеит.
Ахала инаскьаны́ игы́лан. «Иа́хъзеи ары́?» –
ааигә́ахәт иара́. Дыцшы́зар, хәы́чык аеы́
да́дгылан. А́шырхәа уахь ие́ынеихеит.

Аеы́ рхан, ахы́ иџа́хеит. Дады́рт а́цшәма.

– Узтәы́да, да́д, уара́? – дтәа́ит Арса́на.

– Ары́ аеы́ сара́ истә́уп, уаџы́ йста́зом, – җәааи́тит ахәы́чы.

– Бзы́оуп, да́д, иу́мазааит, иу́маскыр хәа ушә́ома? – даачче́ит Арса́на.

– Санду́халак, са́кәтәан сы́џлоит, зегы́ы сра́цыслоит, – ахәы́чы и́цсы
аа́йлалан, ила́ктә ссы́ршәа иаачче́ит.

Аеы́ гы́ланы и́цшуа́н.

– Уара́, да́д, хә́тца еибага́к уа́кәзаап, узла́збо а́ла, –
дааиха́н, ахәы́чы даагә́ыди́кылт Арса́на. – Узца́да, да́д, уара́?

– Шьына ситэу́п сара́.

Ахэычы́ ахы́р-хы́рхэа дааччэ́ит, дыцхашьаны́ ихы́ Арса́на инайдитце́ит.

– Ае́ы уаце́ымшэакэа а́мцан узланэ́изеи, дад?

– Уй а́леишэа бзы́оуп, уаце́шэ́бзар иузы́скып, – дна́йхэацши́т. – На́неи саре́и есы́мша́ хаауэ́ит. Уанду́халак, уа́қэ́тэаны́ зегы́и ура́цы́слап хэа са́лхэ́ит. Ае́ы са́қэ́ыртэа, са́қэ́ыртэа знык.

Даа́шьти́хын, изы́рџуа́ игы́лаз ае́ы а́зқэа кы́акы́ара дны́қэ́иртэ́ит.

**Игэ́ынкы́латэу а́жэа́қэа, а́жэеидхэ́ала́қэа:
(ихо́былаатэу́п, итца́тэу́п)**

а́шырхэа уахь
алакта́ ссир
а́мцан
ае́ы аце́шэара́
а́зқэа акы́акы́ара

Ажэ́ар: Жэ́лар рышэ́кэы́џы – али́терату́ра арџи́араџы́ злагала́
ха́ракзбу́ ирхы́ртцо ахы́з.

Ашэ́кэы́џэа Ре́идгы́ла – али́терату́ра иаза́ацсо
еиды́зкыло а́усбарта́.

А́усбарта́ – ахада́ра иа́лоу а́ус ахы́руа аты́ц.

АДЦА́. Ödev.

Азцаа́рақэа ртак о́бырала инагзатэу́п.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызу́стада Алы́кыса Го́гэуа?
- 2) Иааго́у а́жэабжы́ иахы́зузеи?
- 3) Дабáказ Арса́на?
- 4) Ёибазеи Арса́на дахы́неиз?
- 5) Ёкана́тцазеи ае́ы?
- 6) Ёихэ́азеи ахэы́чы?

Alıkisa Guoguua

Gup köyünde doğdu. Abhazya halk yazarıdır. Abhazya Yazarlar Birliği başkanıydı. Ondan fazla düz yazı-nesir kitabı var.

Yazdığı hikayeler: "Gri At", "Elana"; uzun hikayeleri: "Güzel Dağ", "Suyun Tadı"; romanları: "Büyük Kar", "Hale" dir. Yazar Sukhum da gömüldü.

Hikâye "Gri at" (Bölüm)

Arsana atını arıyordu. Bir an gözüne ilişti. Kenarda duruyordu. "Ne oldu buna?" – diye düşündü. Baktığında, bir çocuk atın yanında duruyordu. Hızlıca ona doğru yöneldi.

At irkilerek, başını kaldırıncı. Sahibini tanıdı.

– Kimin çocuğusun sen yavrum? – diye sordu Arsana.

– Bu at benim ve onu kimseye vermem! – diye bağırdı çocuk.

– Tamam, yavrum, senin olsun. Senden alırım diyemi korkuyorsun? – diyerek güldü Arsana.

– Büyüdüğümde ona bineceğim, herkesi geçeceğim, – dedi heyecanla ve gülümsedi çocuk.

At durup bakıyordu.

– Sen, gördüğüm kadarıyla düzgün ve cesur bir adamsın, – çocuğu çekti ve ona sarıldı Arsana. – Kimin oğlusun sen yavrum?

– Şinanın.

Çocuk kıkır kıkır güldü ve utangaç bir şekilde başını Arsana'ya yasladı.

– Korkmadan ata nasıl yanaştın, yavrum?

– O uysaldır, korkuyorsan eğer onu tutayım, – ona baktı. – Anne ve ben her gün geliyoruz. Büyüdüğünde binip herkesi geçersin dedi. Beni ata bindir, beni bir kez bindir.

Onu kollarına aldı ve onları dinleyerek duran atın sırtına oturdu.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

hızlıca oraya
güzel gözler
yanında
attan korkmak
sırt genişliği

Sözlük: Halk yazarı – Halk edebiyatın katkılarından
dolayı verilen unvan.

Yazarlar Birliği – edebiyatçıların oluşturduğu
kurumdur.

Kurum – Müessese.

Ödev: 1) Alıkisa Guoguua kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) Arsana neredeydi?

4) Oraya vardığında ne gördü?

5) At ne yaptı?

6) Çocuk ne dedi?

2с.

№2. ШОҒА ЧКАДУА (1932-2003)

Дйит Кэтол ақытан. Аңсуа сатйрик, адраматург.
Ғажәа (20) инареиханы рғиамта аңтцеит. Иғуан:
ажәеинраалақәа, апиесақәа, айумортә жәабжықәа.

Аңсуа театр асценағы йқәыргылан ипиесақәа:
«Хауа идәгәада», «Амардуан», «Алоу дгәауеит»,

«Акьанца» ухәа. Анышә дамадоуп иқыта Кэтол.

Ацыцтәахә бжы тгәла иацхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖӘАБЖЬ «СГӘАЛА» (ацыцтәахә)

Аены исбуит рацхьазатәи ауалафахәы. Ақалақь салаланы снеиуеит.
Снацшы-аацшуеит. Амаҕәақәа рыхә сазтәауеит. Амала, иаасхәо сыздырзом
макьана.

Сылацш нақәшәеит сабгы, сәнгы, сахәшьаггы,
сашьцәаггы иреиғьасшьоз азәы дысгәалазыршәаз акы –
ашьал ҕра ду! Хымцада, иаасхәоит! Санду илзызгоит. Уй
ашьха ашьапағы дынхөит. Уажәы уа асы шьтәуп, итәауеит.
Ашьал ду лымазам, издыруеит.

Сцеит ауха сәншыцәа рахь. Ашә снадгылт. Сгәы атҳарә-атҳарә еисуа,
цшьаала иаасыртит. Дыхәхәзә, дышкәәкәза, дықәын нанду.

– Нанду! Ибыхъзеи, нанду? – сналхаххит, ахә
сыбжыы сызтымгеит.

– Сукәыхшоуп, сысаби, – лнапы қачқачо иаалыргъежыит дахьиаз.

Сарá сылағырз нкыло, лацхьа снықэтэеит. Дгэбдыскылт с-Нанду, атцысхэ еицш, иласзá ацэартá иагэбылаз нанду.

– Ибыхьи, нанду, бымшэааит, нанду! – схэеит сарá.

– Сынанá. Енагь сыкоума, смажэй. Шэарá шэшэибгоу сарá сыцсыр, цыанатми. Умтэбыуан, сынанá, сгэы сыхьуеит, умтэбыуан...

Сгэы тэбыуон сарá: «Нанду рыцха! Нанду лашара, ибыхьзеи, нанду? Барá ак анбыхь, нас ихацсыхэоузеи хара? Нан хэа хазхэода хара нас, нанду хэа заххэода? Сыбшыйт, аха сышцабшыи, нанду ...».

– Нан, акрифашэтца, дшэырцха, ахьта йламлааит, срыцхауп. Ахьа ишэт, ацынцыхэа ана ашэиндыкэра итбу.

– Акгыы стахзам, нанду, барá ббу истаху. Барá быбзыаха, уаха акгыы стахзам, – схэон сарá ахэыцкэа реицш.

Нанду, снапы аанылкылан, лыхчы дынкыдиалейт.

Игэынкылатэу ажэакэа, ажэейдхэалакэа:
(ихбылаатэуп, итцатэуп)

ацсуа сатирик
рацхьазатэи ауалафахэы
аматэакэа рыхэ
макыана
ашьал гра ду
саншыцэа рахь
ацэартá иагэбылаз
ахэыцкэа реицш

Ажэар: Асатирик – асатиратэ рэйамтакэа ацызцо.

Асатира – иарбанзаалак иееим, ицоурам ирхыччаны
иаазырцшуа алитературатэ рэйамта.

Адраматург – адраматэ рэйамтакэа ацызцо.

Акьанцэа – акьынтыжэ иалхны, ауабы
исахьа зытаны йкарцо ахэычы хэмарга.

Акьынтыжэ – акасыжэ.

АкасЫжә – иажәхьбóу абá кәámкья.

Акәámкья – ытк, ихәычú, зóура-зытбаара мáчу.

АДЦА. Ödev.

Азцаáрақәа ртак фЫрала инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызúстада Шóта Чкáдуа?
- 2) Иáхьзузеи иаагóу áжәабжь?
- 3) Исóузеи аены́?
- 4) Ы́кастцазеи нас?
- 5) Ы́збазеи áқалақь афЫ?
- 6) Исгәáланаршәазеи ашьáл?
- 7) Сабáцеи аўха?
- 8) Ы́збазеи уá сахьнэиз?
- 9) Илáсхәазеи сандú?
- 10) Исýлтazeи ларá атáкс?
- 11) Ы́схәози гәаны́ла?
- 12) Ы́калтцазеи санду?

Şota Çkadua

Kutol köyünde doğdu. Abhaz hicivci (taşlama-yergi) ve oyun yazarıdır. 20'den fazla eser besteledi. Şiir, oyunlar ve mizahi hikayeler yazdı.

Abhaz devlet tiyatrosunda sahnelenen eserleri şunlardır: "Hangimiz sağır", "Merdiven", "Alou darılır", "Oyuncak Bebek" ve diğerleri. Memleketi Kutol köyüne gömüldü.

Hikâye "Üzüntüm"
(Bölüm)

O gün ilk maaşımı aldım. Şehirde dolaşıyordum. Etrafa bakınıyordum. Giysilerin fiyatını sordum. Ama henüz ne alacağıma karar vermemiştim.

Bana sevgili babamı, annemi, kız kardeşlerime ve erkek kardeşlerime tercih ettiğim birini hatırlatan bir şey fark ettim – büyük alaca bir şal! Onu kesinlikle alacağım! Kesinlikle alacağım. Büyükanne götüreceğim. O dağın eteğinde yaşıyor. Şimdi orada kar ve ayaz var. Biliyorum büyük şalı yok.

Gece dayımlara gittim. Kapıya geldim. Kalbim çarparak yavaşça açtım. Bembeyaz olmuş uzanmış yatıyordu büyükanne.

– Büyükanne! Ne oldu, büyükanne? – yanına geldim ama sesimi çıkaramadım.

– Esirgeyip sarıldığım yavrum, – dedi ve ellini titreyerek çeviriverdi yatağından.

Gözlerimde yaşlarla onun karşısında oturdum. Sarıldım büyükanne, kuş gibi hafif yatağa gömülmüş babannem.

– Senin neyin var, büyükanne, korkma, büyükanne! – dedim.

– Yavrum ben hep varolacak değilim, yaşlandım artık. Siz sağken ben ölsem, cennettir. Ağlama yavrum, kalbim ağlıyor, ağlama ...

Kalbim ağlıyordu: "Zavallı büyükanne! Nur yüzlü büyükanne, ne oldu sana büyükanne? Sana bir şey olursa, bize ne yaparız ? Bize kim nan diyecek, biz kime büyükanne diyeceğiz? Beni sen öldürdün, ama nasıl öldürdün, büyükanne..."

– Nan, ona yemek yedirin, ısıtın üşütüp hasta olmasın, üzülürüm. Kestane verin verin cevizli sucuk var dolapta.

– Ben hiçbir şey istemiyorum, büyükanne, seni istiyorum. Sen iyi ol, başka hiçbir şeye istemiyorum, – diyordum çocuklar gibi.

Büyükanne elimi tuttu ve yastığının üzerine uzanıverdi.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

abhaz hicivci
ilk maaş
giysilerin fiyatı
halâ
büyük alacalı eşarp
dayılarıma
yatakta yatan
çocuklar gibi

Sözlük: Hicivci – hiciv eserleri yazan kişidir.

Hiciv – olumsuz veya olumsuz bir şeyle alay eden önemli bir edebi eser türü (taşlama).

Oyun yazarı – dramatik eserler yazan kişi.

Oyuncak bebek – kumaştan yapılmış ve insan figürüyle süslenmiş çocuk oyuncakları.

Eski kumaş – artık kullanılamaz durumda olan.

Parça – uzunluğu ve genişliği küçük olan.

Ödev: 1) Şota Çkadua kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) Bugün ne aldım?

4) Sonra ne yaptım?

5) Kasabada ne gördüm?

6) Şal bana neyi hatırlattı?

7) Dün gece nereye gittim?

8) Oraya vardığımda ne gördüm?

9) Büyükanneme ne söyledim?

10) Bana ne cevap verdi?

11) Aklımdan ne geçiyordu?

12) Büyükannem ne yaptı?

2с.

№3. НЭЛЛИ ТАРБА (1934-2014)

Дийт Дэрыцшь ақытан. Рáцхьазатэи áцсуа поетéсса. АцснЫ зeaцсáзтэыз акульту́ра аўсзуоы. АцснЫ ахэычтэЫ фонд напхгарá азылуан. Ахкқэá хца: апоэ́зиа, апрóза, адрáма рЫла аўс луán.

Зқыи жэшэи ы́нѡажэи жэохэ шықэсá рзы (1955), рáцхьазатэи лпоэ́зиа áизга «Бэ́йа избóит áмѡ» тЫтцит. Илы́моуп апо́вестқэа: «Ацсы́мра», «Матц́йса», «Бзы́цтэи апо́вест». Áкэа áшьхараф, ашэкэЫѡѡцэа реихáраѡык анышэ иахьáмадоу, дышьтóуп.

Ацыцтэахá бжыы тгáла иáцхьатэуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АПО́ВЕСТ «МАТЦ́ЙСА»

(ацыцтэахá)

Áзын! Áзын тцхы! Бэ́йа ишцáзбо сарá ақы́тафы áзын тцхы!

Ацсаба́ра кэ́ашкакараза, илашаза́ йкоуп. Áшэапы́цац рЫмахэ́қэа, ашэЫб рхы́ссы, асаарá ишьтáсуеит.

Асы́ хэма́руа, еила́хэмаруа, иле́иуа, иле́иуа, иле́иуан ...

Ўы́мтран, ты́нчран ақы́тафы. АтЫ́нчра еила́зго ала́шыбжы́қэа гон. Ана́-ара́, ахы́шэқэа иркЫ́лцхон áлашара́қэа.

Агэгáахэа áмца еиқэЫ́н. Хайкэ́шаны́ хтэан сасЫ́-цшэЫ́меи.

Алхáс хэычЫ́ áѡстаа цы́ыкэ́реи ичы́чуán. Ичы́чыз ацы́ыкэ́реи да́былуа, инаргэЫ́тца инеимда́-ааимда́ ирынцсáло, иѡáаихеит Алхáс хэычЫ́.

– Уán рЫ́цқа, акЫ́ иану́мпсало, уáблитеи! – ѡáалтИт Матц́йса.

Дѡáтцдан, агазéт дана́аха, акЫ́ ачáххэа тца́ка инкашэ́еит.

– Асаат, – дтэааит Алхас.

Адашьма икэцсан, ани ацеи ихьяаргаз асаат.

– Аума кастцеит! – лыцшшэи лхыгга, днатэит

Матциса.

– Гэди́са да́ир, игэ́и иа́лсуеит, ишца́ауеи? – агэ́ицшаара инархэ́омызт ии́тахыз Алхас.

– Егью́рым, нан, иахъя́нзагы иахъя́имеыз Анца́а ицы́шьоуп! – лхэан, лхэы́чы асаат цеы ааймылхит.

Лнапы́ тыстысуа́, ллым́ха ина́дылкылт Матциса. Зыцсы́ ты́тцыз ацсы́з еи́цш, лнапы́ ианы́ршэлан уи́.

... Иты́нчран ат́х. Иты́нчын ацсаба́ра. Асы́ ахэата́-хэата́хэа иауа́н адэны́ка.

**Игэынкы́латэу а́жэеидхэала́қэа:
(ихо́ылаатэуп, итцатэу́п)**

ахэы́чтэ́и фонд
а́зын т́хы
ацсаба́ра кэ́ашкакараза
а́шэапы́цац ры́махэ́қа
ашэ́иб рхы́ыссы
асы́ хэма́руа
а́ты́нчра еила́зго
сасы́-цшэ́и́меи
зыцсы́ ты́тцыз ацсы́з

Ажэ́ар: Апоетэ́сса – а́жэеинраала́қэа зыо́уа а́цхэ́и́с шэ́кэ́и́ооы.

Ацсы́мра – а́хэылбы́еха, ихы́гагааны и́цхо́ а́мра.

Матциса – а́цхэ́и́с хы́зы.

Бзы́ц – а́қы́та ахы́з.

Ахы́шэ – ажэ́и́тэ о́ны иа́ртоз а́це́нцы́р хэы́чы.

Ачы́чра – ары́ц азра́, абылра́.

А́о́стаа цы́кэ́реи – а́цы́кэ́реи сса, и́чы́чны́ и́рфо.

Агэ́и́цшаара – а́цэ́и́уара акра́.

Ахэата́хэа – ае́еи́баркны асы́ але́ира.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак фыра́ла инагзатәу́п.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызустәда Нели Тарба?
- 2) Рѣи́амтақәас илы́моузеи?
- 3) Изеи́цшра́зеи ацсаба́ра?
- 4) Ишца́леиуаз асы́?
- 5) Ы́каи́цозеи Алха́с хәы́қы?
- 6) Ы́кал́тазеи Ма́тцы́са?
- 7) Иа́хьзеи асаа́т?
- 8) Ы́ихә́зеи Алха́с?
- 9) Ы́лхә́зеи Ма́тцы́са?

Nelli Tarba

Duripş köyünde doğdu. İlk Abhaz kadın şairidir. Kendini Abhazya'ya adayan kültür emekçisidir. Abhazya Çocuk Vakfı'nı yönetti. Üç alanda: Şiir, düzyazı ve tiyatro çalıştı.

1955 yılında ilk şiir kitabı "Yolu seviyorum" yayınlandı. "Ölülerin Güneşi", "Matzisa" ve "Bzıpdaki Hikaye" adlı uzun hikayeleri var. Çoğu yazarın gömülü olduğu Sohum dağlarında gömülüdür.

Uzun hikaye "Matzisa" (Bölüm)

Kış! Kış gecesi! Ne kadar seviyorum köyde kış gecesini!

Doğa bembeyaz, aydınlık. Ağaçların dalları gövdelerine sürterek sarkıyor yere değiyor.

Kar taneleri oynaşarak, adeta birbiriyle dans ederek , yere düşüyor, düşüyor, düşüyor ...

Köy sessiz ve sakin. Bu sessizliği bozan köpek sesleriydi. İleride dallara bir ışık yansiyordu.

Güröl güröl ateş yanıyor. Halka halinde oturuyorduk, misafirler ve ev sahibi.

Küçük Alkhas patlamış mısır kızartıyordu. Küçük Alkhas kavrduğu mısırları elleri yanarak avuçlarını değiştirerek bize doğru yöneldi.

– Annem benim , bir şeyin üstüne döküksene, seni yaktı! – diye haykırdı Matzisa...

Atlayarak, gazeteyi çekince tık diye yere bir şey düştü.

– Saat, – diye haykırdı Alkhas.

Anne ve oğlunun endişelendiği saat yere düşerek dağılmıştı.

– Ne yaptım ben diyerek! – rengi atmış şekilde, oturuverdi Matzis.

– Gudisa geldiğinde çok üzülecek, ne yapacağız şimdi? – üzüntüden Alkhas ne istediğini söyleyemiyordu.

– Önemli değil yavrum Bugüne kadar kırılmaması tanrının lutfuydu! – dedi ve kırık saati çocuktan aldı.

Eli titreyerek kulağına dayadı Matzisa. Canı çıkmış balık gibi, saat elindeydi.

... Sessiz bir geceydi. Doğa sakindi. Dışarıda lapa lapa kar yağıyordu.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Çocuk Vakfı
kış gecesi
doğa bembeyaz
ağaç dalları
karla sarılmış
kar oynayarak
sessizliği bozan
misafirler ve ev sahibi
canı çıkmış balık

Sözlük: Şair – şiir yazan kadın.

Ölü Güneş – akşam, zar zor parlayan güneş.

Matshisa – kadın isimi.

Bzyp – Abhazya da köy adı.

Akhışu – eski evlerde küçük pencere.

Açıçra – kavurma, tahıl kavurma.

Patlamış mısır – kızartılarak yenen küçük mısır.
Duygulanmak – duygu yoğunluğu ağlamaklı olmak.
Lapa Lapa – yoğun kar yağışı.

- Ödev: 1) Nelli Tarba kimdir?
2) Eserleri nelerdir?
3) Doğa nasıldır?
4) Kar nasıl yağıyordu?
5) Küçük Alkhas ne yapıyordu?
6) Matzisa ne yaptı?
7) Saate ne oldu?
8) Alkhaz ne dedi?
9) Matzisa ne dedi?

A man with a mustache, wearing a dark suit, white shirt, and dark tie, is looking down and writing on a small notepad with a pen. The image is framed with a white border and a drop shadow.

Рáђхьатәи ишәкәы «Аҟоубá» тьыцит зқыи жәшәи
хынәажәй хәба шықәсá рзы (1965). Ымоуп аизгақәа:
унәи мардуануп», «Амәа уадәә». Анышә дáмадоуп иқыта

Kısa hikayeleri açıkça yüksek sesle okuyun.

A side-by-side comparison of a snail and a dog. On the left, a snail is shown in profile, moving slowly. On the right, a brown and white dog is shown in profile, running quickly. This visualizes the concept of speed difference.

– Уá мшыбзiа, акамыршшá! – аҗәйт.

– Уамашə́а иумбазáн! Агə́ра үмгóзар, үа́аи, ҳаивáсп!

85

Уй аамтаз, акамыршша ала атдыха иалшэан, иччо, атцла икыдланы ицон.

ИУЗЫКАЗЦАДА?

Сабыда ыынэажэа шыкэса (40) дыртысхьан. Атаацэара даламлацызт. Зны иара цхэызбак лызбахэ иахэит. Иыызак даашьтхны, дцэит дызбэит хэа.

Апхэызба аоны дыкан. Апшэмацэа, асасцэа пату рыкэтцаны, ирыдыркылеит.

Сабыда иыizei иарэи ауха уа иаанхэит. Адырэаены, дзызнэиз апхэызба рэы длырзэзэон. Сабыда азы изылашьтуа, диазтцааит:

– Сатамзааит, тцара цхашьарам, абри уцламхэа узыказтцада?

Сабыда ицламхэа инамцхэны иаун.

– Ари саб иидыруаз уастак исзыкаитцеит, – ихээит Сабыда.

– Зака хэа иузыкаитцазеи?

– Амалахэа исзыкаитцеит, – налатеикит иара.

– Аа, рыцха, ус ак шахьыз сымдыри, амалахэа ибзианы иузыкаитцозма, – лхээит апхэызба.

**Игэынкылатэу ажэеидхэалакэа:
(ихылаатэуп, итцатэуп)**

Апсны ашэкэыооцэа Рэидгыла
ртцаыс аус аурá
рапхьатэи ашэкэы
аоымтакэа рэизга
тцара цхашьарам

Ажээр: Ашэкэыооцэа Рэидгыла – зказара хараку, зырфеямтакэа рацэбу ашэкэыооцэа рхэилак.

Атоуба – ақара.

Акамыршша – абао злам, ихэазо ахэаца.

Ахашхашра – адсы еивтахо алагаагара.

Азбахэ – ахабар.

АДЦА. Ödev.

Азтаарақаа ртак ыыраала инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызұстада Нұри Отырба?
- 2) Рәиамтақәас ймоузеи?
- 3) Иабәцоз акамыршшә?
- 4) Алә иахәәзеи?
- 5) Иәнаҗазеи аҗакс акамыршшә?
- 6) Йқанатҗазеи акамыршшә?
- 7) Дабәҗеи Сабыда?
- 8) Ишҗарыдыркылеи аҗшәмаҗәа асасҗәә?
- 9) Йкалҗазеи адырәәены аҗхәызба?
- 10) Йлҗазеи Сабыда аҗхәызба зҗаарас?
- 11) Ишҗакаитҗа аҗак?
- 12) Анаәс зҗаарас йлҗазеи?
- 13) Илаҳаз иахылхәаазеи?

Nuri Otırba

Arsaul köyünde doğdu. Abhazya yazarlar Birliği üyesiydi. Öğretmen olarak çalıştı. Kısa öyküler, uzun öyküler, romanlar, masallar yazdı.

İlk kitabı "Yemin" 1965 yılında yayınlandı. "Bülbül", "Dünya merdivendir", "Zor Yol" adlı eserleri var. Arsaul köyüne gömüldü.

Salyangoz ve köpek

Bir gün salyangoz sürünürken köpeği gördü.

- Günaydın, salyangoz! – dedi.
- Günaydın Mura, – diye yanıtladı salyangoz.
- Nereye gidiyorsun? – diye sordu köpek.
- Şu tepenin ardına geçeceğim.

– Gececeğini mi söyledin?! – Mura güldü. – Bir ay da bile geçemezsin.

– Beni böyle görüyorsun, ama istersem kuş bile beşedemez benimle hız konusunda.

– Senmi?!

– Çok şaşırma! Eğer bana inanmıyorsan, gel bahse girelim!

Mura fırladı. Salyangoz, köpeğe göstermeden kuyruğuna asıldı. Köpek nefes nefese geldi. Bakıyor Salyangozdan bir haber duyup duymayacağını öğrenmek için bekledi.

O sırada salyangoz köpeğin kuyruğundan atladı ve gülerek ağaca tırmanıyordu.

Bunu sana kim yaptı?

Sabıda kırk yaşının içindeydi. Evlenmemişti. Bir keresinde bir kızdan bahsedildiğini duydu. Bir arkadaşını aldı ve görmek için yanına gitti.

Genç kız evdeydi. Ev sahipleri konukları saygıyla karşıladı.

Sabıda ve arkadaşı gece orada kaldılar. Ertesi gün görmeye gittiği kız yüzlerini yıkatıyordu. Sabıda'ya su dökerken sordu:

– Kusura bakmayın sormak ayıp değil, bu çeneni kim yaptı?

Sabıda'nın uzun bir çenesi vardı.

– Bunu babamı tanıyan bir usta yaptı, – dedi Sabıda.

– Kaça yaptırdın?

– Bedava yaptırdım, – diye cevap verdi.

– Vah zavallı, öyle bir şey olduğunu anlamıştım, yoksa bedavaya yapar mıydı, – dedi kız.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

Abhazya Yazarlar Birliği
öğretmen olarak çalışmak
ilk kitap
yazılmış eserlerin hepsi
sormak ayıp değil

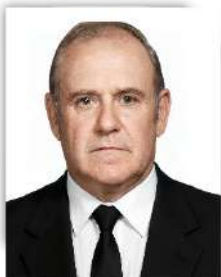
Sözlük:Yazarlar Birliği – birçok eseri
olan seçkin yazarların organizasyonu.
Yemin – söz vermek.
Salyangoz – kemiksiz bir sürüngen.
Boęulmak – nefes alamamak.
Haber – güncel bilgi.

- Ödev: 1) Nuri Otirba kimdir?
2) Eserleri nelerdir?
3) Salyangoz nereye gidiyordu?
4) Köpek ne dedi?
5) Salyangoz ne cevap verdi?
6) Salyangoz ne yaptı?
7) Sabıda nereye gitti?
8) Ev sahipleri konukları nasıl ağırladı?
9) Kız ertesi gün ne yaptı?
10) Kız Sabıde'ye hangi soruyu sordu?
11) Ona nasıl cevap verdi?
12) Sonra hangi soruyu sordu?
13) Duydukları hakkında ne dedi?

2с.

№5. ВАЛЕНТИН ДБАР (1948-2020)

Дийт Цьырхэа ақытан. Ацсуа шәкәбѣѣ, апрозайк. Асовѣт Еидгыла ашәкәбѣѣцәа, Ацсны ашәкәбѣѣцәа Рѣидгылақәа дрылахэын.

Иѣйт әжәабжьқәа: «Рәцхьатәи аацын», «Ашәтқәа анышәтуа», «Зызлан» ухәа.

Итѣмтѣыц аромәнқәа ѡба ймоуп.

Ацыцтәахә бжы тгәла иәцхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖӘАБЖЬ «ЗЫЗЛАН» (ацыцтәахә)

Хәылбыгәхән. Ашәацшь есааира иуаркалѣиуа, әжәѡан агәахьы ахәлара иафын. Харә хәхьынхә цшзәра тѣцуп. Агафәнтә иәсуа ацшә хьшәашәа, хәзқәынхә ахәбй йқәсуеит. Иагьа ишәура баацсызаргьы, ари ахәбй уанәакәлалак, ацшә хьшәашәа угәатца йтцалан уеимнадѡит.

Зрыжәтәык аазгәрц азхәка сфыласхеит. Иаахгон хәтцака әбахә ашьапафәбй йтѣытѣуа азыхь акнѣтә. Ус дааит ларә. Анцәахшә!

Азыхь ахықәан, уажәада йсымбацыз згәб цшзак дықәгылан. Ацхын тцкы кәцшь илшәбйз, ауразоурѡу ацәахәақәа анпыккә, лцәа иадшәаланы изахын, уамашәа илнаәлон. Лзәра амакә ахьтарсыз, уажәбй-уашьтан ихнатцәап ухәаратәбй йкан.

Лхы-лҕы кәымшәышә, а́мра иа́мбылцыз, а́мра ашәахәақәа
иахьгәыдыркылоз, икацшьзә икартахьан. «Дызұстада? – саахәыцт. –
Уажәада дызбахьбума? Мап». Арә аанфәсра иаауаз әзгабцәа, шамахамзар
зегьы здыруан.

– Цаарә цхашьарам, барә бызұстада?

– Сарбу?! – уамашәа ибашәа ләаакалтан, дсәзтааит.

– Нас, сызфьйда? – схәэит саргьы.

Ларә азы дзәацшылон. Лылақәа ыргызмалны даасәацшйт.
Даацышәырчхат.

– Зызлан! – лхәан, акыркырхәа дааччәит.

– О, Анцәа указар, срыцхашьа! – әжәәан ашка снапқәа сәарыхеит. –
Ламыс бымазар, Зызлан, цьарә сбымган. Макьана жәаф шықәсә роп
сызтагылоу, – саахәмарит.

– Хых! – лхәахт ларә, сатәамбазакәа. – Иушьтада!

● **Игәынкылатәу әжәақәа, әжәеидхәалақәа:**
(ихфылаатәуп, итәтәуп)

әжәәан агәахьы
ацшә хьшәашәа
әбахә ашьапафьы
азыхь ахықәан
згаб цшзак
а́мра ашәахәақәа
шамахамзар

Ажәар: Асовет Еидгыла – асоциалист республикақәа зқы

жәшәи җажәй җба шықәсә (1922) инаркны, зқы жәшәи
цшьынҗажәи жәеиза шықәсанза (1991) йшьақәдыргылоз
ахәынтқарра.

Зызлан – амйф афь иуцыло, азқәа ирымоу, зыхцәы
қамызуа, зшьапқәа зышьтахька ихоу ацхәыс.

Амйф – ажәытә бырзән бызшәа «μῦθος – ахәамта»,
ацсабара цәыртцрақәеи алегәндатә фырхәцәеи ирыххәау
ажәытәзатәи ахәамтақәа.

Алегéнда – алатын бызшэá «*legenda* – áцхъара, изыцхъатэу», афольклóр иахкúп, ауаá рыцстáзаарафý и́калахъоу ахтýсқәа иры́дхәалоу ахэ́амта.

Ақамы́з – иауны́, ишәпазá й́коу.

АДЦА́. Ödev.

Азца́арақәа ртак ҕы́рала инагзатэу́п.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызýстада Валентýн Дбар?
- 2) Иáхъзузеи иаагóу áжәабжь?
- 3) Изеицшрóузеи ҳарá ҳанхárта атýц?
- 4) Иаáида азýхъ акны́?
- 5) Дзеицшрáзеи ларá?
- 6) Хъзыс й́лхәазеи?

Valentin Dbar

Jirkhua köyünde doğdu. Abhaz yazar ve romancı. Sovyetler Birliği Yazarlar Birliği ve Abhazya Yazarlar Birliği üyesiydi.

"İlk Bahar", "Çiçekler açtığında", "Deniz Kızı" ve diğer hikayeleri yazdı. Yayınlanmamış iki romanı var.

Hikâye "Deniz kızı"
(Bölüm)

Akşam. Kızıl gökyüzü parlıyordu ve yükseliyordu. Yaşadığımız yer güzel bir yer. Kıyıdan esen serin rüzgar yaşadığımız tepeliğe vuruyor. Ne kadar sıcak olursa olsun, o tepeye çıktığınızda içinizde serin bir esinti hissediyorsunuz.

Su almak için kuyuya yöneldim. Aşağıdaki kayanın eteğindeki bir kaynaktan getiriyorduk. Oradan geliverdi kendisi. Allah'ın yaratma!

Suyun tepesinde daha önce hiç görmediğim güzel bir kız vardı. Giydiği uzun çizgili kırmızı yazlık elbise derisine dikilmiş ve çok yakışıyordu. Kemerini belini kesti kesecek gibiydi.

Yüzü gözü yumuşacık, güneş yakmamıştı, güneş ışıklarının değdiği yerler hafif kızarmıştı. "Bu kim?– diye düşündüm. –bu güne kadar görmüş müydüm? Hayır". Buraya gelen kızların hemen hemen hepsini tanıyordum.

– Sormak ayıp değil, sen kimsin?

– Ben mi?! – şaşırmış gibi davranarak sordu.

– Başka kiminle konuşuyorum? – diye cevap verdim.

Suya bakıyordu. Bana kurnazca gözlerle baktı. Gülümsedi.

– Su Perisi! – dedi ve kahkalarla güldü.

– Aman Tanrım, bana merhamet et! – ellerimi gökyüzüne kaldırdım. – Eğer vicdanın varsa, denizkızı, beni hiçbir yere götürme. Daha sadece on altı yaşındayım, – diye şaka yaptım.

– Hıh! – dedi küçümseyerek. – Kim ister seni!

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yenidenen yazın, öğrenin)

gökyüzünün ortasına
soğuk rüzgar
kayanın eteğinde
soğuk su kaynağı
güzel kız
güneş ışınları
nadiren

Sözlük: Sovyetler Birliği – 1922-1991 yılları arasında var olan Sosyalist Cumhuriyetler den oluşan birlik.

Su Perisi – efsanevi, su perisi bacakları geriye dönük bir kadın.

Mif – Doğa üstü varlıklar hakkında anlatılan hikayeler.

Efsane – Latince “*legenda*” insanların folklorik olarak yaşamlarındaki olan olaylara dayalı anlatılar.

Akamız – uzun ve kalınca olan.

Ödev: 1) Valentin Dbar kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) Yaşadığımız yer neye benziyor?

4) Soğuk pınara kim geldi?

5) Neye benziyordu o?

6) Hangi ismi söyledi?

2с.

№6. БОРИС ГАЙРГАЛИЯ (1935–2012)

Дийт Кэтол ақытан. Дтарауафын. Ацснытэи
ахэынтқарратэ университет акны аус иуан. Дыкан
Ацсны ашэкэыѿѿѿ Рэидгыла ахантэаѿыс.

Иѿуан: ажэеинраалақэа, ажэабжықэа,
алитература титцауан. Аиґагара ус инапы алакын.

Анышэ дамадоуп иқыта Кэтол.

Ацыптэаха бжы тгала иацхьатэуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖЭАБЖЬ «АМАҢАТЫЦ» (ацыптэаха)

Шыжыуп. Асаат жэабá рахь аус ауэит. Иахья абаá
атзámцқеи, ирыдкaтцaлоу ахыбрақеи рырбгарá напы
адыркраны йкоуп аусуцэа. Абаá аѿнытцка
идыргылараны йкоуп ацсуа музэи. Апроэкт иарá иахытэу акнытэ, урт
русура йлацш ахызар итахын архитектор.

Акыркырқэа атэл абжы́ гéит.

– Сзырѿуэит!..

– Аѿыза архитектор, иаáрласны амузэи аргылараѿы шэмаáир цсыхэа
ы́кам!

– Изхэó уáрбан, азэ́ыр машэ́ыр йхьма?

– Аргылаѿ Мánча соуп. Шэáрта ы́казам. Амала ...

– Уажэ́ытцэ́кья! Сарá уажэ́ытцэ́кья уá скалóит!

Архите́ктор А́кәа абаа́ аоны́тқа́ еилагылаз а́усуца́ гәы́цәы́к днары́лагылеит. Ёи́қәу а́гәқә́а дры́қәтәоуп та́хма́дак. Уй́ цшы́ынәажә́ака шы́қәса́ (80) ихы́тцуеит. Ифа́цшы́лара баа́цсұп, игә́ы акы́ ша́лоу ҫа́шьом.

– Изла́збо а́ла, шәарт́ а́сас дышә́тәоуп, аҫы́зца́! Бзы́ала шәаабей́т! – архите́ктор иҫы́инеихеит а́та́хмада иа́хь.

– Бзы́а сыжә́ба, цә́гьа сыжә́ба, са́аит, да́д! – ихә́еит а́та́хмада.

– Иауа́зеи, бзы́а шә́хамба́кәа! Шә́еицш и́коу абы́рг бзы́а дзы́мбо́ ҳара́ уа́ҫ дх́амам! И́калазеи, Ма́нча, узсы́цхьа́зеи?

– И́калаз саргы́ы цқа́а исы́зды́руам. Х́асас иха́ихә́ароуп, – ихә́еит Ма́нча.

Архите́ктор а́та́хмада иа́хь деи́та́нхьа́цшит. Ихы́ ина́ркны́ ишы́апа́кынза ла́цшы́ла дааи́мидеит. А́та́хмада деи́таҫа́гә́а, ихы́ ларкә́ны́ дгы́лан. Дгы́лан уй́, абаа́ а́тзәм́цқәа рыхты́с, ры́қәра, ры́хьантара ижә́әхы́рқәа иры́қәы́гә́гәозшә́а, дхьанта́за.

**Игә́ынкы́латәу а́жәа́қәа, а́жәеидхә́ала́қәа:
(ихҫы́лаатәуп, итцатә́уп)**

апро́ект
архите́ктор
ателефо́н абжы́ы
уажә́ытә́кьа
А́кәа абаа́
а́тзәм́цқәа рыхты́с

Ажә́ар: Архите́ктор – аргы́ларақәа рзы́ апро́ект ка́зтцо́ азнаа́туаҫ.

Апро́ект – акы́ а́катцаразы, аргы́ларазы иазхә́ы́цны и́катцоу аплан.

Аплан – и́катцатәу, ишы́катцатәу, ианы́катцатәу ухә́а азырбо́ антца́мта.

Абаа́ – аха́хә иа́лхны и́катцоу ахы́бра.

АДЦА́. Ödev.

Азца́арақәа ртак ҫы́рала ина́гзатә́уп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызўстада Борис Гэыргэліа?
- 2) Иаагбу ажэабжь иахьзузеи?
- 3) Ыкарцараны йкази аўсуцэа?
- 4) Иасда атёл?
- 5) Атёл иасыз иихэазеи?
- 6) Ыибада архитэктор дахьааиз?
- 7) Иеибырхэазеи атахмадеи архитэктори?
- 8) Атахмада дышцагылаз?

Boris Guirgulia

Kutol köyünde doğdu. O bir Akademisyendi Abhazya Devlet Üniversitesinde çalıştı. Abhazya Yazarlar Birliği başkanlığı yaptı.

Şiirler, hikayeler, yazdı edebiyat araştırmalarında bulundu. Çeviri çalışmaları yaptı. Kutol köyüne gömüştür.

Hikaye "Avuç içi izi" (Bölüm)

Sabah oldu. Saat dokuza geliyor. Bugün kalenin duvarlarını ve ona dayalı ne varsa yıkmaya başlayacak işçiler. Kalenin içine Abhaz müzesi inşa edilecek. Proje kendisine ait olduğu için işi kendi yönetmek istedi. Mimar.

Aniden telefon çaldı.

– Dinliyorum!

– Mimar arkadaşım, hızlıca müzenin inşaatına gelmelisiniz!

– Kiminle konuşuyorum? Birine bir şey mi oldu?

– Ben inşaat ustası Mancayım. Korkulacak bir şey yok. Ama ...

– Hemen! Ben hemen oraya geliyorum!

Mimar, Sukhum kalesinin içinde duran bir grup işçinin yanına geldi. Tahta istifinin üzerinde yaşlı bir adam oturuyordu. Yaklaşık seksen yaşlarındaydı. Yüzü asıktı bir derdi olduğu belliydi.

– Gördüğüm kadarıyla misafiriniz var, arkadaşlar! Hoş geldiniz! –diyerek yaşlı adama yöneldi mimar.

– İster sev ister sevme, geldim işte ! – dedi yaşlı adam.
– Niçin sevmeyelim sizin gibi yaşlı birisini Sizi sevmeyecek kimse yok içimizde.

– Ben de tam olarak ne olduğunu bilmiyorum. Misafirimiz bize söyleyecek, – dedi Mança.

Mimar yine yaşlı adama dönüp baktı. Baştan ayağa gözleriyle süzdü. Yaşlı üstü başı perişan başı eğik şekilde duruyordu. Orada, sanki bütün surların ağırlığı omuzlarına taşıyormuş gibiydi.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

proje
mimar
telefonun sesi
hemen
Sukhum Kalesi
duvarların tarihi

Sözlük: Mimar – binaları tasarlayan kişi.

Proje – bir şey yapmak için, inşaa etmek için hazırlanmış plan.

Plan – ne yapılacağı, nasıl yapılacağı, ne zaman yapılacağı belirtilen yazı.

Kale – Savunma amaçlı taştan yapıdır.

Ödev: 1) Boris Guirgulia kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) İşçiler ne yapacaktı?

4) Kim telefon etti?

5) Arayan kişi ne dedi?

6) Mimarın geldiğinde kimi gördü?

7) Yaşlı adam ve mimar ne hakkında konuştu?

8) Yaşlı adam nasıl duruyordu?

2с.

№7. ШАМЫЛ АҚӘСБА (1914–1992)

Дийт Ата́ра ақы́тан. А́цсуа шәкә́бѳѳы, апо́ет, а́йтагаѳ, а́цырѳы. Дала́хэ́ын А́цъы́нцъты́латәи еибашы́ра. А́ибашы́га ҳаирплáн да́қәтә́ан. Цъы́шәи жә́охә еибашы́ратә цы́рра́ кәитца́хьáн (415).

Иáнашы́ан а́хаты́ртә ды́ргакә́а ра́цә́азаны́. Иѳ́йт а́жәабжы́кә́а: «А́шьт́пра́ара», «А́тцх ла́хѳы́х», «На́ртәа ры́мца», «А́цхә» у́хә́а. Аны́шә да́мадоуп А́кә́а.

Иаазыркы́аѳу а́жәабжы́ бжы́ы т́гала́ иа́цхьатә́уп.

Kısaltılmış versiyonu açıkça yüksek sesle okuyun.

А́ЖӘАБЖЬ «ЦЫ́РРА́К АѳЫ́» (и́аазыркы́аѳы́ны)

А́ццакра́ атә́ы рхә́он.

– Са́ргы́ы уск са́қә́шә́ахьейт, – ѳа́аит́ит Шы́маф.

Йш́ка ҳа́нхьа́хә́ит, йи́хә́ары́зеишь ҳә́а ҳа́иѳа́цшу́а. Шы́маф д́цырѳы́н а́рраѳы́, иа́ра ихә́ашы́ала, а́нкы́а зны́ адгы́л а́ниа́тә́еимшы́оз Ы́кан.

– А́ха́ирплáн аѳы́ й́кала́з у́суп, – ихә́án,
даа́хала́цшит. – Зе́гы́ы зха́ххә́аауа́ а́ццакроуп. У́й
бзы́оуп, а́ха́ иш́ца́схә́ари, ка́амә́т калóит а́ны́рхә́а,
а́хә́ац, у́й сымба́роуп а́хә́án, за́анат́ и́ццакны́, а́бла
т́на́хит ххә́бит ҳа́ра а́цсуа́а а́ццакра́зы, а́хшы́ѳгы́ы а́тцоуп.

А́цы́рра́кны́ ауа́ѳы́ де́илкы́а́зароуп, а́ха́ у́а́ зны́ й́кат́атә́у ды́ртә́уп,
ма́мза́р хы́ѳе́ы́гоуп. Са́ра́ а́ха́ирплáнкә́а сры́ла́цы́рхьан, а́хы́шь е́ицш
с́цы́руе́ит ҳә́а схы́ сы́цхьа́зón. Ад́та́қә́а исы́ма́з ра́хьын́тә, ре́иха́ иуа́да́ѳыз
а́кы́ нханы́ й́кан.

Ашьхарахынтә ацшә асуан. Схаирплән аццакшы есаира иацнатон. Ус иаасхалашьцеит, дгьылгы-жәәнгы зымбó. Азнык азы йкалаз хәа сзымдырзеит. Хәаирплән аныәхаракха, уака иаххатәаз ацта еикәара хәалалазаап. Ахәыцразы аамта сыцәмачын. Тынч ахаирплән ырманшәаланы иаақәсыргылеит. Снапафы ианаазгә ауп саншәа.

Сөбыза ицсы ихыггә, асаркы дәлцшны дсыхәацшуан.

– Храдйст Сериожа иоуп, дтыөрны дкаҳазар хәа сыкоуп! – ихәэит.

– Изакәбызеи йухәо?! – сәмхахәхәэит.

Аөныка ххынхәйт. Ааилашәшәанза хаимдón. Хәаихабы ағрә дафын. Исхарагәышыази сарә ...

Санцшы, даауэит Сериожа. Дыццакцән, ипарашут ааибытаны, дыцазаап.

Абас, аццакра йкаитцаз азы, хәлаанза хәргәжәажәо хйман.

! Игәынкылатәу әжәақәа, әжәеидхәалақәа:
(ихөбылаатәуп, итцатәуп)

аццакра атәы
иарә ихәашыала
ахаирплән афы
зегыы зхәххәауа
ацырракны

Ажәар: Ахаирплән – афранцыз бызшәа «*aéroplane, aéro* –

ахәйртә, *plane* – ақьацс», әжәәан афы йцыруа амашыына.

Апарашут – афранцыз бызшәа «*parachute, parare* – ахьчара, *chute* – акаҳара», ахаирплән ахынтә ацара, айдара акажыра иазкы абә иәлхны йкарто аибаркыра.

Арадйст – арадио ала адырра зыртó, издызкыло.

Акаамет – адунейи абгарә, ақәзаара, аума акалара.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак ҕыраһа инағзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызұстада Шаміль Ақәсба?
- 2) Иахьзузеи иаагбуу аҗәабжь?
- 3) Иабәкалеи ары ахтыс?
- 4) Ырхәозеи ацсуаа аццакразы?
- 5) Изыцәшәәзеи аиҕызцәа?
- 6) Изғызеи дарә ааилашәшәәанза?
- 7) Ыкаитцазеи Серибжа?

Şamil Akhusba

Atara köyünde doğdu. Abhaz yazar, şair, çevirmen, pilotdur. Büyük vatanseverlik savaşına (2. Dünya savaşı) katıldı. Savaş pilotu olarak görev yaptı. Savaşta 415 uçuş gerçekleştirdi.

Birçok devlet sanatçısı ödülüne layık görüldü. "Uçuş", "Sevinç Gecesi", "Nartların Ateşi" ve "Köprü" hikayelerini yazdı. Sukhum'a gömüldü.

Hikâye "Aynı uçuşta"

(Kısa)

Acele etmekten sıkça söz ederlerdi.

– Benim de anlatacağım bir olay var, – dedi Şmaf. Ne diyecek diye bekleyerek ona döndük. Şmaf askeri bir pilottu; kendi ifadesiyle bir zamanlar dünyayı umursamaz biriydi.

– Uçakta yaşadığım bir olay, – dedi ve gözlerini üzerimize çevirdi. – Konuştuğumuz şey acele etmek ya... Biz Abazalar, kıyamet kopacak dendiğinde, solucan 'görmemeliyim' diye acele eder ve sonunda gözünü çıkarır deriz. Akıllıca olan budur.

Uçarken her an tetikte olmak gerekir, ne yapacağını bilmek zorundasındır, aksi hâlde sonuçları ağır olur. Ben görevlerimde uçarken kendimi şahin gibi süzülüyor sanırdım. Artık en zor görev beni bekliyordu.

Dağlardan esen rüzgâr uçağı hızlandırıyordu. Uçağım hızlanıyordu. Bir anda her taraf karardı, ne yeri seçebiliyordum ne göğü. Bir anlık şaşkınlıkla neye uğradığımı anlamadım. Meğer yükselirken kara bulutların içine dalmışız. Düşünmeye fırsat yoktu. Uçağı sakın ama kararlı bir hamleyle toparladım. Kontrolü yeniden ele aldığım da içimi bir ürperti kapladı.

Yan koltuktaki arkadaşım aynadan bana dehşet içinde bakıyordu.

- Telsizcimiz Serioja uçaktan fırlayıp düştü galiba! – dedi.
- Ne diyorsun sen?! – diye bağırdım.

Biz eve döndük. Biz hava kararınca ya kadar aradık. Bizim büyüğümüz kızdı. Oysa benim ne suçum vardı...

Tam umudu kesiyorduk ki Serioja uzaktan göründü. Meğer acele edip paraşütle atlamış.

Bu aceleciliği yüzünden bizi akşama kadar yüreğimiz ağzımızda dolaştırdı.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

acele etmek
onun dediğine göre
uçakta
herşeyden bahsettiğimiz
uçuşta

Sözlük: Uçak - Fransızca "aéroplane, aéro – hava, uçak" gökyüzünde uçan hava aracı.

Paraşüt – Fransızca'da "paraşüt, *parare* – koruma, *chute* – düşmek", uçaktan atlamak, Yüğü düşürmek için özel kumaştan yapılan.

Telsiz operatörü – radyo frekansı üzerinden bilgi ileten ve alan kişi.

Kıyamet – dünyanın çöküşü, dünyanın yıkımı.

- Ödev: 1) Şamil Akhusba kimdir?
2) Hikayenin adı nedir?
3) Bu hiksyne nerede oldu?
4) Abhazlar aceleyle ilgili ne diyor?
5) Arkadaşları neden korkuyordu?
6) Hava kararmadan önce ne yapıyorlardı?
7) Serioja ne yaptı?

2с.

№8. ЦЪУМА АХЭБА (1937-2019)

Дийт Ата́ра ақы́тан. Ажурна́л «Ака́зара» аредактор хадас да́ман. Ифу́ан а́жэабжькэ́а, апо́весткэ́а.

Ймоуп аромáнкэ́а: «Асқы́алá», «Амѳасѳы́», «Аибашы́ра еилгахы́ан», «Ахамшты́хэ», «Ашы́хақэа ры́лцха», «Ахэышты́аарá». А́кэа аны́шэ да́мадоуп.

Ацыцтэаха́ бжы́ы тга́ла иа́цхьатэуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

А́ЖЭАБЖЬ «БЗО́У» (ацыцтэаха́)

Бзо́у ашы́цылахы́ан есшы́жымы́тан а́цшэ́ма изы́цшра́. Ша́ка иаа́ира иазы́цшү́зеи! Даа́иуан у́и а́цшэ́ма. Ашэ́ ааирта́анза, ма́кы́ана а́дэахы́ дшы́коугы́, ишы́тыбжы́ а́ла дады́руан.

Есна́гь иазааиго́згы́ зык а́кэын. Атце́иць т́ау́ла ихы́шэа́шэа́за и́тйгон. Ауа́а и́ржэуа́з, акры́зла́руа́з иаргы́ы иазы́цтэа́н. А́цшэ́магы́ игэа́цхо́зар а́кэхары́н у́и атце́иць и́то́у азы́. Убри́ а́кара иа́шыцы́лахы́ан, а́гы́амала ма́ца́ра а́кэым, ха́рантэи а́фѳы́ а́лагы́ иады́руан у́и азы́.

Ау́хантэара́к изха́гыла́з а́фатэ́, Бзо́у азба́ иана́ркуа́н. Иааига́з азы́ ка́зка́з ианхы́цшы́лала́к, игэы́бзы́гза ахы́ й́днашы́лон.

Аеы́ бзы́а, аты́цха́ бзы́а илѳы́зоуп! Й́нахэа́цшы́з, и́цсы́ на́лахоит. Иара́ итэ́ы́зар и́таххо́ит. Ии́ашаны́ ирхэ́бит, уе́й ушэ́ақы́ ауаара́ азэ́гы́ йумта́н хэ́а. Ртэ́ы, уара́ ишуды́руа, ѳа́зэы́ изы́мдыры́р кало́ит. Бзо́у аце́аѳа́ еилкааны́, але́ишэа́ уа́қэшэа́р, угэ́ы кáршэ́ны, а́бга улы́қэианы́ у́цэ, иара́ иады́руеит й́канат́аша.

**Игэынкылатэу áжэақэа, áжэеидхэалақэа:
(ихѳылаатэуп, итцатэуп)**

есшыжыымтáн
атцэиць тцаула
ауаá йржэуаз
атцэиць итóу азы
аеы бзйá
атыцхá бзйá

Ажэар: Бзóу – аеқэá ирырто áхьз.

Ацэáѳа – аказшьá.

Алэишэа – ахны́кэгашьа, ахымѳацгашьа.

АДЦÁ. Ödev.

Азцаáрақэа ртак ѳырала инагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызúстада Цьúма Áхэба?
- 2) Иáхьзузеи иаагóу áжэабжь?
- 3) Иззыцшúзеи Бзóу есшыжыы́?
- 4) Ёкаитцозеи áцшэма есшыжыы́?
- 5) Изáкэ зúзеи áцшэма Бзóу иазааигóз?
- 6) Изакэúзеи аеы бзйá?
- 7) Изеицшрáзеи Бзóу алэишэа?
- 8) Изызкúзеи ари́ áжэабжь?

Cuma Ahüba

Atara köyünde doğdu. “Akazara” dergisinin baş editörlüğünü yaptı. Kısa öyküler ve uzun hikayeler yazdı. “Çadır”, “Gezgin”, “Savaş Bitti”, “Unutkan”, “Dağların Rahmeti”, “Ocak” romanları bulunur. Sukhum’a defnedildi.

Hikâye "Bzou" (Bölüm)

Bzou her sabah sahibini beklemeye alışmıştı. Gelmesini bekliyordu. Sahibi de gelmekteydi. Kapıyı açmadan, dışarıda olmasına rağmen sesinden tanıyordu.

Her zaman getirdiği bir su vardı. Derin bir kuyudan çekiyordu o soğuk suyu. Ona da içtikleri, yemek yaptıkları aynı sudan veriyorlardı. Sahibi de seviyor olmalıydı bu kuyu suyunu. O kadar alışmıştı ki , suyu sadece tadından değil, uzaktan kokusundan bile tanıyabiliyordu.

Gece boyunca önündeki yemekler Bzou' u oldukça susatmıştı. Getirdiği pırıl pırıl suya baktığında başını ona sürüyordu.

İyi bir at, iyi bir genç kız gibidir! Ona bakan hayran kalır, ona sahip olmak ister. Doğru derler, Atını ve tüfeğini kimseye ödünç verme diye. Özelliklerini senin bildiğin gibi kimse bilemez. Bzou'nun yapısını biliyorsanız, onunla anlaşıyorsanız, güvenle üzerinde sırtüstü yatıp uyuyabilirsiniz, o ne yapacağını bilir.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

her sabah
derin kuyu
insanlar ne içiyor
kuyudaki su
iyi at
iyi kız

Sözlük: Bzou – atla verilen bir isim.

Karakter – kişilik, duruş, özbenlik.

Aleyişua – davranış biçimi.

Ödev : 1) Juma Ahuba kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) Bzou'un her sabah dört gözle beklediği şey nedir?

4) Sahibi her sabah ne yapıyor?

5) Sahibi Bzou'a nasıl bir su getiriyor?

6) İyi bir at nedir?

7) Bzou'nun karakteri nedir?

8) Bu hikaye ne hakkındadır?

2с.

№9. ВИТАЛИ АМАРШЬАН (1941-2020)

Дийт Цыгъарда ақытан. Ацсны жэл арпоёт. Зкъи жэшәи хынџажәи быжьбá шықәсá рзы итýтцит иáжәабжьқәа рéизга «Еиуéицшым аказшьақәá».

Иџуán áжәеинраалақәа, апоéмақәа, áжәабжьқәа, апóвестқәа. Ёмоуп аџоурыхтә ромán «Ацсхá».

Ацыцтәахá бжы тгáла иáцхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АРОМÁN «АЦСХÁ» (ацыцтәахá)

Зхáла иаауáз аетцýс, азáра калазá, ашьáп хьýшьашқәа кахэхéá, йџуа ирýшьтан. Иаацсáн, уáҳа нáламкәа й́кан. Ианáангылалак, т́лак ашьапы́ ахы́ нáднатон.

Аҳазáрқәа, зегьý ссýршәақәа ибанý, инацшы́-аацшуán. Љыц ишәтýз áт́лақәа иарџышьýн, рыбахáт́ áргъежьуан. Мыцхэ́и ицшзацәán ари́ атә́бла.

Акýр ианáаскьа, аецә́á рáцхьа игýлаз, иџýза иáхь щ́ааитит:

– Уарá áцхьа́ка уýас, сарá иаáрццакны сцап. Аҳтынращ́и ирáсхәап áсасцә́а áмџа ишы́қәу.

– Иáтаххарыма? – д́цаáит егýй.

– Иáтахуп, иáтахы, иш́цáтахым! – ихэ́eit.

– Гәыргъащ́хәáша угáрц áкәу, – даачч́eit, игә́и рахáт́за.

– Гэыргъаѣхэаша схала изгóма, иахзэицшыми. Уйас а́пхьака, сара́ сцэ́ит, – ие́ы ааи́рццакит.

Ахты́нра́ амшы́н зынза́ иазáаигэан. Адэ́ы иатцэ́а аѣ́ацхьа й́кан. Баагэ́арала икэ́ырша́н. А́шта ѿ-ра́тцла ду́ззак ы́қэгылан.

Ае́ыѿ чкэ́ын, ахты́нра́ аѣ́ацхьа дана́и, ахьышэ́тхэа даае́ыжэ́цит. Иара́знак аге́ашэ́ иза́адыртит. Ахты́нраѣ́ы ах́цэа а́ишы́цэа аѿы́цбагы́ ы́кан. Ира́хаз а́жэабжэ́ даа́раза иа́ргачамкит.

А́жэабжэ́ аазга́з а́чкэ́ын, гэыргъаѣхэ́ашас и́ртас ара́зын ка́мақэа й́маны дыне́ыжэ́лан, а́сасцэа дырцы́ларц дна́тцкэ́ит.

**Игэы́нкы́латэу а́жэеидхэ́алақэа:
(ихѿы́лаатэуп, итцатэ́уп)**

ашьа́п хьы́шьашқэа
тцлак ашьа́пы
ѣы́ц ишэ́тыз а́тцлақэа
ае́цэа́ ра́цхьа игы́лаз
адэ́ы иатцэ́а

Ажэ́ар: Кала́за – аза́ра ылганы, а́ура-а́тбаара цшзаны́ ианы́коу.

А́хазарқэа – атиурк мила́т.

Арѿышы́ра – хды́рра у́мамшэа ахьышы́шыра́.

Аблаха́тцгьежэ́ра – адуне́и гьежэуа́шэа ауаѿы́ ианы́бо.

Гэыргъаѣхэ́аша – аге́ыргъажэа зхэ́аз, иаазга́з и́рто ах́амта.

Ахты́нра – ах и́тааце́и иаре́и дахьынхо́.

Абаагэ́ара – аха́хэ ге́ара.

Ара́тцла – акака́н тцла.

Ахьышэ́тхэа – а́фырхэа.

АДЦА́. Ödev.

Азца́арақэа р́так ѿ́ы́рала инагзатэ́уп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызўстада Витáли Áмаршьан?
- 2) Иáхьзузеи иаагóу аромáн?
- 3) Изеицшрáзеи аетцýс?
- 4) Ё́канатцози аетцýс áмѡа иахьянýз?
- 5) Ирыхьзи аҳазáрцѡа?
- 6) Ё́ихѡазеи аецѡá рáцхьа игьýлаз?
- 7) Ё́ицáзеи атáкс иѡýза?
- 8) Изеицшрáзи аҳтынрá?
- 9) Ё́ртáзеи агѡыргъаѣхѡáша аазгáз áчкѡын?

Vitali Amarşan

Cgiarda köyünde doğdu. Abhazya Halk Şairi. 1967 yılında "Benzersiz Nitelikler" adlı kısa öykü kitabı yayımlandı.

Şiirler, uzun şiirler, kısa öyküler ve romanlarda yazdı. "Abhaz Kral" adlı tarihi bir romanı vardır.

"Kral" romanı

(Bölüm)

Tek başına gelen tay, ince belli, uzun beyaz bacaklarıyla peşlerinden koşuyordu. Yorulmuş gücü tükenmişti. Durduklarında bir ağacın dibine başını yaslıyordu.

Hazarlar büyüleyici buldukları etraflarına bakınıyorlardı. Yeni çiçek açmış ağaçlar onları sarhoş etmiş başlarını döndürmüştü. Çünkü çok fazla güzeldi bu ülke.

Biraz ilerledikten sonra önlerinde duran atlı, arkadaşına seslendi:

- Öne sen geç, ben hızlıca gideyim. Saraya misafirlerin yolda olduğunu söyleyeyim.
- Gerekir mi? - diye sordu biri.
- Gerekir, gerekir! - dedi.
- Müjde verip hediye almak mı istiyorsun, - diye güldü.
- Hediyeği yalnız mı alacağım hepimizin değil mi? Geç öne ben gittim dedi ve atını sürdü.

Saray denize çok yakındı. Yeşilliğin içinde, etrafı surlarla çevriliydi. Avluda iki büyük ağaç vardı.

Genç atlı sarayın önüne vardığında, hızlıca attan indi.

Hemen kapıyı açtılar. Sarayda kral ve erkek kardeş vardı. Duydukları habere oldukça şaşırdılar.

Haberi getiren genç, kendisine hediye edilen gümüş kamaları alarak dörtlü misafirleri karşılamaya çıktı.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

beyaz ayaklar
bir ağacın dibi
yeni çiçek açan ağaçlar
atlıların önünde duran kişi
yeşil alan

Sözlük: İnce belli – boylu poslu fiziği düzgün.

Hazarlar – bir Türk boyu.

Sarhoş – bilinçsiz kalmak.

Baş dönmesi – bir kişi etrafındaki dünyayı dönüyormuş gibi görmesi.

Müjde hediyesi – iyi haber getirenlere verilen hediye.

Saray – kralın ve ailesinin yaşadığı yer.

Kale – korunaklı taş yapı.

Ceviz ağacı – ceviz meyvesinin yetiştiği ağaç.

Çabucak – hızlıca yapılan.

Ödev: 1) Vitaly Marchan kimdir?

2) Romanın adı nedir?

3) Küçük tay neye benziyor?

4) Küçük tay yolda ne yapıyordu?

5) Hazarlara ne oldu?

6) Atlıların öncüsü ne dedi?

7) Arkadaşı ne cevap verdi?

8) Saray nasıldı?

9) İyi haberi getiren kişiye ne verildi?

2с.

№10. АНАТОЛИ ВОЗБА (1932–1994)

Дийт Лыхны́ ақы́тан. Асати́ратә жә́абжьқәа иџу́ан.
Иџи́т апо́вест «Ҳаҗьара́т Кьа́хьба». Зқьи жәшәи
цшы́ынџажәи фба шықәса́ рзы (1986), иаҳа́ ихартәаны
ити́жыит арома́н «Ҳаҗьара́т Кьа́хьба».

Ацыцтәах́а бжы́ тѓала иа́цхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

А́ЖӘАБЖЬ

«ПАТУ́ У́ҚӘЗЫМЦАЗ – ПАТУ́ ЙҚӘУМЦАН» (ацыцтәах́а)

Аебы́џ чкә́ынцәа аеқә́а иры́қәгылоуп.
Рыхқә́а цах́а кәцшы́ыла икәы́ршәуп. Гәыц-
гәы́цла иаа́иуеит ақы́тақәа. Аза́р ашәа ахау́а
цқьа иа́лалоит. А́мра гәы́бзыг ашәа́хәақә́а
ры́қәычҗоит. Лыхна́шта аҗьа́хәа ауа́а ры́ла итәуе́ит.

Иа́лагоит е́ыла а́мпыл а́сра, цсуат́ас аебы́рхәма́ррақәа. Лыхна́шта
кәы́ршәуп уа́ала баагә́аратцас. Зегьы́ ирта́хуп аиа́аира рга́рц.

Зегьы́ аиа́аира рга́р иа́тцахода, мшәа́н?!

Аебы́џ чкә́ынцәа, ака́лма́ха иаџы́зоу ры́еқә́а кала-кала́за ила́рга-
џа́ргоит. Иаа́ныкылоит, аха́фы ишы́шыуе́ит иебы́џ Касте́и. Иа́ргы́ ахы́
ихьна́шыуе́ит, ихьна́шыуе́ит ...

Иџы́неихоит а́хаскы́ын иатцә́а ды́лаланы. «Ҳанбо́урышьту́а? Знык
ҳау́рышьтында́з. А́дхьа ҳазца́рушь? Ы́ы, с-Ра́ц, угә́ы иаа́нагои?» – а́цырцә́қәа
ина́пы рхы́шыуе́ит Касте́и.

– Иааг у-Рáп, сарá пытк илазга-ѡáзгап, – Кастéи даайдгылеит иѡыза чкэына Кэымпыл.

Илеига-ѡéигеит. Атэáтцла акынза иганы иааигéит. Áртэаа-áртэаахэа аеыѡ чкэынцэа рыбжыы гéит. Кастéии Кэымпыли аеқэá рхы ибурыжьюам макъана. «Áцхэа аѡéира, áцхэа аѡéира, áбаацс сeы, áцхэа аѡéира, áбаацс», – абри́ áуп, уáха акгыы ихэом аеыѡ чкэын.

Уáха акагыы итахым адунéи акны́. Абыржэы затэык áцхэа аѡéира ...

Игэынкылатэу áжэеидхэалақэа:
(ихѡылаатэуп, итцатэуп)

аеыѡ чкэынцэа
цахá кацшыыла
Азár áшэа
ахауá цқэа
áмпыл áсра
аҳаскыын иатцэá
áцхэа аѡéира
адунéи акны́

Ажэáр: Азár – аеырыѡраан ýрхэо áшэа.

Акалма́ха – ацсыз жéла.

Лыхна́шта – Лыхны́ акы́та ýкоу, áизарақэа, аны́хэақэа ахы́мѡацырго áшта ду.

Áбаацс – агéáццыхэаратэ, áдцаратэ бжыыткы́а.

Агéáццыхэара – éилаҳаны, гéахэарыла.

Абжыыткы́а – ацэаны́рра, агéáццыхэара азырбó áжэа, áжэеидхэала.

АДЦÁ. Ödev.

Азцаáрақэа ртак ѡырала инагзатэуп.
Soruları yazılı olarak cevaplayın.

1) Дызýстада Анатóли Вóзба?

- 2) Иахъзузеи иаагбу ажаабжь?
- 3) Ыкарцозеи аеыџ чкэынцэа?
- 4) Ыкоузеи Лыхнашта?
- 5) Иахъзузеи Кастеи иеыџ?
- 6) Игэы итѣхэаауази аеыџ чкэын?

Anatoli Vozba

Lıkhni köyünde doğdu. Hiciv hikayeleri yazıyordu. 1986 yılında «Hajarat Kyakhba» adlı romanını genişleterek kaleme aldı.

Hikaye

"Sana saygi duymayana sende saygi duyma"
(Bölüm)

At sırtında genç biniciler. Başları kırmızı kurdele ile sarılı. Gruplar halinde köy, köy geliyordu. Azar şarkısı havada yankılanıyor. Güneş üzerlerine parlıyordu. Lıkhnashta cıvılcıvıl insanlarla doluyordu.

At üstünde top (polo) oynamaya ve geleneksel Abhaz at oyunları yapmaya başlamışlardı. Lıkhnashta'ya, kale surları gibi insanlarla çevrili bir alana çıkıyorlardı. Herkes kazanmak istiyordu.

Herkes kazanırsa, kim kaybedecek?!

Genç biniciler balık gibi atlarını gezdiriyorlardı. Kastei tutuğu atının yüzünü başını okşuyor. O da kafasını sürtüyordu ...

Yeşil çimlerin üzerinde ilerliyorlardı. «Ne zaman başlayacak yarış? Bir başlasa. Kazanabilecekmiyiz acaba? Arapım, sen ne dersin?» – Kastei atın yelelerini okşayarak.

Arkadaşı Kumpıl Kastei'e seslenerek:

– Ver Arabı ben gezdireyim biraz. – Kastey arkadaşı Kumpılın yanına geldi.

Atı aldı gezdirdi. İhlamur ağacına kadar götürüp getirdi. O arada genç atlıların sesleri duyuldu. Kasete ve Kumpıl atların yularını barakmamıştı daha. "Öne koş atım aman öne koş", – diye haykırıyor başka bir şey söylemiyordu genç binici.

Dünyada başka hiçbir şey istemiyorum. Ancak şimdi ilk ben olurum...

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

genç biniciler
kırmızı kurdeleli
Azar şarkısı
temiz hava
top oynamak
yeşil çimen
birinci gelmek
dünyada

Sözlük: Azar – yarış sırasında söylenen şarkı.

Alabalık – bir balık türüdür.

Lıkhnashta – toplantıların, festivallerin
düzenlendiği Likhni'nin köyündeki
meydan.

Abaaps – emri ve teşviki gösteren ünlem
işareti.

Coşku – taşkın duygusallık.

Çığlık – duyguları, coşkuyu ifade eden
haykırış.

Ödev: 1) Anatoli Vozba kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) Genç biniciler ne yapıyordu?

4) Lıkhnashta da ne vardı?

5) Kastein'in atının adı neydi?

6) Genç binici ne düşünüyordu?

2с.

№11. НИКӨАЛА ХАШЫГ (1932-2014)

Дийт Хэац ақытан. Ацсуа прозаик, апублицист.

Ацсны Ашәкәыџџәа Рэидгыла аусбарта дамазаныкәгафын. Акыр шықәсә напхгафыс даман Алитературатә фонд. Иџуан: әжәабжықәа, аповестқәа, ароманқәа.

Ймоуп: абаллада «Ан»; аизгақәа: «Ифымшәаз ашәтыц», «Абдұ Ажыгері», «Аацынтәи ашыжы», «Ахатца дызқәымшәо йкоузеи» ухәа. Анышә дамадоуп иқыта Хэац.

Иаазыркыаџу әжәабжы бжыы тгала иацхьатәуп.

Kısaltılmış versiyonu açıkça yüksek sesle okuyun.

АЖӘАБЖЬ «АТАХМАДЕИ АТЦЛЕИ»

(иаазыркыафны)

Ацсабара шфыхара ифыхахьан. Ишәтраны йказ быбышза ишәтхьан. Атахмада, йбга нкыдтаны, абартцафы дтәан, агәашә анттыц, ихыгьежыааза игылаз атцла дазыпшуан.

Зынгы-цхынгы зыбгы кампсоз ари атцла цшзазә, аеырпагыаны, еикәыџырбо игылан. Ақәра ду шамоу удырратә, әжәцәа акәнылахьан.

Атахмадеи атцлеи еикәлацәбуп. Агәарата алыиаа данроу, абдұ абшьтәа шьны, цагәыргыа иуйт. Убаскан, атцла фыс ааганы, абрака асаби ихызала еитәихаит.

Еицрызхауан урт. Атахмада данычкәыназ, уи атоурых иахахьан. Зыцстазаара иалтцхьоу ауафы ихыз злархәаша акы нжыуазароуп. Ёскан

абдú, сыхъз áлархэап хэа áкэымкэа, итцэ́аншьап иира́ иазкны́, áтцлашэа узхала́аит хэа дны́хэаны, еитц́еихаит.

Убри́ инаркны́, áтцла хы́гъежъаа, иабдú ицэ́а ахи́баауан. Иуаф́ыбжара даны́нтыс, дазхэ́ыцуа да́лагеит áбицара́кэа ре́имадара. Уажэ́ы ихатá дабдúун.

Áтцла ашьапа́фы́ атэ́арта кáитц́еит. Ахэ́ыцкэагъы́ ара́ка хэма́рыртас икарт́еит. Уй еиха́гъы́ де́игэ́ыргъеит абдú. Да́алаган, ахэ́ыцкэ́а ауа́ргъала рзы́каитцеит. Икаит́еит атц́еицъ́гы.

Ауаф́ы даны́чкэы́ноу иáцхъа́ка дыцшу́еит, данáжэ́лак, йшь́тахъ́ка ...

Абы́гъкэ́а ы́шэшэ́о иáлагахъ́ан. Иф́ешэ́аз б́гыцк й́лацш на́дирхалеит. «Ауа́атэы́џса ры́цстáзаара е́ицш! – игэ́ы́ иаат́ихэ́ааит, – ауаф́ы данáжэ́лак, аб́гы́ц е́ицш дыф́ешэ́бит, ихы́лтцы́з ит́ыц аф́ы даагýлоит. Ус Анцэ́а иш́еит!»

Зегý́ы рхатэ́ы́ закэ́ан ры́моуп!

Áта́хмада áтцла дазы́цшу́еит. Иаргý́ы, мышкý́ зны, б́гы́цшэа дынф́ешэ́ашт.

Ус й́коуп а́дсаба́ра а́закэ́ан!

Ус Анцэ́а иш́еит!

**Игэ́ынкýлатэу́ áжэ́акэ́а, áжэ́еидхэ́алакэ́а:
(ихф́ылаатэ́уп, итцатэ́уп)**

апубли́ци́ст
ау́сбарта́ амаза́ны́кэ́гаф́ы
абалла́да
алы́иаа
áтцла ы́ыс
ауаф́ы́ даны́чкэы́ноу
иф́ешэ́аз аб́гы́ц

Ажэ́ар: А́литерату́ратэ́ фонд – ашэ́кэ́ыџэ́а афинáнс цхýраара ры́таразы́ е́и́џека́у áилаза́ара.

Афинáнс – афранцы́з бы́зшэ́а «*finances* – а́дара», амаа́т.

Ўжәцәа – иажәбиз ацшра змбу.

Алыиаа – ґыц ийз асаби.

Ўбшьтәа – иушьратәы йкоу ацма.

Ўтцлашәа – атцла еицш.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак фырала инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызустәада Никәала Хашыг?
- 2) Иахьзузеи иаагбу ажаабжь?
- 3) Дызфьзи атаҳмада?
- 4) Изеицшрази атцла?
- 5) Ианбейтарха ари атцла?
- 6) Еитазҳада атцла?
- 7) Йкаитцазеи атцла ашьапафь атаҳмада?
- 8) Ирзыкаитцазеи атаҳмада ахәыцқәа?
- 9) Игәы итйхәаауази атаҳмада?

Nikuala Haşıg

Huap köyünde doğdu. Abhaz romancı ve denemecidir. Abhazya Yazarlar Birliği sekreterliğinde bulundu. Uzun yıllar Edebiyat Vakfı'nın başkanlığını yaptı. O hikayeler, uzun hikayeler, romanlar yazdı.

Onun eserleri: bir balad "Anne", kitaplar "Kırılmayan Çiçek", 'Büyükbaba Ajgeri', "Bahar Sabahı", "Erkek nelerle karşılaşmaz ki" ve diğerleri. Mezarı Huap köyündedir.

Hikâye "Yaşlı adam ve ağaç"
(Bölüm)

Doğa yemyeşil uyanmıştı. Açması gereken çiçekler rengarenk açılmıştı. Yaşlı adam sırtını dayamış verandada oturup, kapının dışındaki yuvarlak ağacı gözlüyordu.

Yaz kış yapraklarını dökmeyen bu güzel ağaç gururla kendini gösteriyordu. Oldukça yaşlı olduğu kabuklarından belliydi.

Yaşlı adamla ağaçla yaşıttı. O doğunca dedesi avluda kurban kesmiş ve onuruna ziyafet vermişti. İşte o zaman bu ağacı getirip bebek adına buraya dikti.

Birlikte büyüdüler. Yaşlı adam gençken, bu olayı duymuştu. Bir insan kendinden sonra bahsedilecek bir iz bırakmalıdır. O zaman büyükbaba, ismim anılsın diye değil, neslinden gelen biri adına ağaç gibi büyüsün diye dualar ederek dikti.

O günden itibaren yuvarlak ağaç ona büyükbabasını hatırlatıyordu. Orta yaşlarına gelince geçmiş nesilleri düşündü. Şimdi kendisi büyükbabaydı.

Ağacın altına bir oturak yaptı. Çocuklar burayı oyun alanına dönüştürdü. Bu durum büyükbabayı daha da mutlu etti. Çocuklara da salıncaklar yaptı. O da bir kuyu yaptı.

İnsan gençken önüne bakar, yaşlanınca geçmişe ...

Yapraklar dökülmeye başlamıştı. Düşen bir yaprağa gözü takıldı. "İnsanoğlunu hayatı gibi!" – diye içinden geçirdi, – "insan yaşlandığında bir yaprak gibi düşer ve nesli onun yerini alır. Allah böyle takdir etti!"

Her şeyin kendine has kanunu vardır!

Yaşlı adam ağacı bekliyordu. Bir gün kendisi de bir yaprak gibi düşecekti.

Doğanın kanunu böyle!

Allah böyle yarattı!

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

yayıncı
kurum sekreteri
bala (şiir türü)
yenidoğan
yeni ağaç
insan gençken
düşen yaprak

Sözlük: Edebiyat Vakfı – finansal destek sağlamak için bir yazarlar Topluluğu oluşumu.

Finans – Fransızca'dan "finances", gelen para anlamında
Eski – eski görünüm.

Alıyiaa – yeni doğmuş çocuk.
Abştüa – kesilecek keçidir.
Atzlaşua – bir ağaç gibi.

- Ödev: 1) Nikuala Haşıg kimdir?
2) Hikayenin adı nedir?
3) Yaşlı adam ne yapıyordu?
4) Ağaç neye benziyordu?
5) Bu ağaç ne zaman dikildi?
6) Ağacı kim dikti?
7) Yaşlı adam ağacın altında ne yaptı?
8) Yaşlı adam çocuklar için ne yaptı?
9) Yaşlı adam kendine ne dedi?

2с.

№12. АНЗОР МЫҚӘБА (1946)

Дийт Отҳарá ақытан. Áцсуа шәкәбѣѣы, адраматýрг, актиór. Ацсны зѣацсáзтәыз артист. Ацсны ашәкәбѣѣцәа Рѣидгыла амазаныкәгаѣс дыкан.

Ймоуп: ашәкәкәá «Áдгыл агъáма», «Уáрада», «Мгәыз Хасáн»; атоурыхтә драмакәа: «Áмра атыѣ ианакý», «Áшәкәа зегъы анаáрту»; алакә: «Харá ҳахь даауѣит Атцáа Бабадý» ухәá.

Ацыпцәахá бжыы тгáла иáцхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АПÓВЕСТ «МГӘЫЗ ХАСÁН» (ацыпцәахá)

– Арý дацсýоуп! – агәрá ганы даацәáжәеит Даут, иаáиуаз дихәацшуа.

– Бзýала шәаабѣит, ҳашьцәа ацснаá! – дыччó даахáдгылеит хáтцак.

Хаагәбидикылеит. Цшрáлеи еилахәáшьалеи, гәáхәарыла уаѣы йблаѣы даáиуа дыкан.

– Билиáнт сýхьзуп, с-Тарбóуп, арá Самсýн сѣиуоуп.

Арýгы ҳарá дахтәуп, дацсýоуп, – ҳанхьѣирцшит уáхь, – ацсышәала дызцәáжәагәышьом, ахá еиликаауеит.

– Ерҳán. Мгәыз Ерҳán, – йжәлеи йхьзи ихәѣит иаáиз, ҳнапкәá ҳámхуа.

– Иáб идýруама ҳбызшәá? – дтцаáит Даут.

– Иáб дыказам, дыцсгәбýшьахьеит, ахá иабдý дыкоуп, даáра ибзýангы ихәбит.

– Ихýтцуазеи? – йкәра áилкаара стахын.

– Цшьýнѣажәи жәáѣа, – даацәáжәеит, иаххәбз еилизкаахьаз, Ерҳán.

– Уй қара дұуп, дызхаанугы рацәахәп. Ишьапы дьқәгылоума?

– Мамбу, сашьа, аиартә дьлоуп, акыр шықәсагы тьуэит. Иеилкаара, зшьапы йқәгылоу хәтқысгы идұуп, – дааччэит.

– Ацснытәик дибәр, ииартә дьлтыргы каләп. Дахьыкоу мыцхәык бжьазәм, саатбжәк әла шәнәзгоит, уатцәы әамтә шәбуазар, – иабдұ даабәр итахытцәкьаны, даацәәжәеит Ерхән.

Мацк әкара әхьтә афәзаргы, иахә иәсуаз ацшә ахабәргы йкамызт. Амшын әкәзар, ацхыз тәула иәлоушә, аемыртцысуә, еикәшьшьы йцәан.

Әжәғангы кеикәиуан, иәрбанзаалак цтацк хыршәламызт. Әшьхақәа инарывтцны ихәлахьаз әмра шеишәи, әцыцхьқәа ашәмтәз аахыс, агәеилашра иәлагахьаз әқалақь йрлашо, иәлапхон.

**Игәынкылатәу әжәидхәалақәа:
(ихәылаатәуп, итцатәуп)**

агәрә гань
хәшьцәа ацснаә
цшрәлеи еилахәәшьалеи
йжәлеи ихьзи
әмра шеишәи

Ажәәр: Ацснаә – Ацсны инхә ауаә.

Самсүн – Тьырқәтәыла әәада икәу әқалақь.

Әцыцхь – ашәахәә.

Ашәахәә – әмра ибунашьтуа ацәахәә лашақәә.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак әырала инагзатәуп.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызұстада Анзор Мьқәба?
- 2) Иәхьзузеи иаагәу апәвест?
- 3) Йихәазеи Даұт?
- 4) Иаәиз дәрбан?

- 5) Ёиҳәазеи иааиз?
- 6) Ёхьзузеи ацсышәала изымцәажәоз?
- 7) Ёиҭаххазеи Ерқән?
- 8) Изеицшрәзеи амш?
- 9) Изеицшрәзеи әжәәан?
- 10) Ёканатцәзеи әмра?

Anzor Mikuba

Othara köyünde doğdu. Abhaz yazar, oyun yazarı, aktör. Abhazya'nın onursal sanatçısı. Abhazya Yazarlar Birliği sekreteriydi.

Kitapları: "Toprağın Tadı", "Uarada", «Mgıdz Hasan»; tarihsel dramalar: "Güneşin tutulunca", "Bütün Kapılar Açık olduğunda"; "Noel Baba bize geliyor" masalı ve diğer.

Uzun hikaye "mgıdz hasan" (Bölüm)

– Bu Apsuva! – diye kendinden emin şekilde konuştu Davut, gelen kişiye bakarak.

– Hoş geldiniz, Abhaz kardeşlerimiz! – diyerek bir adam gülümseyerek yanımıza geldi .

Bize sarıldı. Görünüşü, giyimi ve kuşamı ile düzgün biriydi.

– Benim adım Bülent, ben Tarba'yım buralı Samsunluyum. Bu da bizden, oda Apsuva, – diye birini gösterdi, – Abhazca konuşamıyor ama anlıyor.

– Erhan. Mgıdz Erhan, – soyadını ve adını söyledi elimizi sıkarak.

– Babası dilimizi konuşuyor mu? – diye sordu Davut.

– Babası yok, vefat etti, ama dedesi sağ, çok da güzel konuşuyor.

– Kaç yaşında? – kaç yaşında olduğunu bilmek istedim.

– Seksen dokuz, – dedi Erhan, neden bahsettiğimizi anlayarak.

– O çok yaşlı ve birçok şeyide görüp geçirdi. Ayaktamı?

– Hayır kardeşim, o yıllardır yatalak. Ama hafızası bizden daha iyi, diyerek güldü.

– Bir Abhazyalıyı görürse yataktan da kalkabilir. Kaldığı yer çok uzak değil, yarın vaktiniz olursa sizi yarım saate götürürüm, – dedi Erhan, dedesi ile görüştürmek istedi bizi.

Hava biraz soğuk olmasına rağmen dün akşamki rüzgardan eser yoktu. Deniz ise derin bir rüyadaymış gibi uyuyordu.

Gökyüzde pırl pırl, tek bir bulut yoktu. Güneş dağların üzerinden yükselmiş ve parlaltısı sabahtan beri hareketlenen şehri aydınlatarak ısıtıyordu .

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

güvenerek
Abhazya'dan kardeşlerimiz
giyimi kuşamı görünüşü
soyadı ve adı
parlayan güneş

Sözlük: Apsnaa – Abhazya'da yaşayan insanlar.
Samsun – Türkiye'nin kuzeyinde bir şehir.
Kıvılcım – güneş parlaltısı.
Işın – güneşten gelen aydınlık.

- Ödev: 1) Anzor Mıkuba kimdir?
2) Romanın adı nedir?
3) Daut ne dedi?
4) Kim geldi?
5) Ziyaretçi ne dedi?
6) Abhazca konuşmayan kişinin adı neydi?
7) Erkan ne istedi?
8) Hava nasıldı?
9) Gökyüzü nasıldı?
10) Güneş ne yaptı?

2с.

№13. НҰРИ БАРАҒЕЛИА (1912–2000)

Дийт Тамшы ақытан. Аңбынцътәылатәи еибашьра
ду далахәын. Ахәычқәа рзы әжәабжьқәа иџуан.

Жәабә инареиханы ашәкәқәа тйжьит: «Аиаша ўмџа
әрлашоит», «Ашәацшь иаңылаз», «Емхы Төмырқан»
«Азыхьқәа рџашхоит» ухәа.

Иаазыркьяџу әжәабжь бжьы тғала иаңхьатәуп.

Kısaltılmış versiyonu açıkça yüksek sesle okuyun.

АЖӘАБЖЬ «АИАША ЎМџА АРЛАШОИТ» (иаазыркьяџыны)

Ахәычқәа аимтқакьача ихәмәруан. Ампыл
аабрын, ирхууаа ицән, апатырқалтра итәхаит.
Аанда днахыцеит Батыр. Дџеихазар, апатырқал
ытцахжәаны икажьуп. Агәхьаа имкцәеит.

Иџанынеихоз аамтазы:

– Ааит, уарә амзышәа! Ишцыкәу апатырқал шхужәаз! – илабә
ырмақаруа, даауан таҳмадак.

Апатырқал хызжәаз Машьыхә иакәыз цышьа, днаимтқасын, даанйкылт
атаҳмада. «Кех, шьыри-шьыри! – игәбі ааишьышьйт Батыр. – Рацәа
уағашәеит ацәкьа! Ўсоуп ишұқәнаго!» – дыңшуан Батыр.

– Сарә акымзарак схарам, дадұ, ихатцә, дадұ! – ихәон Машьыхә.

– Дәрбану ихызжәаз? Исәхәишь!

Машьыхә иеџихарцс дгылоуп. Ыйтуам. Иагьа изйундазгы, атак
каимтцәеит. Мшәан, нас ишцә, иџыза динаңхозна? Батыр иааңьџишьеит.

Аоны данааи, дыццакы-ццакуа, патырқал шыапык анышә шамаз
иаатихын, ашәбйртрахь дыот.

Батыр, аитахатә еитәихарц, ажра дағын.

– Ёи, уарбану апатырқал шыапы ытцызхуа? – дхәааит ишымчыз
атахмада.

– Дадү Кәанач! Аа, абар, ихжәаз апатырқал шыап ацынхәрас иаазгәз, –
аитахатә царцаруа инаиирбейт. – Дадү, апатырқал хызжәаз Машьыхә
иакәзам. Сарә соуп!

– Хәи, уцсынтцры дұхааит! Сарә уғыбчыз
цыбисшан. Зыгхә здырыз, дад, изгымхазаз диоызоуп.
Уаргыб аиаша ахьұхәаз, уаара зегыб ухыухит. Аиаша
умә әрлашоит, сбәба, – ихәан, Кәанач Батыр
дааигәбидихәәалейт.

Батыр игәбйргъара хәаа амамызт. Аидара хьантә йқәыз кайжыызшә,
длахғыхза даакалейт. Апатырқал еитәихаит. Азы ааигән, иатцейтәейт.

– Утцәи мшхәаит, дад, уцсынтцры дұхааит! – даатгылт Кәанач.

Игәынкылатәу әжәқәа, әжәейдхәалақәа:
(ихоылаатәуп, итцатәуп)

аимтцакъача
апатырқалтра
әмзышә
дадү
уцсынтцры дұхааит
аиаша умә әрлашоит

Ажәар: Аимтцакъача –оыцъа алабақәа кны, еидгыланы, ампыл
халатцаны, лабала иасны, дасү игәбйц ахь йршәуа ахәмарра
ахкы.

Амзышә – цәгьамзар бзиа казымтцб, ахәымга.

Ацәкьа – атцарақәа рыкразы иханы йкартцо.

Ацсынтцры – ақәра антцра, ахытцра.

АДЦА. Ödev.

Азцаарақәа ртак фыра́ла инагзатәу́п.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызұстада Ну́ри Бара́телиа?
- 2) Иа́хьзузеи иааго́у а́жәабжь?
- 3) Изф́ызеи ахәычқә́а?
- 4) Ы́кайтцазеи Ба́тыр?
- 5) Ы́хьзеи Ма́шьы́хә?
- 6) Ы́ихә́зеи гәа́ныла Ба́тыр?
- 7) Ы́кайтцазеи Ба́тыр афны́ дана́и?
- 8) Ы́кала́зеи а́нафс ашә́ыртра́фы?
- 9) Ы́ихә́зеи Кәа́на́ч Ба́тыр ди́гәбы́дыхә́хә́ало?
- 10) Иа́зы́узеи Ба́тыр иааи́газ апа́тырқа́л?
- 11) Ы́ихә́зеи Кәа́на́ч даа́тгы́лан?

Nuri Baratelia

Tamş köyünde doğdu. Büyük Vatanseverlik Savaşı'na (2. Dünya savaşı) katıldı. Çocuklar için hikayeler yazdı.

Onten fazla kitap yayınladı: "Hakikat yolunu aydınlatır", "Şafağı Karşılaman", "Soğuk sular nehir olur", "Emkhi Temirkan" ve diğer.

Hikâye "Gerçek senin yolunu aydınlatıyor"
(Kısa)

Çocuklar sopalarla atsız olarak polo oynuyorlardı. Top fırlatılınca portakal bahçesine düştü. Batır çitin üzerinden atladı. Baktıysa portal ağacının kırılmış şekilde yerde olduğunu gördü. Umursamadı.

Ayrılmak üzereyken:

– Hayt, seni ayı! Portakal ağacını nasıl kırabildin! – diye sopasını sallayarak bir yaşlı geliyordu.

Portakalı kıran kişinin Mashikhu olduğunu düşünen yaşlı adam onu yakalayıp durdurdu. "Keh şırı-şırı! – diye iç çekti Batır. – Zor duruma düştün! Bakalım ne olacak!"- diye bekliyordu Batır.

– Benim bir kabahatim yok dede, inan bana dede! – dedi Maşıkhu.

– Kim kırdı? Söyle bana!

Maşıkhu sesizce duruyor. Susuyordu. Ne yaptıysa cevap vermedi. Arkadaşına nasıl ihanet edebilirdi? Batır şaşırdı.

Eve vardığında aceleyle yeni bir portakal ağacını topraktan sökerek bahçeye koştı.

Batır, fidan dikmek için toprağı kazmaya başladı.

– Hey, portakal dibini kazan kim? – diye bağırdı yaşlı adam.

– Dede Kunaç! İşte kırılan portakalın yerine getirdiğim, – fide diyerek elindeki ağaç fidesini gösterdi – Dede, portakalı kıran Maşıkhu değil. Benim!

– Hay, sana uzun ömürler! Senin hırsız olduğunu sanmıştım. Hatasını bilen hiç hata yapmamış gibidir yavrum. Doğruyu söyleyerek kendini akladın. Gerçek her zaman yolunu aydınlatır yavrum, – diyerek Kunaç Batır'a sarıldı.

Batır'ın sevincine sınır yoktu. Üzerinden ağır bir yükü atmışçasına hafifledi. Portakalı dikti. Su getirerek dibine döktü.

– Gençliğin güzel, ömrün uzun olsun yavrum! – dedi Kunaç.

Hatırlanması gereken kelimeler ve ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

atsız poloya benzer bir oyun
portakal korusu
laf dinlemeyen arsız
büyükbaba
ömürün uzun olsun
gerçek yolunu aydınlatır

Sözlük: Aımtzakiaça – polo benzeri bir oyun.

Kötü adam – kötülükten başka iyilik yapmayan

Tuzak – kuşları yakalamak için kullanılan bir tuzak.

Hayat – yaşam.

- Ödev: 1) Nuri Baratelia kimdir?
2) Hikayenin adı nedir?
3) Çocuklar ne yapıyordu?
4) Batır ne yaptı?
5) Maşıkhu'ya ne oldu?
6) Batır ne düşünüyordu?
7) Batır eve döndüğünde ne yaptı?
8) Sonrasında bahçede ne oldu?
9) Kunaç Batır'a sarılırken ne dedi?
10) Batır getirdiği portakalla ne yaptı?
11) Kunaç sonunda ne dedi?

2с.

№14. ЧИЧИКО ЦЬОНУА
(1915–1975)

Дийт Члоу ақытан. Ацсуа шәкәбѣѣ, апоёт. Ацсуа хэынтқарратә драматә театр ағы актиорс аус иуан. Далахэын Ацынцътэылатәи айбашьра дүзза. Ажурнал «Алашара» редакторс даман.

Иѣымтақәа: «Ашәтқәа ртәыла», «Аныҳәаҟа», «Ашәтқәеи сарейи» ухәа. Ақәа ашьхараҟ, ашәкәбѣѣцәа реихараѣык анышә иахьамадоу, дышьтәуп.

Ацыцтәахә бжы тгәла иацхьатәуп.

Pasajı yüksek sesle net bir şekilde okuyun.

АЖӘАБЖЪ «АХРА ШКӘАКӘ»

(ацыцтәахә)

Амра тлак ашәаранза иласкьейт. Ахәылпазтәи ашәацшь таазә ашьха инаҟаҟейт. Убла хнакуан. Ахьхьахәа иааиуан азыхь. Снахәап каитҟейт Астәна. Атрымхәа дыцан, тқака ақәарә днылапалт.

– Аа, уәрбан? – даашәейт атыцхә.

Данылба, лыблақәа аалхәчҟейт. Даалахҟыххейт.

– Бымгәаан, сарә исхәроуп, бсызгәамтҟейт. Агәыткьә басмыргәкәа сыкам, – Астәна дшанханы, ацхәызба длыхәацшуан.

Ацхәызбагы, лыхцәқәа лызқәа икыдтаны, аеәрха айцш, дышгылац дгылан. Рылацшқәа неиләтҟейт.

– Шьабстак сәцхьа иаакапаз цьысшьан, – лгәатцанза даақәыцсычхәит ларә.

– Издыруада бгыргъазар? – Астана ашышыха, апхэызба лышка ифааихеит.

– Азнык азы, мацк сгэы нтыцсааит.

– Мацкгы бшэазаап, аха мацкгы бгыргъеит?

Апхэызба, лыбла маахырқаа тырхаха, Астана днайтцапшит. Лхы аалыртысит, ус ауп хэа аанарго.

– Марта, бышцакоу?

– Цаара цхашьарам, уара саббодыруеи?

– Акыр цуеит быздыруеижътеи, Марта. Ескаангы сгэы бтан. Ёырыорак афы, аеыо бакетэаны бызбахъан. Уй аахыс хэышыкэса цуеит! Ёскан бара зынза бкатан. Аеыо игагъны бахъакетэаз, иахьагы ссиршэа изббит.

– Схэычын, издыруази ...

– Сгэы бтахэхэа бтан! Саргы рацак сбеихамызт, аха бысхасмыртзеит. Бызбалар стахын ...

– Уй нахыс, уаха цьаргы хаикэымшэазеи?

– Иахъакара сыбзааигэаны, сара цхызгы бсымбацызт. Иахбуп сыцэан санаапш, иахъа исызшеит. Бнапы аанкыланы бацаажэара, сара сзы насыцуп. Насыц сымазаарын, – лнапы иикыз дфахан, иаишышыйт.

Агэыцшқара йкаитцаз афыцъегы ирызгэамтазеит.

**Игэынкылатэу ажэеидхэалақэа:
(ихфылаатэуп, итцатэуп)**

цлак ашэаранза
аеарха аицш
цаара цхашьарам

Ажэар: Ашэацшь – амра ангыло, ианташэо иахылтуа алашара.

Агэыткъа – ашэара.

Аеарха – аеа еицшу, ахарак, збура-зытбаара назбу.

Аеа – абынеа (ан).

АДЦА. Ödev.

Азтаарақәа ртак ҕыраһа инагзатәуһ.

Soruları yazılı olarak cevaplayın.

- 1) Дызүстада Чичикó Цьóнуа?
- 2) Иахьзузеи иаагóу ажаабжь?
- 3) Дабáказ Астáна?
- 4) Ёибада Астáна азыхь аҕы?
- 5) Дабéиба Астáна рацхьаза Мáрта?
- 6) Илéихәзеи Астáна Мáрта лһапы аанкыһаны?

Çiçiko Conua

Chlou köyünde doğdu. Abhaz yazar ve şairdir. Abhaz Devlet Drama Tiyatrosu'nda oyuncu olarak çalıştı. Büyük Vatanseverlik (2.Dünya Savaşı) Savaşı'nda savaştı. Dergi «Alashara» dergisinin editörlüğünü yaptı.

Eserleri arasında: “Çiçekler Ülkesi”, “Kutlamada”, “Çiçekler ve Ben” vb. Yazarların çoğunun gömülü olduğu Sohum dağlarında gömülüdür.

Hikâye "Beyaz kaya"

(Bölüm)

Güneş bir ağacın boyuna kadar inmişti. Akşam güneşi dağın üzerinde parlıyordu. Gözleri kamaştırıyordu. Nehir şırıl şırıl akıyordu. Bir yudum içeyim, diye düşündü Astana. Zıplayarak dereye atladı.

– Aa, sen kimsin? – diye korktu genç kız.

Onu görünce gözleri güldü. Mutlu oldu.

– Kızma, benim hatam, seni fark etmedim. Muhtemelen seni çok korkutmuşum, – Astana şaşkınlıkla kıza bakıyordu.

Genç kız da, saçları omuzunda şaşkın şaşkın duruyordu, Birbirlerine bakıyorlardı.

– Bir dağ keçisinin önüme atladığını sanıyordum, – göğsüne kadar hareketsizce duruyordu.

– Kim bilir, belki sevinmişsindir? – diyerek fısıldadı ve sessizce kıza yöneldi.

– Bir an içim geçti korktum.

– Korktun ama biraz da sevindin?

Genç kız böğürtlen gibi gözlerle Astana'ya baktı, başını salladı, kabul etti.

– Marta, nasılsın?

– Sormak ayıp değil, beni nereden tanıyorsun?

– Seni uzun zamandır tanıyorum, Martha. Sen her zaman kalbimdeydin. Seni bir at yarışında koşu atına binerken görmüştüm. Beş yıl oldu! O zamanlar çok gençtin. Koşu atına cesurca binmene hala şaşıyorum.

– Çocuktum o zaman ne bileyim ...

– Sen her zaman kalbimdeydin! Ben de senden çok farklı değildim ama seni hiç unutmadım. Seni görmek istiyordum...

– Ondan sonra başka bir yerde karşılaşmadık mı?

– Sana bu kadar rüyamda bile yakın olmamıştım. Bugün uyuyup uyandım ve en güzel sabahım oldun. Elini tutup seninle konuşabilmek benim içi büyük nasıp, – tuttuğu eli kaldırarak okşadı.

Yaptığı nazikçe hareketi ikisi de fark edememişti.

Hatırlanması gereken ifadeler:
(yeniden yazın, öğrenin)

ağacın uzunluğu kadar
geyik gibi
sormak utanılacak bir

Sözlük: Şafak – gün doğumu veya gün batımından önce ufkun parlak aydınlatması.

Korku – dehşet.

Geyik gibi – geyik gibi, uzun, ince.

Dişi geyik – dişi yaban geyiği.

Ödev: 1) Çiçiko Jonua kimdir?

2) Hikayenin adı nedir?

3) Astana neredeydi?

4) Astana nehrin yanında kimi gördü?

5) Astana, Martha'yı ilk nerede gördü?

6) Astana, Martha'nın elini tutarken ona ne dedi?

АҔХЫНТЭИ АДЦА. Аҗәабҗь хәылаатәуп. Аиҗагала еиҗагатәуп. Аиҗага агхақәа риашатәуп. Бҗьы тҗала иаҗхьатәуп.

Yaz için ödev. Hikayeyi yeniden yazınız. Tercüme edin. Çevirmenin hatalarını düzeltin. Yüksek sesle okuyun.

I. МІХА ЛАКРБА

АНАЦӘКЬЫС

I

Зәипш ыказамыз арцысын Азын Темыр. Цыгъарда ақыта дынхон. Дычкәбынан. Пхәыс дааимгәцызт. Ихәтцара, йуафышья бзіа ухәа ихъз-ицшә харазә инәфхьан.

Иарә убәстцәкья, ихъзи ицшеи Адснынза иаазахьан, ашәуа арцыскгы, Арстәа Бамәт хәа. Темыргы иахахьан убри ашәуа Бамәт йзбахә.

Җнак, Сәид хәа фыза бзіак даашьтыхны, Ашәыка дцәит Темыр. Арстәа Бамәт дитәарц, игәы дәқәшәозар, уас дкаитцәрц иҗаххәит.

Бамәт, Адснынтәи изнәиз йсасцәа, даара ахәтыр рықәтцаны, иныкәигеит. Игәылацәа рыдигалт. Ачәра рзіуит. Мчыбжык шәахәаран, кәашаран. Иеыжеланы акыр еицныкәеит. Бамәт игәы даара дәхәеит Темыр. Убәстцәкья, Темыргы игәы дәхәеит Бамәт.

II

Зны, цыарә хаблак афы, абәрт сүацәоуп хәа, Бамәт Темыр днәигеит. Дахьнәиз, Темыр мыцхәы игәы дәхәеит цхәызба цшзак, Нәзиа захъзыз. Лыпшзара, лказшья, даараза дыбзіан ларә.

Мышкы-фымш аатцыр, уаха изымычхауа, еытцгак катцаны, ифынеихон Темыр Нәзиа лбарә. Аччареи акәашареи уаха игәы рзымцо, йлахь еикәылеит. "Иухъзеи, гәала ўмоума?" – хәа иәзтцар, мамбу, мацк сгәы хәартам ихәон, хәыцран дызфәзәз.

Уахык шаанза дызмыцэит. Ианша, ифыза Сэид иеихэан, рыеқэа ркэадырт.

– Ыкалазеи, шэабэдэықэлеи? – ихэан, иңыашыаны дрызтааит Бамат.

– Аоныка сыхнхэыроуп, Ацсныка. Уск сымоуп, иаарласны йкасташа, – ихээит Темыр.

– Макяна угэы итазэмызтеи ас иаарццакны аоныка ахынхэра?!

– Ус ауп, аха исхаштзаны сыкан, иахья ашырцазоуп ианысгэалаша, – ихээит Темыр.

III

Асасцаа ианырмуза, ифызцаа йманы дрыцеыжэлит Баматгы. Арцарцаа аша хэо, рыеқэа ырхэмаруа, амоа иаақэылт.

Амоан, Бамат иеы днасын, Сэид днайвалеит. Диэзтааит:

– Сэид, ламысла сұхэоит, ачеиңыка хатыр ақэутцозар, исцэыумзан аиаша. Сыонағы Темыр игэы иамыхэашаз акыр ибама, ма акыр иахама, дыздэықэлазеи ас уажэ иаарццакны?

Сэид агэша́тара здыруаз, ачеиңыкагы хатыр ақэызтцоз уафын. Итахымызт ифыза Темыр ймаза цэыригарц, аха данхэыц, ихээит йидыруаз. Насгы ина́цитцеит:

– Амала, уламыс уацшны, сара ишуасхэаз ибумхэан Темыр, акэымзар игэы сцэыцсуэит.

Акыр иааскээит.

– Абзйаразы хайниааит, Бамат, – ихээит Темыр ианеицыртцауаз. – Акы еипшымкэа сгэы иаахэбит, сыоны усызнэир!

– Усзыцшы́з, хара имга́кэа сут́аауеит, – ихээит Баматгы.

Иааицы́ртцт арт.

IV

Жаамшка аатцуаны, Цыгярда ақытан,
Азын Темыр иашта, агэгэахэа иааталт ецэақэак.

– Уа бзйала шэаабэит, асасцэа! – хэа Темыр
даарцылеит.

Асасцэа идырт. Арстаа Бамати ифызцэеи ракэын. Ашэуақэа ирылаз
руазэы дыцхэызбан. Уй Нэзия лэкэын.

– Сарá сёы уаныказ, ургэамтуа узмáз, Нэзия лэкэзаап, издырт, Темыр,
дузаазгэит, ачара уы, – нáсгы инацитцеит, – харá хэаанхóм, ххынхэыроуп
хáшьтахька, хатáумтцан. Хаибабáхп дырфёгь.

Дынёыжэлан, ифызцэа йманы иёынеихеит. Темыр егьá ихэандазгы,
егьá иу́ндазгы, асасцэа аанымфаст, ицэит.

Амхарахьы дларгеит атáца Нэзия. Ауаá ёыжэитцеит Азын Темыр иáb.
Дызтахыз зегьы рахь áжэа ицхáит, ачара зуэит, сычкэын Темыр пхэыс
дизаазгóит, шэысзаái счáрахь хэа. Áжэлáр еизйгеит, ачара ду калéит.

V

Адырфэены, асасцэа ачара ишахатэáz, Темыр днэит амхарафьы. Нэзия
лхы ларкэны́ дтэан, дтцэ́уо.

Атацафьыза хэсахэыцқэá ндэ́ылтын, иарéи ларéи ааизынхэит
рымацара. Темыр днэ́ин даныналыдгыла, Нэзия днэитáцеит.

– Нэзия, сылашара! Зака́ саргэ́ырғазеи барá баагарá! Закагьы́ бзйá
бызбóзеи!

Нэзия ацынхэрá лымхэ́еит. Темыр, апхэ́ызба лкасы́ дфáхан,
инхьáиршэтит. Áцшзара дыкны́ дагó, дгылан ларá, ахá дтцэ́уон, лы́лагырз
лэ́иуан.

– Бызтцэ́уозеи, Нэзия? Гэ́ала б́ymoума? – ихэ́ан, дтца́ит Темыр, ахá
ларá фьылымт́ит.

Лгэ́ышцьы́ асахт́ан кэ́ыршá, áтцга ц́йкарц дфáхеит, инацэкьы́с áла.

– Аа-а, сумшьы́н, сы́хэда ц́умкан! – лхэ́ан, инапы́ даамт́асит ларá.

Темыр ицэбимыгхейт.

– Изакейзеи, Нэзия, ибтахыми бсыццарц?

– Сразкы уаха аламзар акэхап ...

Ицэишыейт Темыр. Идырт мацк лажэа ахы ахыцбз.

– Аиаша сэхэа, Нэзия, ламыс бымазар. Баашьахазеи
сыфныка, барэ ибтахымкэа аума?..

Зны фылымтит Нэзия, нас даацэажэейт, лыбжыы ларкэзаны:

– Бамат баалэ анихэа, хэфны сдэылтцны сйццейт, иарэ ихазы сигбз
цышыа. Иарэ арахь сааигейт, уарэ уахь.

– Нас бэиэ иббо Бамат ибума?

– Аиэй, Бамати сарей хэгэкэа еизыцхбижытей акраатцуейт.

– Ибэйоуп нас, ус акэзар, – ихэейт, даахэбцын Темыр.

VI

Амхарэ даадэылтцын, ашэ нэйдитцейт. Дрыцхейт зыгерэ игбз
йкэлацэа. Ишытит Нхытц, Ашэбика, Бамат дааргарцы.

– Мчыбжыык сакэйтцуам счэра, фымчыбжыгы, мызкгыы, уарэ
уааианза, суацэа зеггы еизаны ишыкоу, ешыас укастцашт, – хэа изйцхаит.

Хэха-хымш аатцуаны, дааргейт Бамат.

– Бамат, уарей сарей аиуара ихабжыбу удыруейт, убри сыманы
сүхэоит, – ихэан, днаицылт Темыр, Бамат данааи. – Сүхэоит, бэиэ узбауэ,
уаргыы бэиэ йубауэ, Нэзия цхэысс дугарцы!

Фымткэа, ихы лаиркэйт Бамат.

– Издыруейт зеггы, Нэзия лхатэ исэлхэейт, – дцэажэон
Темыр, – иакэым хабжыамлароуп уарей сарей. Нэзия,
иахыа нахыс, сарэ дсахэшыбу, – абарт ажэакэа хэаны,
инапы дфэхан, – абри снацэкыыс ала сылкыысит, абригыы
хабжыамзааит! --ихэан, икама аатцааны, инацэкыыс аахыгэыцэааит.

Алитература

1. Агазет «Ацсны» №1, 1919.
2. Ацсуа жэабжықэа. Акэа, 2013.
3. Ацсуа бызшэа ажэар. Акэа, 1986.
4. Ацсуа бызшэа ажэар. Акэа, 1987.
5. Ацсуа интернет библиотека: <http://apsnyteka.org/>

АТЦАКЫ

İçerik

I асеместр

№1. Алагала. Асахьаркыратә литература	11
№2. Алитературатә жәлақәеи ахкқәеи	14
№3. Ацсуа литература ашьяқәгылара	18
№4. Рацхьатәи ацсуа шәкәыџџцәа. Дырмит Гәлиа	22
№5. Самсон Чанба	27
№6. Миха Лакрба	32
№7. Заз Дарсалиа	37
№8. Иван Папасқыыр	41
№9. Хаамтазтәи алитература	45
№10. Шьалуа Цәыцъба	48
№11. Баграт Шьынқәба	53
№12. Гәышька Папасқыыр	59
№13. Гьаргь Гәыблиа	63
№14. Алықьса Цьения	67

II асеместр

№1. Алықьса Гогәуа	71
№2. Шоҭа Чкадуа	75
№3. Нелли Тарба	80
№4. Нури Отырба	85
№5. Валентин Дбар	90
№6. Борис Гәыргәлиа	94
№7. Шамил Акәсба	98
№8. Цьума Ахәба	103
№9. Витали Амаршьан	106
№10. Анатоли Возба	110
№11. Никәала Хашыг	114
№12. Анзор Мықәба	119
№13. Нури Бараҭелиа	123
№14. Чичико Цьонуа	128

Ацхынтәи адтца

Миха Лакрба. Анацәкьыс	133
Алитература	137

Eva Taniia

Çağdaş Abaza Edebiyatı

Ева Шавел-ипџа Ҥаниа

Иахьатәи ацсуа литература

EVA TANIİA

Çağdaş Abaza Edebiyatı